

ASISTUJEME

u dětí

s odlišným

mateřským

jazykem

**Praktická příručka
pro asistenty a asistentky
pedagoga v ZŠ**

Zuzana Prokopová (ed.)

Kristýna Titěrová

Milena Poeta

...META*

Asistujeme u dětí s odlišným mateřským jazykem:
praktická příručka pro asistenty a asistentky pedagoga v ZŠ

Autorky:

Zuzana Prokopová (ed.)
Kristýna Titěřová
Milena Poeta

Jazykové korektury: Jana Šámalová
Redakční příprava: Hana Víznerová, Jana Šámalová
Grafický návrh a sazba: Matěj Růžička

Příručka vznikla i díky organizaci kurzu pro dvojjaazyčné
asistenty a asistentky pedagoga pořádaným organizací META, o. p. s.
Všem lektorkám tohoto kurzu děkujeme.

Vydala: META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů
Ječná 2127/17, Praha 2

2022
1.vydání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Publikace vznikla v rámci projektu Čeština na druhou!
(reg. č. CZ.07. 4. 68/0.0/0.0/19_069/0001413), který je financován
Evropskou unií v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

www.meta-ops.cz
www.inkluzivniskola.cz

...META*

© META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2022
ISBN 978-80-88171-34-8

Obsah

ÚVOD.....	5
1. PROSTŘEDÍ ŠKOLY A VÝZNAM AP.....	9
1.1 Žáci a žákyně s OMJ	9
• Potřeby dětí s OMJ.....	11
1.2 Prostředí školy	15
1.3 Role AP	18
• Náplň práce AP.....	19
• Přímá a nepřímá činnost.....	21
• Dvojazyčný AP (DAP).....	22
• Role učitelky a role AP.....	24
2. VÝZNAM SPOLUPRÁCE PŘI PODPOŘE DĚTÍ S OMJ.....	29
2.1 AP a vedení školy	30
2.2 AP a vyučující	31
2.3 AP a školní poradenské pracoviště	35
2.4 AP a rodiče	37
• Úvodní schůzka s rodiči.....	37
• Jak si porozumět.....	39
3. ROLE AP PŘI ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ S OMJ.....	45
3.1 Jak se připravit na příchod dítěte s OMJ	45
• Příprava třídního kolektivu.....	46
3.2 První dny dítěte s OMJ ve škole	49
• Představení dítěte s OMJ.....	50
• Pomůcky pro komunikaci.....	51
• Orientace v budově školy.....	53
• Sledování osobní pohody dítěte s OMJ.....	55
3.3 Dlouhodobá podpora dítěte s OMJ a jeho socializace	56
• Systém patrona.....	57
• Volnočasové aktivity.....	58

4.	ROLE AP PŘI ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ S OMJ DO VÝUKY.....	61
4.1	Jazyk v prostředí školy	61
4.2	Jak ověřit znalost jazyka	64
4.3	Práce se slovní zásobou	65
	• Jak naučit vybranou slovní zásobu a fráze.....	66
4.4	Jazykové úkoly a prostor pro komunikaci	67
4.5	Klíčové vizuály a jejich tvorba	68
	• Tvorba klíčových vizuálů.....	73
4.6	Pracovní listy	74
4.7	Podporování vícejazyčnosti	75
4.8	Desatero jednoduchých tipů pro začátek (nejen) pro AP	76
5.	ROLE AP PŘI HODNOCENÍ DĚTÍ S OMJ.....	83
5.1	Význam hodnocení	83
	• Specifika hodnocení dětí s OMJ.....	84
	• Role AP při hodnocení.....	85
5.2	Formy hodnocení	86
5.3	Práce s chybou	90
6.	SPECIFIKA PRÁCE AP.....	96
6.1	Vymezení hranic a péče o sebe	96
	• Vymezení pracovní náplně a osobních hranic.....	97
	• Pravidla komunikace a vztah s rodiči.....	98
	• Vztah s dětmi.....	100
	• Péče o vlastní osobní pohodu.....	101
6.2	Osobnostní rozvoj a práce s předsudky	105
	• Anti-bias přístup.....	107
	• Role DAP v práci s předsudky.....	111
6.3	Profesní rozvoj	113
	• Připravenost a motivace.....	114
	• Sdílení praxe.....	116
	PŘÍLOHA Č. 1: PLAKÁT RAKETA O ROLI (D)AP VE TŘÍDĚ.....	120
	PŘÍLOHA Č. 2: POPIS A AKTIVITY K PLAKÁTU RAKETA.....	121
	LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE.....	126
	PŘEHLED OBRÁZKŮ A ILUSTRACÍ.....	130
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	132

Úvod

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v ruce držíte (na obrazovce čtete) další z publikací společnosti META, o. p. s., tentokrát zaměřenou na podporu asistentek a asistentů pedagoga, kteří se věnují vícejazyčným dětem, dětem s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ). Asistentky a asistenti pedagoga (dále AP) spolupracují s učiteli a učitelkami v českých školách již mnoho let, a to zejména ve třídách s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Jejich zapojení do podpory dětí s OMJ se ale začíná postupně objevovat a rozvíjet až v posledních letech. Za to jsme moc rádi. Koncept využití AP (a specificky tzv. dvojazyčných asistentek a asistentů, dále DAP) při začleňování dětí s OMJ jsme do českého prostředí přenesli ze zahraničí v roce 2012. Od té doby se tématu systematicky věnujeme, ať už ve formě vzdělávání, odborného poradenství nebo osvěty.

Situace s podporou dětí s OMJ je ve školách velmi různá. Někde má celou tuto agendu na starost právě jen AP, jinde se jí systematicky věnuje celý tým osob vytvořený specificky pro účely začleňování těchto dětí. Od toho se pak samozřejmě odvíjí konkrétní náplň práce asistentek, ale i jejich pohoda na pracovišti.

Publikace si klade za cíl podpořit všechny z vás, ať už se z pozice AP staráte o veškerou organizaci začleňování dětí s OMJ ve škole, nebo vytváříte speciální výukové materiály. Pro tyto i další činnosti najdete v publikaci inspirativní příklady dobré praxe, sdílené zkušenosti i konkrétní tipy a odkazy na další zdroje informací. Nechybí ani ukázky výukových materiálů a dalších pomůcek. Těšit se můžete i na praktické úkoly a zajímavé otázky k zamyšlení.

Jednotlivé kapitoly se věnují stěžejním oblastem procesu začleňování dětí s OMJ a roli AP v každé z nich. Provedou vás prostředím školy, představí možnosti, jak konkrétně se může AP zapojit a také jak nastavit a vymezit vzájemnou spolupráci a roli AP ve vztahu k vyučujícím. Kapitoly vás postupně seznámí s potřebami dětí s OMJ v jednotlivých oblastech, jako jsou začleňování do kolektivu, zapojování do výuky i hodnocení.

Z našeho pohledu zastávají asistenti a asistentky ve školách významnou úlohu, a to zejména při individualizované podpoře konkrétních dětí. Bez nich by řada dětí zůstala zcela bez povšimnutí. Také proto jsme vytvořili tuto publikaci právě pro vás, asistentky a asistenty. Věříme, že vám bude průvodcem, ale snad si i díky ní budete zase více jistí tím, že to, co děláte, děláte dobře.

Celá publikace je zaměřená na podporu dětí s OMJ, přičemž ale vycházíme ze základního pojetí pozice AP, jenž je primárně podporou učitelům, nikoliv konkrétnímu dítěti. Stejně tak při začleňování nevěnujeme výhradní pozornost pouze dětem s OMJ, ale zaměřujeme se na celý kolektiv. Naším záměrem je práce s dobrým klimatem třídy a se všemi žáky. To, jak budete do práce s celou třídou zapojeni, i to, jak bude vypadat vaše spolupráce, nastavuje do značné míry vaše učitelka. Ale nakonec vše určuje komunikace a vzájemné vymezení rolí. Pokud se při spolupráci necítíte komfortně, nebojte se postavit sám/sama ze sebe nebo i za děti. Přejeme vám, ať se komunikace a spolupráce daří!

Poznámka: genderově citlivý jazyk

Sdílíme názor, že jazyk hraje významnou roli – realitu a svět kolem nás nejen popisuje, ale do značné míry i utváří. Jazyk může potvrzovat, stejně tak i nabourávat zažitě představy a stereotypy. Publikaci chceme oslovit všechny osoby, které pracují nebo chtějí pracovat ve školách. V češtině se používá tzv. generické maskulinum (používání výhradně mužského rodu pro souhrnné označení mužů i žen). Tímto však může jazyk některé skupiny osob „zneviditelnovat“ (v tomto případě ženy, které však v českém školství převažují jak na pozicích učitelů, tak asistentek). Naší snahou je podpořit rovné příležitosti pro všechny.

Důraz na genderovou rovnost považujeme za nedílnou součást podpory rovnosti ve vzdělávání, na kterou se META primárně zaměřuje. Genderovou rovnost chápeme jako stav, kdy lidé mohou bez ohledu na to, zda jsou muži, ženy, či se identifikují jinak, svobodně rozvíjet své osobní schopnosti a rozhodovat se bez omezení, která jim ukládají kulturně a sociálně nastavené role. Příkladem z českého školství, které je výrazně feminizované, je situace, kdy pro muže nemusí být lehké rozhodnout se pro práci v mateřské škole vzhledem k tomu, že ve společnosti přetrvává představa a s tím spojená očekávání, že tuto „pečující“ roli by měly zastávat primárně ženy.

K dosažení rovnosti může napomoci užívání genderově citlivého jazyka. Způsobů, jak takový jazyk používat, je mnoho. V naší publikaci jsme se rozhodli z důvodu lehkosti čtení textu minimalizovat užívání tzv. zdvojených výrazů, tj. označování osob ve více rodech (asistenti a asistentky) či používání hvězdiček a lomítek (učitelé*ky, učitelé/učitelky, asistent/ka). V textu záměrně střídáme rody, čímž vyjadřujeme, že do dané skupiny osob vždy zahrnujeme jak muže, tak ženy. V některých případech pak užíváme genderově neutrální výrazy (vyučující pro označení učitelů a učitelek, osoby z poradenského pracoviště, děti pro žáky a žákyně apod.).

JAK ČÍST PŘÍRUČKU

Naším záměrem bylo vytvořit praktickou publikaci, kterou budete využívat při své každodenní práci ve škole a kterou můžete přizpůsobit vlastním potřebám a zkušenostem. V publikaci najdete mnoho úkolů a také otázek k zamyšlení či příklady situací z praxe a návody, jak je možné v nich postupovat. Řešení úkolů najdete vždy na konci každé kapitoly. Sami si můžete také ověřit, jak v daném tématu postupujete, co jste ve své praxi z námi navržených kroků již udělali a co ještě potřebujete udělat. K tomu slouží checklisty.

Publikace je v režimu online interaktivní, takže na volné linky můžete libovolně zapisovat a v checklistech můžete odškrtnávat kurzorem.

Tip: Doporučení pro další rozvoj v tématu a praktické rady. Odkazy na užitečné zdroje informací a literaturu k přečtení (odkazy uvádíme pouze v kapitolách, na konci publikace najdete literaturu a další doporučené zdroje).

Zamyšlení: Můžete se zamyslet nad položenými otázkami a odpovědět si. Pod tímto znakem najdete také úkoly k řešení i volné linky, kam si můžete psát.

Co dělat, když... : Pod touto otázkou najdete situace, ve kterých byste se mohli při vaší práci ocitnout. Kazuistiky odrážejí častou praxi a zároveň shrnují témata probíraná v dané kapitole. Zkuste si sami navrhnout, jak byste je řešili. U všech pak uvádíme, jak bychom danou situaci vyřešili my. Neberte to ale jako jediné správné řešení, některé situace mají více možností.

Inspirace: Našli jsme pro vás mnoho příkladů, kterými se můžete inspirovat. Tímto piktogramem označujeme dobrou praxi, doplňující materiál, odborné články, rozhovory nebo osobní zkušenosti.

Checklist: Kontrolní seznam, výčet možností nebo doporučených kroků, které si můžete postupně odškrtnávat v online verzi kurzorem. Slouží k přehledu, které kroky jste již provedli.

DAP: Pod tímto piktogramem najdete text určený pro dvojazyčné asistenty a asistentky pedagoga. Poukazuje na specifika role DAP při podpoře dětí s OMJ ve škole.

Situace z praxe: Výpovědi AP, dětí či učitelů, které prezentují reálné situace odehrávající se v základních školách.

1. Prostředí školy a význam AP

Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem (OMJ) je komplexní proces. Začíná u každého jednotlivého dítěte, ale v důsledku se týká prostředí celé školy. Začlenění dětí s OMJ může proběhnout úspěšně jen v případě, že bude věnována dostatečná pozornost i pěstování zdravého a podpůrného školního prostředí.

Neexistuje univerzální postup, jak tento proces zvládnout. Navíc vždy je potřebné k nastavování podpůrných opatření přistupovat individuálně. Klíčová je flexibilita ze strany celého pedagogického sboru. Přizvat ke vzdělávání dětí s OMJ asistentky a asistenty pedagoga může být prospěšným nástrojem individuálního přístupu – vytvoření podpory na míru každému dítěti a jeho vyučujícímu.

1.1 ŽÁCI A ŽÁKYNĚ S OMJ

V české legislativě¹ se setkáváme s pojmem „žák cizinec“ (případně „žák-cizinec“), podobně je tomu ve většině titulů současné literatury. Pojem vychází z právního postavení těchto dětí a jejich rodičů coby občanů cizí státní příslušnosti. Žák cizinec je podle tohoto pojetí žák, který nemá české občanství. Proto se předpokládá, že čeština není jeho mateřským jazykem.

Zamyslete se nad jazyky, které ovládají děti v následujících příbězích. Jaká pro ně bude podle vašeho názoru výuka v českém jazyce?

- 1) Clara se narodila v ČR do české rodiny, která se ze socioekonomických důvodů vzdala její výchovy. Její adoptivní rodiče jsou občané USA trvale žijící na území České republiky. Rodina spolu doma hovoří

1 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

anglicky. Clara používá češtinu pouze ve škole, mimo školu se rodina pohybuje v americké komunitě usazené v Česku.

- 2) Michail se narodil na Ukrajině do ukrajinské rodiny. Jeho rodiče odjeli do ČR, když mu bylo pět let, a on zůstal se svou babičkou. Na Ukrajině navštěvoval státní mateřskou školu a následně první a druhou třídu základní školy. Nyní je mu osm a s babičkou se přesunuli do ČR za rodiči. Michail bude bez předchozí znalosti češtiny nastupovat do třetí třídy české základní školy.
- 3) Tomáš se narodil v ČR do české rodiny. Když mu byl jeden rok, rodina se z pracovních důvodů přestěhovala do Francie. Tam chodil Tomáš nejprve do mateřské školy a poté absolvoval ve francouzské základní škole první tři roky školní docházky. V rodině doma hovořili smíšeně česky a francouzsky. Nyní se po sedmi letech Tomášova rodina natrvalo vrátila do ČR a Tomáš nastupuje do čtvrté třídy české základní školy.
- 4) Jonatan se narodil v ČR do smíšené rodiny. Jeho otec je Čech, jeho matka je z Venezuely. Rodiče spolu hovoří anglicky. Jonatan rozumí česky, španělsky i anglicky, sám se však vyjadřuje pouze anglicky.

Pojem „žák cizinec“ nezahrnuje děti, které jsou sice z právního hlediska českými občany, ale čeština není jejich mateřštinou nebo základním dorozumívacím jazykem. Odlišný jazyk je ale v mnoha případech více určující než cizinecký status. Z pedagogického hlediska je více důležitý fakt, že dítě nemluví a nerozumí česky a že má odlišný mateřský jazyk než jiné děti ve škole. Z těchto důvodů je vhodnější užívat pojem **žák/žákyně s odlišným mateřským jazykem (OMJ)**. Termín lépe vystihuje širokou a velmi pestrá skupinu dětí ve školách.

META už od roku 2011 důsledně používá termín žák (dítě) s OMJ. Nicméně samotný výraz „mateřský jazyk“ může být zavádějící. V mnoha částech světa je běžné, že se v rámci rodiny mluví dvěma až třemi různými jazyky. Proto se postupně v METĚ přikláníme ku užívání vhodnějšího termínu **vícejazyčné děti**.

Více k tématu dětí a žáků s OMJ najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>

Podrobně se tématu věnuje příručka *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/zaci-s-omj-v-ceskych-skolach/>

Potřeby dětí s OMJ

Děti s OMJ se musí naučit nový jazyk a rovnou se v něm vzdělávat. Neznalost vyučovacího jazyka výrazně ohrožuje jejich školní úspěšnost. Jazyková bariéra představuje velké znevýhodnění při vzdělávání. Pro úspěšné vzdělávání a začlenění dětí s OMJ je třeba si uvědomit, s jakými specifickými potřebami se tato skupina potýká.

SCHEMA Č. 1: Pyramida potřeb dítěte ve škole

Představte si situaci dítěte s OMJ jako tuto jednoduchou pyramidu potřeb. Uspokojení základních (níže položených) potřeb je podmínkou pro uspokojení vyšších potřeb. Je to stejné, jako když se pyramida staví od základů po vrchol. Pokud nebude zajištěná psychická pohoda dítěte s OMJ, nebude dítě schopno vynaložit energii pro porozumění novému jazyku. Zároveň nebude-li takové dítě podpořeno v porozumění, není možné očekávat, že bude schopno se učit.

ÚKOL 1: Vyberte z následujících možností čtyři opatření, kterými byste zajistili psychickou pohodu dítěte s OMJ:

připravit pro něj srozumitelný rozvrh (např. přeložený do jeho mateřského jazyka); před tabulí představit dítě celé třídě; zapojit celou třídu do aktivity, při které se vzájemně všichni žáci, žákyně a učitelka představí; provést ho po škole a ukázat mu veškeré prostory, ve kterých se bude pohybovat; nechat ho být několik dní v klidu, než se „rozkouká“; nabídnout mu podporu asistenta nebo jiného žáka jako průvodce a podporu v prvních dnech

Člověk získává většinu důležitých představ a myšlenek prostřednictvím jazyka. Pro děti s OMJ je mateřský jazyk, který pro ně dosud byl hlavním zdrojem poznávání světa kolem sebe, v české škole naprosto nevyužitelný. Musí se především začít učit česky, aby učivu rozuměly. Zároveň s tím mají i další potřeby.

Co vše musí děti s OMJ zvládat souběžně s učením nového jazyka?

- Zapojit se do výuky,
- zvládat učivo v novém jazyce,
- navázat vztahy s ostatními dětmi ve třídě v jazyce, který se teprve učí,
- naučit se ve třídě i ve škole společenskému chování a normám, které jsou ovlivněné kulturou a které se mohou velmi lišit od jejich vlastních kulturních zvyklostí,
- najít způsob, jak fungovat v novém prostředí, a utřídit si vztahy mezi novým jazykem, hodnotami, kulturou a očekáváními a tím, čemu se naučily a učí doma,
- vyrovnat „mezeru“ ve vzdělání způsobenou přestupem do jiného vzdělávacího systému.

Jazyková bariéra je očividným úskalím, se kterým se žákyně a žáci s OMJ musí vypořádat. Podpůrná opatření ve školách se často zaměřují pouze na rozvoj jazykových dovedností. Při této snaze ale může velmi snadno zaniknout to, v čem se děti s OMJ od ostatních vůbec neliší. Stejně jako čeští spolužáci se potřebují ve škole cítit bezpečně, rozvíjet své sociální vztahy, budovat si vlastní identitu a neztrácet motivaci ke studiu. V kontextu školství se tyto potřeby shrnují pod pojem **wellbeing**. V češtině by se dal wellbeing vyjádřit jako pocit celkové psychické nebo duševní **osobní pohody**.²

Systémová podpora wellbeingu ve školství je jednou z priorit Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Přečtěte si bod 1.6, který se věnuje bezpečnému prostředí ve školách, rozvoji participace a autonomie:

→ https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Tématu wellbeingu je věnovaná příloha Učitelského měsíčníku 2/2022:

→ https://static.cream.sk/rizeniskoly.cz/webroots/online/content/mediagallery/aprs_system/file/article/file/5566.pdf

S ohledem na celkovou pohodu dětí s OMJ je nutné ve škole pěstovat **vícejazyčné a multikulturní prostředí**. Děti s OMJ mohou pocházet ze zemí s hodně odlišnou kulturou. To se projevuje v jiných hodnotách, výchovném stylu v rodině nebo v přístupu k učení.

Každý jedinec potřebuje znát své kořeny, aby se mohl zdravě rozvíjet. Proto je při začleňování dětí s OMJ dlouhodobě potřeba **podporovat jejich mateřský jazyk i jejich kulturní identitu**.

² Pro dosažení osobní pohody je třeba, aby děti (ale i vyučující) nestrádali na fyzické, kognitivní, emocionální, sociální ani duchovní úrovni. Systematická podpora wellbeingu patří v některých evropských zemích do školního kurikula (Norsko, Švédsko, Irsko, Dánsko nebo Skotsko). Ukazuje se totiž, že právě sledování a posilování wellbeingu zásadně ovlivňuje, jak se děti ve škole cítí a následně i jakých výsledků dosahují. Péče o wellbeing je prostředkem ke zlepšení jejich sociálních a emočních dovedností. Pomáhá také předcházet problematickému chování a psychickým obtížím u dětí.

K tématu podpory vlastní identity u mladých lidí s OMJ se podívejte na videa z kampaně *JakoTy*. Můžete navrhnout učitelce využít je při osobnostně-sociální výchově a rozvíjení multikulturní tematiky:

→ <https://www.jakoty.cz/>

Podporování mateřských jazyků ve škole pomáhá dětem s OMJ zakořenit v novém prostředí, budovat vlastní sebevědomí i pocit sounáležitosti se všemi dětmi. Velice důležitá je zároveň **gramotnost v mateřském jazyce**, protože ji děti využívají k propojování dovedností ve vyučovacím jazyce. Mnohem lépe přijímají nové poznatky, když si je mohou spojit se znalostmi, které si osvojily předtím ve svém mateřském jazyce.

Ve třetí kapitole najdete, jaké konkrétní aktivity a pomůcky můžete ve škole použít pro ošetření osobní pohody dětí. Ve čtvrté kapitole naleznete aktivity na podporu vícejazyčnosti a rozvíjení mateřského jazyka.

Ve školství, zdravotnictví i sociální práci se začíná prosazovat způsob komunikace a poskytování podpory, který se nazývá **trauma-informovaný přístup**. Lidé v pomáhajících profesích by měli počítat s tím, že děti a osoby, se kterými pracují, si s sebou mohou nést traumata, která významně ovlivňují jejich chování i schopnost komunikace (spolupráce). Proto je třeba znát specifika, která s prožitím životního traumatu souvisí, a následně podle nich citlivě postupovat při své práci.³

V českém jazyce prozatím neexistuje dostatek odborných zdrojů k tomuto přístupu. Pro obecné seznámení s tématem ale může být velmi užitečná publikace *Trauma-informovaný přístup v sociální práci (2020)*.

V souvislosti s dětmi s OMJ ve školách je třeba si uvědomit, že se zkušeností migrace se mohou pojit různé traumatické zážitky. Je dobré na to myslet především u rodin, které migrují z politických nebo náboženských důvodů nebo kvůli válečnému konfliktu.

³ <https://www.traumainformedcare.chcs.org/what-is-trauma-informed-care/>,
<https://integrativelifecenter.com/the-5-principles-of-trauma-informed-care/>,
https://www.cdc.gov/cpr/infographics/6_principles_trauma_info.htm.

Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (ČOSIV) vytvořila jednoduché zásady, jak přistupovat ve vzdělávání k dítěti s akutním traumatem:

→ https://www.podporainkluze.cz/wp-content/uploads/2020/06/%C4%8COSIV_Akutn%C3%AD_trauma_A4-2.pdf

1.2 PROSTŘEDÍ ŠKOLY

Dospělí i děti, kteří se ve škole potkávají, pocházejí z různých prostředí: jazykových, kulturních a sociálních. Spojení jejich různorodosti vytváří atmosféru, která ve škole panuje.

Škola je v první řadě místem, kde se vytváří a sdílí poznání. Kvalitu školy je možné hodnotit podle kvality vzdělávání, které je v ní dětem poskytováno. Úroveň vzdělávání zajišťují učitelé, jejich dobré pracovní podmínky zajišťuje vedení školy. Finanční i majetkové zázemí školy zajišťuje její zřizovatel (obec, kraj, MŠMT, soukromý zřizovatel). Samotné vzdělávání, které ve škole probíhá, je až koncový výsledek uspořádání systému. Aktuální nastavení systému českého školství k dětem s OMJ však stále není ucelené a koncepční. O to víc musí škola tuto tematiku vědomě rozvíjet.

META zpracovala systémová doporučení pro efektivní a koncepční uchopení procesu vzdělávání žáků a žákyň s OMJ v českém školství. Najdete je zde:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/strategicke-cile-2021-2022/>

→ <https://meta-ops.eu/publikace/vzdelavani-a-zaclenovani-zaku-s-omj/>

Klíčové oblasti, které META v této souvislosti považuje za žádoucí řešit na systémové úrovni, jsou:

- koordinace a koncepce,
- jazyková příprava a podpora,
- vzdělávání pedagogů,
- poradenství žákům s OMJ a školám, které je vzdělávají,
- podpora sociálního poradenství při práci s žáky s OMJ,
- podpora mateřského jazyka.

Z pohledu dětí s OMJ je důležité, aby se škola věnovala výuce češtiny jako druhého jazyka, ale i podpoře jejich mateřského jazyka. Aby se děti mohly kvalitně vzdělávat, potřebují především vhodně a zároveň dlouhodobě podpořit v osvojení vyučovacího jazyka (češtiny). Stejně tak je ale potřeba podpořit vyučující v tom, jak děti s OMJ do výuky správně začleňovat a jak je hodnotit.

ÚKOL 2: Obecně můžete v souvislosti s dětmi s OMJ ve školství nazvat na dva termíny: integrace a inkluze. Který z nich podle vás lépe vystihuje proces, jehož se z pozice AP snažíte docílit?

- 1) **Integrace:** Zařazení dětí se zdravotním, duševním, sociálním, jazykovým či jiným znevýhodněním mezi ostatní děti ve škole. Vyučující se je snaží plně začlenit mezi ostatní ve třídě tak, aby splynuly s žáky bez znevýhodnění. Jde o začlenění minority do institucí majority.
- 2) **Inkluze:** Zapojení všech dětí do vzdělávacího procesu. Všechny děti bez ohledu na zdravotní, sociální, kulturní či jiné znevýhodnění se vzdělávají společně. Učitelky znevýhodnění a speciální vzdělávací potřeby vyrovnávají a odpovídají na ně různými opatřeními (využívají různé metody, asistentky pedagoga, upravují učivo apod.).

Potkávání dětí, rodičů i vyučujících z různých zemí a s různými zkušenostmi může být doprovázeno vzájemným neporozuměním, stereotypními představami nebo předsudky. Proto je potřeba posilovat hodnoty vzájemného respektu, porozumění a pozitivního přijímání odlišnosti a vícejazyčnosti. K tomu slouží i zařazení **multikulturní výchovy** do výuky a komunitního dění ve škole. Nárazové tematické programy však nezajistí pochopení a osvojení důležitých principů, proto je potřeba dlouhodobá vědomá práce s předsudky v rámci celé školní komunity.

Více o multikulturní výchově, jejích přístupech a konkrétních metodách, jak ji ve škole zavést, najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/multikulturni-vychova>

Škola má širokou škálu možností, jak podporovat vícejazyčnost a multikulturní prostředí. Důležité je **uznat** přítomnost dalších jazyků (nebo i dialektů) a **viditelně prezentovat** tuto vícejazyčnost ve školním prostředí. To stejné platí i o uznání, poznávání a představování různých kultur a zemí, ze kterých děti ve škole pochází.

Existují školy, ve kterých se rozhodli deklarovat vícejazyčnost tak, že zjistili, jaké jazyky užívají všichni členové komunity (pedagogický sbor, děti, rodiče). Potom názvy těchto jazyků napsané různými písmi vyvěsili ve společných prostorách školy. Jiné školy si u vstupu vytvořily strom, na který vyvěsily dětmi vyrobené „listy“ s uvítáním v několika světových jazycích. Jinde zas do školní hymny zařadili pozdravy v jazycích dětí z dané školy.

Poznávání různých jazyků se v jedné škole ujalo ve formě měsíčníku věnovaného vždy právě jednomu jazyku, jinde se zavedly pravidelné jazykové dny věnované výuce základních frází v jiných jazycích používaných ve škole.

V souhrnu lze říci, že vícejazyčnosti vyjdeme vstříc systematickým poskytováním prostoru pro užívání mateřských jazyků ve školním prostředí (u dětí ve výuce, u rodičů např. zajištěním tlumočení). Rovněž praktikováním tradic a slavností z různých zemí a kultur, odkud děti pocházejí (např. projektové dny), za účasti rodičů. Pozitivní nastavení školního prostředí začíná už u maličkostí – třeba když škola vytvoří pro rodiče letáky s informacemi o přínosech vícejazyčného školního prostředí.

Výborný příklad systematické třífázové podpory vícejazyčnosti zavedla jedna základní škola v Helsinkách. O této dobré praxi si můžete přečíst zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/podpora-vicejazynosti-ve-skole>

Školy, které prohlubují téma vícejazyčnosti, se mohou zapojit do sítě Jazykově přívětivých škol (*Language Friendly School*), sdílet svou praxi a čerpat inspiraci i na mezinárodní úrovni. Více informací najdete zde:

→ <https://languagefriendlyschool.org>

Stejně tak je důležité věnovat se systematicky **předcházení nežádoucím projevům a chování** (rasismus, xenofobie, šikana apod.). K tomu slouží různé **preventivní programy**, které školy do svého kurikula zařazují. Programy má na starosti školní metodika prevence. Zásadní ale je, aby nositelem pravidel a hodnot ve škole byl celý pedagogický sbor.

Přečtěte si příklad dokumentující diskriminaci, ke které v českých školách bohužel dochází: Eva je osmiletá dívka romského původu, ve škole se chtěla přihlásit na taneční kroužek, kam chodí její kamarádky ze třídy. Rodičům Evy ale nebylo umožněno, aby jejich dcera kroužek navštěvovala. Důvodem byly obavy z toho, že by ostatní rodiče odmítli své děti zapsat.

Nejčastější situace, se kterými se v této souvislosti můžete ve škole potkat, uvádí publikace *Diskriminace do školy nepatří*:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/diskriminace-do-skoly-nepatri/>

1.3 ROLE AP

Záchranná služba, lepidlo, sluníčko, vlak – těmito i jinými výrazy popisují asistentky pedagoga svou roli ve třídách. Vaše práce je velmi pestrá a zajímavá, ale není vždy úplně snadná. Můžete být záchranná služba, která čeká na signál, aby vyrazila na pomoc tomu, kdo ji potřebuje. Můžete být zároveň lepidlem, které pomáhá tmelit kolektiv třídy. Můžete být sluníčkem, které zahřeje děti pochvalou a každého svou přítomností rozveselí. Nebo můžete být vlakem, který každého zaveze tam, kam se potřebuje dostat.

Jakým obrázkem nebo symbolem byste vyjádřili svou roli ve třídě?
Napište si.

Asistenti pedagoga, jak už z názvu pozice vyplývá, jsou **podporou pro učitele**. V praxi ale někdy působíte také jako interkulturní pracovníci, tlumočníci nebo terapeuti, protože se pohybujete v pomyslném prostoru mezi učitelem, dítětem a rodiči. Přitom musíte reagovat na aktuální potřeby všech. Vaše pozice v komunikačním procesu mezi těmito aktéry může být poměrně komplikovaná. Zároveň ale můžete čerpat motivaci a pozitivní energii z blízkého vztahu s dětmi (a někdy i s rodiči), což vám může pomoci přijmout náročnější stránky vaší práce.

Pro zvládnutí této různorodé pozice ve vzdělávacím procesu je důležité, abyste dobře **rozuměli své roli** a uměli si **vymezit jasné osobní hranice** (k tématu se více dočtete v šesté kapitole). Schopnost spolupráce, empatie a touha se posouvat, např. dále se vzdělávat, představují základní kvality dobrého asistenta pedagoga.

Na druhou stranu je potřeba, aby i učitelé a vedení školy vědělo, co je, a co naopak už není v popisu práce AP. Rovněž aby si všichni byli vědomi toho, že AP jsou nepostradatelnými členy pedagogického sboru a celkově školního prostředí.

Vedení by mělo AP nastavit systematickou podporu (seznámení, vymezení pracovní náplně, průběžné evaluace, supervize apod.) a pečovat o to, aby mohli úspěšně zvládat svou činnost. O roli vedení a spolupráci s učiteli se více dočtete ve druhé kapitole.

Náplň práce AP

Základem práce asistentky je podpora vzdělávání dětí se **speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)** a s **OMJ**. Z velké části se tedy jedná o přímou práci s těmito dětmi, tvorbu pomůcek a učebních materiálů,

podporu učitelky v organizační rovině i při výuce nebo o komunikaci s rodiči.

AP ale pomáhá s naplňováním vzdělávacích **potřeb všech dětí ve třídě**, tedy i dětí bez SVP. Hrajete důležitou roli v utváření dobrého klimatu třídy. Pracujete přímo s dětmi, znáte jejich aktuální rozpoložení, a proto dokážete poznat jejich potřeby. Věnujete jim více času a pozornosti než učitel, proto dokážete zaznamenat i jejich méně jasné potřeby a na ně poté konkrétně nasměrovat svoji podporu. Rovněž příležitost trávit s dětmi čas ve třídě i o přestávkách vám pomáhá vyznat se v jejich vzájemných vztazích. Díky tomu můžete cíleně působit při práci s kolektivem a přispívat ke vzájemnému porozumění mezi dětmi.

Přečtěte si seznam možných činností AP a zaškrtněte si, které z nich ve své praxi děláte.

- ☐ Pomoc učiteli s přípravou a plánováním výuky.
- ☐ Podpora dětí při zapojování do výuky.
- ☐ Práce se skupinou dětí nebo individuální práce.
- ☐ Práce s celou třídou.
- ☐ Pomoc dítěti při přípravě na výuku.
- ☐ Zapojení do tvorby, realizace a revize vzdělávacích plánů (PLPP, IVP).
- ☐ Pomoc při komunikaci mezi učiteli a dětmi a při komunikaci mezi učiteli a rodiči (zákonnými zástupci dětí).
- ☐ Zapojení do evaluace výuky a hodnocení dětí.

V procesu začleňování dětí s OMJ působíte zejména ve dvou rovinách:

- 1)** První je přímá účast ve výuce, kdy pomáháte dítěti s OMJ překonávat jazykovou bariéru a dlouhodobě se snažíte docílit jeho osamostatnění. Podporujete ho vytvářením pomůcek a materiálů na míru, umožňujete učitelce, aby se mu mohla individuálně věnovat apod.
- 2)** Druhá rovina se odvíjí od vaší bližší znalosti dítěte s OMJ, díky které pozorujete jeho wellbeing. Sledujete jeho zapojení ve třídě, motivaci, uspokojení potřeb i to, zda má možnost projevovat svobodně svůj jazykový a kulturní původ.

Prostudujte si **Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících**, který v odstavci 20 vymezuje legislativní požadavky na pozici AP, konkrétně na jeho pedagogickou způsobilost a kvalifikaci. Podle tohoto zákona je AP zaměstnancem školy a působí ve třídě, v níž jsou začlenění žáci a žákyně se speciálními vzdělávacími potřebami. Patří k pedagogickým pracovníkům, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost:

→ <https://www.msmt.cz/file/38850/>

Ve Standardu práce asistenta pedagoga najdete úpravu činností AP, dovednosti a kompetence i návrhy řešení situací spojených s výkonem asistentské práce:

→ <http://inkluzie.upol.cz/ebooks/standard-pap/standard-pap.pdf>

Přímá a nepřímá činnost

Činnost AP se rozděluje na přímou a nepřímou. Za přímou činnost se považuje vše, co vykonáváte při výuce. Do nepřímé činnosti pak spadá čas, který trávíte vším ostatním: dozory na chodbách, přípravou pomůcek na výuku, kopírováním materiálů, komunikací s rodiči, organizací školních výletů, časem stráveným na třídních schůzkách apod.

Poměr přímé a nepřímé činnosti je stanoven **Nařízením vlády č. 75/2005 Sb.** (ve znění novelizace **Nařízení vlády č. 195/2019**). Obvykle se jedná o 10 % nepřímé činnosti ve prospěch přímé. Znamená to, že při plném úvazku (40 hodin týdně), by 32–36 hodin mělo být přímé činnosti a zbývající část úvazku by měla být činnost nepřímá (tj. 32 + 8, 36 + 4).

ÚKOL 3: Spočítejte, kolik hodin přímé a nepřímé činnosti připadá na jednotlivé úvazky. Následně si spočítejte, kolik nepřímé činnosti vykonáváte ve svém úvazku vy.

- 1) Tříčtvrteční úvazek: 0,75 -> 30 hodin.
- 2) Poloviční úvazek: 0,5 -> 20 hodin.

Dvojazyčný AP (DAP)

Dvojazyčný asistent pedagoga (DAP) je **asistent kvalifikovaný pro práci s dětmi s OMJ**. Ovládá další jazyk, který je v ideálním případě společným komunikačním jazykem s dítětem, s nímž pracuje. Jeho přítomnost ve škole je velkým přínosem i v případě, že s dětmi s OMJ nesdílí stejný jazyk. DAP svou specializací naplňuje vzdělávací potřeby dětí s OMJ a zároveň jim pomáhá odbourávat psychickou zátěž, kterou jim nové školní prostředí přináší. Navazuje vztah důvěry mezi dítětem a školou, usnadňuje dítěti frustraci z jazykové bariéry a pomáhá mu překonávat pocity osamělosti. Jeho specializace spočívá v tom, že dokáže používat i jiné prostředky komunikace než jazyk. Více k tomu se dozvíte ve třetí a čtvrté kapitole.

V české legislativě dosud není pozice DAP ustavena. V praxi bývají DAP zaměstnání ve školách stejně jako běžní AP (např. na základě předepsaných podpůrných opatření). Mnohdy je pak školy zaměstnávají jako tzv. dvojazyčné školní asistenty z projektů (šablon) financovaných evropskými fondy. V tom případě mají jinou formální pozici a pracovní podmínky. Možnosti zřízení pozice DAP a její financování jsou ale různé.⁴

Zástupkyně ředitelky pražské MŠ Sluníčko pod střechou sdílí dobrou praxi s DAP: „Dvojazyční asistenti nám také pomáhají ukázat dětem v předškolním věku obraz interkulturního světa. I české děti se potřebují naučit přijímat osoby z jiných kultur. Máme dobrou zkušenost například se čtením dvojazyčných pohádek. České děti si zažijí, jaké to je, když nerozumí, a to pomáhá empatii.“

⁴ <https://inkluzivniskola.cz/financovani-asistenta>,
<https://inkluzivniskola.cz/pozice-dap-ve-skolach>,
<https://inkluzivniskola.cz/prezentace-z-diskuzniho-setkani-o-pozici-dap>.

DAP funguje často jako prostředník mezi původní kulturou dětí a kulturou společnosti, do které dítě přichází. Ve třídě působí jako zdroj vícejazyčnosti a svou pouhou přítomností zprostředkovává zvyšování citlivosti ke kulturní i jazykové odlišnosti. Díky spolupráci s DAP i ostatní děti ve škole reflektují jazyk jako prostředek komunikace. Mohou si tak uvědomit jeho nezastupitelnou funkci při vzájemném porozumění. Kolektiv třídy se díky DAP učí uznat a přijmout jinakost, pracovat s předsudky a vnímat svou vlastní kulturu.

Pokud ovládáte mateřský jazyk žákyně s OMJ, se kterou pracujete, můžete jí pomáhat rozvíjet její původní jazyk. Velkým přínosem vaší přítomnosti ve třídě je však i to, že jakožto DAP jste pro děti s OMJ autoritou pracující ve škole, která zastupuje jejich vlastní jazyk, tj. autoritou, kterou uznávají i jiní žáci. Tím jim mimo jiné předáváte vzkaz, že je možné se nový jazyk naučit a úspěšně v něm působit i v novém prostředí.

Podrobně si můžete o pozici DAP a zkušenostech se zaváděním této pozice v českých školách přečíst v publikaci *Hledá se dvojjazyčný asistent*:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/hleda-se-dvojjazycny-asistent/>

Více informací k tématu DAP najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/dvojjazycny-ap>

Zapojení DAP se osvědčilo nejen při samotné pedagogické činnosti, ale i při **podpoře dětí a jejich rodičů v adaptačním procesu**. V komunikaci s rodiči jsou totiž DAP cennou výpomocí, především při jejich seznamování s českým školstvím. Výhodou je ale také to, že DAP může v počátcích ulehčit setkání mezi rodiči a školou, ať už tlumočením (či zajištěním tlumočnicka), nebo přípravou informačních materiálů v jazyce rodičů. Podrobnější informace najdete ve druhé kapitole.

Dvojazyčná asistentka pedagoga v ZŠ: „Mé dvě dcery nastoupily do školy ve Švýcarsku bez znalosti vyučovacího jazyka. Vzhledem k dostatečné podpoře se ale velmi brzy začlenily do kolektivu a naučily se rychle mluvit. Když jsme se poté přestěhovali zpět do Česka, zjistila jsem, že u nás se na některých školách vícejazyčným dětem taková podpora nedostává a děti se ocitnou ostrčené z kolektivu, bez přátel a s velmi omezenou schopností komunikovat. To vše může mít negativní dopad na jejich uplatnění v budoucnosti, a proto jsem se rozhodla stát se dvojazyčnou asistentkou.“

DAP mohou mít v komunikaci s rodiči i další výhody. Mnohdy mají za sebou vlastní migrační zkušenost, díky které se mohou lépe vcítit do pocitů i situací, se kterými se rodiče vyrovnávají. Často jsou sami rodiči dětí s OMJ a zažili (nebo zažívají) začleňování svých dětí do českých škol.

Role učitelky a role AP

Při vymezování konkrétní role a činnosti AP ve třídě hraje významnou úlohu učitelka. Nastavuje způsob spolupráce s vámi, vymezuje míru vašeho zasahování do výuky, do plánování a evaluace výuky i do hodnocení dětí. Jejím úkolem je sdílet s vámi cíle výuky a vyučovací strategie. Také by měla promyslet formu vašeho zapojení, aby bylo co nejvíce efektivní a podpůrné. Vaše práce by totiž měla vést jak k podpoře konkrétních žáků a žákyň, tak i k dosažení stanovených cílů výuky u všech dětí.

Na téma spolupráce asistentů pedagoga a učitelů META vytvořila praktický manuál:

→ https://www.meta-ops.cz/sites/default/files/manual_ucitel-asistent_0.pdf

Od učitelek vychází nejen nastavení pravidel vaší spolupráce, ale také vytvoření prostředí vzájemné důvěry a bezpečí. Tomu nejvíce napomůže, když si společně vyjasníte vaše role a kompetence. Váš vztah by měl být profesionální a pokud možno partnerský.

V praxi se často stává, že je asistentka přiřazená k jednomu konkrétnímu dítěti ve třídě. Tento přístup však může vést ke zbytečné izolaci a stigmatizaci dítěte. Vhodnější je, když jste dětem představena jako pedagožka, která pomáhá učitelce v zapojení všech dětí do výuky.

Více o tom, jak rozvíjet vzájemný vztah a spolupráci s učitelkami, se dozvíte ve druhé kapitole.

Pro představení pozice AP dětem ve třídě použijte materiál *Raketa* z Přílohy č. 1 a doporučené aktivity vztahující se k tomuto materiálu, které najdete v Příloze č. 2.

Učitelka zároveň zohledňuje odbornou kvalifikaci AP, což například znamená, že vám nezdává úkoly, které nemůžete zvládnout, protože spadají do pedagogické práce vyučujících. Naopak ale může využít své odborné vzdělání nebo talent pro jiné zapojení ve výuce (např. výtvarná činnost, matematika).

Dvojazyčná asistentka pedagoga v ZŠ: „Na Ukrajině jsem vystudovala obor informační technologie na vysoké škole, a tak jsem ve škole nabídla, že můžu doučovat žáky s potížemi v matematice a informatice. Takže učitelky ve škole říkaly rodičům, že mají k dispozici takovou asistentku, a pokud jejich děti potřebují pomoc s matematikou, můžou využít tuto příležitost.“

S čím konkrétně může AP učitelce pomoci při začleňování dítěte s OMJ? Níže uvádíme výčet nejčastějších činností AP. Praktická doporučení, tipy na konkrétní aktivity a pomůcky, které můžete v praxi využít, najdete ve třetí, čtvrté a páté kapitole.

- ☐ **PŘED PŘÍCHODEM DÍTĚTE:** pomoc s přípravou třídního kolektivu, vyzdobou třídy, přípravou materiálů a pomůcek apod.
- ☐ **V PRVNÍCH DNECH:** pomoc s adaptací, práce s třídním kolektivem, seznamování dítěte se školním prostředím apod.

- ☐ **VE VÝUCE:** pomoc s provedením jazykové diagnostiky a úpravou vzdělávacích cílů pro děti, příprava podpurných materiálů (vytipování klíčové slovní zásoby a frází, zjednodušování textů apod.), následná podpora dětí při výuce a zvládání úkolů apod.
- ☐ **KOMUNIKACE S RODIČI DĚTÍ.**
- ☐ **DLOUHODOBÁ PODPORA:** pomoc s kultivováním školního prostředí směrem k vícejazyčnosti, wellbeing apod.
- ☐ **POMOC S REALIZACÍ PLÁNŮ** pedagogické podpory, zapojování se do evaluace výuky a **HODNOCENÍ** pokroku dětí.
- ☐ Dlouhodobá podpora: **KONZULTACE** vzdělávacích a psychosociálních potřeb dětí s učiteli.
- ☐ Vedení hodin pedagogické intervence nebo **DOUČOVÁNÍ**.

SHRNUTÍ

Děti s OMJ potřebují při začleňování do české školy ze všeho nejvíce překonat jazykovou bariéru. Tím ale zdaleka jejich potřeby nekončí. Významu podpory wellbeingu a vícejazyčného prostředí by měl rozumět celý učitelský sbor. Jaké bude celkové naladění ve škole, vychází především od vedení školy. Možností, jak vytvářet inkluzivní multikulturní prostředí, je mnoho. Výborným nástrojem může být zavedení pozice AP nebo DAP ve třídách. Roli AP v různých oblastech vzdělávání žáků a žáků s OMJ se věnují následující kapitoly.

TAB. Č. 1: Činnost a zodpovědnost vyučujících a AP

OBLAST	TŘÍDNÍ UČITEL / UČITELKA	AP / DAP
Výuka	<p>Vytváří obsah výuky a individuální vzdělávací plán (nebo plán pedagogické podpory) pro dítě s OMJ.</p> <p>Plánuje výuku a vykládá novou látku.</p> <p>Využívá AP při práci s celou třídou tak, aby se sama mohla individuálně věnovat dítěti s OMJ.</p>	<p>Řídí se pokyny od učitelky.</p> <p>Pomáhá učitelce s vytvářením individuálního vzdělávacího plánu pro dítě s OMJ.</p> <p>Pracuje s dětmi s OMJ samostatně na úkolech domluvených s učitelkou – např. pomáhá s vypracováním samostatné činnosti.</p>

Hodnocení	<p>Ve spolupráci s AP vyhodnocuje výsledky dítěte s OMJ, je oprávněna dítě známkovat.</p> <p>Hodnocení nastavuje s ohledem na individuální možnosti dítěte s OMJ, snaží se ho hodnocením správně motivovat.</p>	<p>Poskytuje učitelce zpětnou vazbu o pokrocích i obtížích dítěte s OMJ.</p> <p>Hodnotí a podporuje dítě v dílčích úkolech (pochvalou, smajlíky apod.).</p> <p>AP nemůže známkovat děti.</p>
Informace	<p>Má přehled o informacích předávaných rodičům i jiným pedagogickým pracovníkům, ručí za ně.</p> <p>Vede třídní dokumentaci (zapisuje do třídní knihy).</p>	<p>Komunikuje s dalšími vyučujícími a školním poradenským pracovištěm o potřebách dětí s OMJ.</p> <p>Vede dokumentaci o dítěti s OMJ (deník, portfolio, mapy učebního pokroku).</p>
Děti s OMJ	<p>Nastavuje vztahy ve třídě obecně, pečuje o klima, věnuje se vztahům mezi dětmi během třídnických hodin.</p> <p>Připravuje seznamovací a adaptační aktivity při příchodu dítěte s OMJ do třídy.</p> <p>Za pomoci metodika prevence dohlíží na realizaci preventivních programů a multikulturní výchovy.</p>	<p>Může řešit konkrétní jednotlivé konflikty mezi dětmi (obzvlášť když se jedná o dítě s OMJ).</p> <p>Pomáhá dítěti s OMJ při začleňování, dohlíží na to, jak se mu dlouhodobě daří (podává o tom zprávu učitelce).</p> <p>Sleduje vztahy ve třídě při neformálních aktivitách a přestávkách.</p>
Komunikace s rodiči	<p>Nastavuje a vede komunikaci s rodiči.</p> <p>Pomáhá AP nastavit systém a pravidla komunikace s rodiči.</p> <p>Organizuje a vede třídní schůzky.</p> <p>Domlouvá s AP, jaké informace může AP samostatně komunikovat s rodiči.</p>	<p>Komunikuje pravidelně s rodiči (v rámci domluvy s učitelkou).</p> <p>Věnuje se poznání domácího prostředí dítěte s OMJ, pomáhá rodičům s poznáním fungování českého školství.</p> <p>Účastní se po domluvě s učitelkou třídních schůzek.</p> <p>V kontaktu s rodiči vystupuje profesionálně a loajálně vůči škole i učiteli.</p>

Řešení úkolů:

ÚKOL 1 (strana 12):

1. Srozumitelný rozvrh — díky němu dítě ví, co se bude dít.
2. Provést po škole — aby dítě vědělo, kde se co bude dít.
3. AP / žák průvodce — zajistí, že dítě ví, na koho se obrátit, když bude něco potřebovat.
4. Vzájemné představení celé třídy společnou aktivitou — dítě se cítí vítáno a součástí kolektivu.

Představit dítě před tabulí celé třídy není vhodné, protože ho tím vystavujete nežádoucí pozornosti všech najednou a ono navíc nepozná jednotlivé členy třídy tak, aby si je mohlo zapamatovat.

Nechat ho být několik dní v klidu, než se „rozkouká“, může na dítě působit jako všeobecný nezájem o jeho osobu a může v něm vyvolat pocit vyloučenosti.

ÚKOL 2 (strana 16):

Inkluze — cílem je především vzdělávat všechny děti společně, a podporovat tak respekt k odlišnosti a kooperaci mezi všemi dětmi. Oproti integraci se v inkluzivním přístupu nepočítá s ideou majoritní „normální“ skupiny, do které je třeba začlenit dítě, které z ní vybočuje.

ÚKOL 3 (strana 21):

1. 27 h přímé činnosti, 3 h nepřímé činnosti.
2. 18 h přímé činnosti, 2 h nepřímé činnosti.

Při výpočtu v praxi však záleží, v jakém poměru máte s vedením školy nastavenou přímou a nepřímou činnost. Přehledovou tabulku pro různé výše úvazků najdete zde:

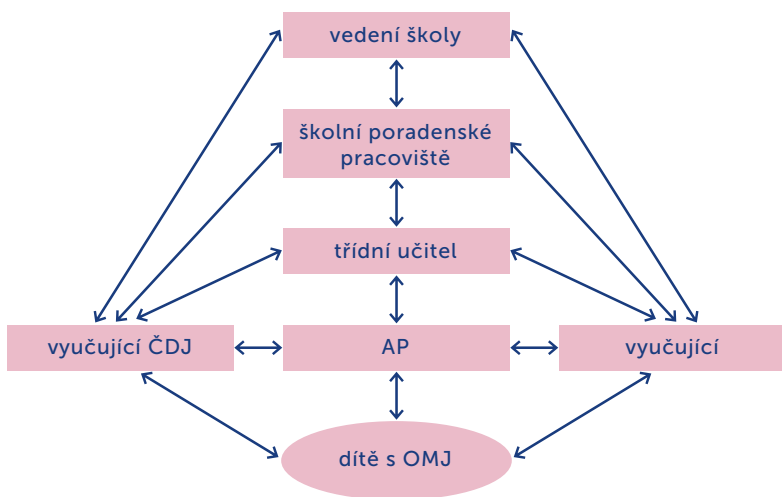
→ <https://inkluzivniskola.cz/prima-neprima-cinnost-ap>

2. Význam spolupráce při podpoře dětí s OMJ

Vzdělávání žáků a žákyň s OMJ bude úspěšné jen tehdy, pokud budou spolupracovat všichni, kdo se na něm podílejí. Společné úsilí bude ku prospěchu všem. Pro vaši práci a vaše působení ve škole je potřeba dobře si nastavit vztahy a spolupráci na několika různých úrovních:

- s vedením školy (ředitel/ředitelka, zástupce/zástupkyně),
- s vyučujícími,
- s pracovníky a pracovníci školního poradenského pracoviště (ŠPP),
- s učitelkou nebo lektorkou češtiny jako druhého jazyka (ČDJ),
- s žákem i jeho rodiči.

SCHÉMA Č. 2: Spolupráce ve škole

Za tuto spolupráci má hlavní zodpovědnost vedení školy, ale jednotlivé osoby ze školy se na sebe mohou obracet pro metodickou podporu podle svých kompetencí. Čím se kdo zabývá, se dočtete v této kapitole.

2.1 AP A VEDENÍ ŠKOLY

Přečtete si popis následující situace. Máte podobnou zkušenost? Co by se dalo udělat jinak? *(řešení situace najdete v dalším textu)*

„Při nástupu do školy mě seznámili pouze s mojí třídou a učitelkou. Následující dny po mně ostatní pedagogové na chodbách divně koukali, ptali se mě, co tam dělám, a někteří mě ani nepozdravili. Bylo to velice nepříjemné.“

Vztah s vedením školy je první vztah, který je třeba začít budovat, a to hned od vašeho nástupu do zaměstnání.

Pro vás je důležité, abyste si od počátku společně ujasnili, jaké jsou vaše kompetence a přesná náplň práce ve škole. Konkrétně je pro vás zásadní vědět následující:

- **pracovní podmínky, plat:** zařazení do platové třídy, typ práce (pracovní smlouva, DPP, DPČ), rozsah úvazku, práce na dobu určitou/neurčitou, z čeho je pozice financována (z projektu, podpůrného opatření apod.), možné příplatky (osobní ohodnocení, prémie, odměny), poměr příjmů a nepřímých činností,

- **obecná charakteristika třídy a dětí:** ročník, složení třídy, potřeby žáků a žákyň,
- **zázemí:** osobní místo (kam si dávat oblečení, pomůcky, materiály),
- **orientace v budově:**
 - tiskárna,
 - jídelna – možnost stravování,
 - knihovna,
 - pomůcky pro asistenční práci,
 - toalety,
 - sborovna nebo místo, kde jsou informativní materiály pro zaměstnankyně a zaměstnance školy,
- **zaměstnanecké výhody:** příspěvky na kulturu, sport, zdraví, výjezdy apod.,
- **školní systém:** přístup k emailu nebo školní aplikaci (vykazování docházky, školní kalendář – porady, schůzky s rodiči apod.) a jiné (každá škola má jiný informační kanál),
- **klíče:** přístup do budovy, tříd a kabinetů,
- **kolegové:** třídní učitelka, ostatní učitelé, školní speciální pedagožka, výchovný poradce, koordinátorka inkluze, vychovatel apod.,
- **dokumentační:** seznámení se školním řádem a školním vzdělávacím programem (ŠVP).

Vedení by mělo být nápomocné a podporující tak, abyste se nebáli říci si o pomoc a abyste se v komunikaci s ním cítili příjemně. Ve škole se vám bude dobře pracovat, pokud se budete v pracovním kolektivu cítit bezpečně a dobře. Právě vedení školy v tomto hraje zásadní roli a vytváří vhodné podmínky pro nastavení dalších pracovních vztahů. Konkrétně se jedná třeba o to, aby vás při nástupu do školy představilo celému pedagogickému sboru. Vedení školy je zároveň tím, na koho se můžete obracet, pokud se potýkáte s nějakými problémy ve vztazích na pracovišti.

2.2 APA VYUČUJÍCÍ

Dobře nastavená a fungující spolupráce mezi vámi a učitelkou (učiteli) je zásadní pro efektivní podporu dítěte s OMJ. Spolupráce by měla být dobrovolná, rovnocenná a založená na stejném cíli. Asistent s učitelkou by měli tvořit tandemovou dvojici, která se navzájem podporuje,

doplňuje a spolupracuje na základě **partnerství**. Každý může dosáhnout této harmonie v jiném okamžiku.

Proces utváření vztahu a spolupráce mezi vámi ale nemusí být vždy jednoduchý. V praxi se často stává, že vyučující vnímají AP ve třídě spíše negativně. Mají pocit, že další osoba ve třídě je může kontrolovat, sledovat, jak a co učí, apod. Někdy také nevnímají AP jako kvalifikovaného kolegu či kolegyni, tj. jako rovnocenného partnera.

V tomto kontextu je důležité si uvědomit, že někteří vyučující se setkávají s pozicí asistentky ve výuce poprvé, a tedy dosud nemají žádné zkušenosti se spoluprací. Spolupráce při výuce přitom vyžaduje specifické dovednosti, ale i větší čas na plánování. To všem vyučujícím nemusí být hned blízké. Navíc je tématu spolupráce a roli AP ve výuce při pedagogické přípravě (studiu) věnováno stále málo prostoru.

Přihlaste se spolu se svým učitelem/učitelkou na tandemový workshop. Společně si ujasníte své role a kompetence. Naučíte se, jak efektivně spolupracovat při podpoře dětí s OMJ:

→ <https://inkluzivniskola.cz/tandemovy-workshop>

Sdílejte se svým učitelem/učitelkou *Desatero spolupráce pedagoga s asistentem*:

→ <https://inkluzivniskola.cz/predpoklady-dobre-spoluprace>

→ <https://inkluzivniskola.cz/node/3848>

Na čem byste se měli spolu s vyučujícími domluvit?

- ☐ **OSLOVOVÁNÍ:** Zvolte si formu, jak chcete být učiteli i dětmi osloveni (tykání nebo vykání, pane asistente / paní asistentko, křestním jménem apod.).
- ☐ **SPOLEČNÉ KONZULTACE:** Domluvte si, jak a kdy se budete společně věnovat přípravě na výuku.
- ☐ **PŘÍPRAVA POMŮCEK A MATERIÁLŮ:** Pokud budete znát plánovaný obsah hodiny, můžete si dopředu připravit pomůcky a materiály vhodné pro dítě s OMJ. Domluvte si, kolik času na přípravu budete potřebovat a co vše potřebujete vědět pro přípravu materiálů.

- ☐ **PRAVIDLA KOMUNIKACE:** Domluvte si, jak bude vypadat vaše komunikace s dětmi i vaše vzájemná komunikace během výuky, tak aby to nerušilo třídu (gesta, mimika, smluvený signál apod.). Také se domluvte na pravidlech a způsobu komunikace s rodiči.
- ☐ **ROLE AP MIMO VÝUKU:** Domluvte si, jak by měl vypadat váš dozor o přestávkách.
- ☐ **ROLE AP PŘI ORGANIZACI AKCÍ:** Domluvte si, jak budete spolupracovat při organizaci dalších aktivit pro děti, jaká bude vaše role (např. kulturní a sportovní akce apod.).

Přečtěte si rozhovor asistentky pedagoga a učitelky ze ZŠ Kořenského v Praze o tom, jak se jim podařilo sladit se při vzájemné spolupráci:

→ <https://inkluzivniskola.cz/spoluprace-ucitele-asistenta>

Navázání spolupráce AP s učitelkou probíhá jinak na prvním a jinak na druhém stupni ZŠ a na střední škole. Na prvním stupni se většinou setkáte pouze s jednou třídní učitelkou. To dost zjednodušuje proces nastavení spolupráce. Máte více společného času a možností, kdy se vzájemně sladit.

Na druhém stupni a střední škole se střídá více učitelů, kteří s daným žákem či žákyní ve výuce celkově tráví méně času. Stejně nastavení pravidel spolupráce je však potřeba iniciovat s každým vyučujícím, ačkoliv právě na rozdíl od prvního stupně pro ně může být význam komunikace a spolupráce s AP méně zřejmý. Také pro vás je navázání spolupráce s tolika osobami časově náročné, ale pro vaši vlastní práci zcela nezbytné.

Stejně tak důležitá je spolupráce i s **učitelem či učitelkou českého jazyka jako druhého jazyka (ČDJ)**, pokud ve škole učí. I když mu nebudete asistovat ve výuce, i tak je potřebné vědět, jak dítě s OMJ v hodinách ČDJ spolupracuje, jaké dělá pokroky, jaká témata se učí a bude učit. Také můžete učitele ČDJ poprosit o výsledky z jazykové diagnostiky, abyste věděli, na jaké úrovni se dítě s OMJ nachází. Více o jazykové diagnostice najdete ve čtvrté kapitole.

Co dělat, když...

- c) ...učitel nechce ve třídě asistentku, protože má pocit, že ho někdo kontroluje při práci?
- d) ...učitelka nemá čas na pravidelné konzultace s asistentem, a ten si pak nemůže připravit potřebné pomůcky?

a) Určitě to pro vás není příjemná situace. Zkuste si o tom spolu promluvit. Můžete si společně vysvětlit, jaká je vaše role, a zejména v čem pro něj můžete být přínosem, v čem mu můžete pomoci. Budete tvořit a vyhledávat vhodné materiály a pomůcky. Budete si všimát vztahů a změn v kolektivu („víc očí víc vidí“) apod. Vyzdvihněte své přednosti a domluvte se s učitelem na vaší podpoře a spolupráci. Můžete se také obrátit na ŠPP a požádat o podporu. Společně můžete hledat cesty ke spolupráci.

b) Podmínkou pro efektivní spolupráci a podporu dětí je, abyste vždy dopředu věděli, co se bude v hodinách dělat. Díky tomu se můžete dobře připravit na výuku. Požádejte učitelku o hodinu času po výuce a v klidu jí představte situaci a své potřeby. Vyzdvihněte neefektivitu podpory bez předchozí přípravy. Navrhněte, jak se dá situace řešit. Je vhodné se alespoň jednou týdně sejít a společně si domluvit plán. Někdy stačí i deset minut denně. V praxi se také osvědčuje posílání týdenních plánů. Pokud učitelka nenajde chvíli na společné plánování ani v takovém minimálním rozsahu, je možné se obrátit na speciálního pedagoga nebo vedení školy.

Napište si, jak byste si představovali fungující spolupráci s vaším učitelem nebo učitelkou tak, aby byla užitečná pro vás, pro učitele, pro děti a aby všichni byli spokojeni.

2.3 AP A ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVISTĚ

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) ve škole představuje pracovní tým, který je zodpovědný za poskytování **poradenských služeb** a za sestavování **preventivního programu školy**. Bývá složen z ředitele/ředitelky školy (zodpovídá za poskytování služeb), výchovného poradce a školní metodičky prevence. Další služby pak může zajišťovat školní speciální pedagožka, školní psycholog nebo školní logopedka.

Poradenská služba je poskytována zdarma všem dětem a jejich zákonným zástupcům a také pedagogickým a nepedagogickým pracovníkům a pracovnícím školy. Každý z týmu poradenské služby by měl mít stanovené hodiny, ve kterých s ním můžete konzultovat své situace (např. nefungující spolupráci s vyučujícími, chybějící motivaci u dětí, nedostačující komunikaci s rodiči apod.).

Více informací o službách ŠPP najdete například zde:

→ <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-reditel/1149-povinnosti-skolniho-poradenskeho-pracoviste>

Asistentka pedagoga v ZŠ: „Po nástupu do školy jsem byla seznámena se speciální pedagožkou, která mi v začátcích velice pomohla. Představila mě celému poradenskému pracovišti, vysvětlila mi, na koho se můžu

obrátit v případě potíží, a ukázala mi místnost plnou didaktických pomůcek, které si mohu půjčovat a využívat s žáky s OMJ. Máme zavedené i pravidelné měsíční porady, na kterých si sdílíme společně i s ostatními asistenty pedagoga, jak se nám v praxi daří nebo jak řešíme některé obtížné situace. Každý z nás si vede deník, kam zaznamenává, jak se nám s žáky pracuje, co už zvládli a jaké máme cíle na další měsíc.”

ÚKOL 1: Napište si, na koho ze ŠPP se můžete obrátit v případě těchto problémů a situací. Můžete si napsat i konkrétní jména a kontakty.

- a) Máte podezření, že žák kouří.

- b) Žákyně neví, jakou si má vybrat střední školu.

- c) Spolužáci se žákovi s OMJ často vysmívají a berou mu věci, máte podezření na šikanu.

- d) Žákyně není začleněna do třídního kolektivu a často se nachází v konfliktních situacích.

2.4 AP A RODIČE

Na vytvoření vztahu mezi vámi a rodiči by se vždy alespoň na začátku měl podílet třídní učitel nebo učitelka. Za vzdělávání dítěte je totiž primárně zodpovědný vyučující. S rodiči byste měli komunikovat vždy v souladu s tím, na čem se nejprve s učitelem domluvíte. Průběžně byste ho pak měli informovat o veškeré vaší komunikaci s rodiči.

Na začátku je vhodné domluvit si společnou schůzku, které se zúčastníte vy, třídní učitelka a rodiče. Na této schůzce si společně nastavíte způsoby vzájemné komunikace tak, aby vyhovovaly všem zúčastněným (email, školní komunikační kanál, telefon, osobní konzultace, dopisovací sešit apod.).

Situace na straně rodičů nemusí být vždy snadná. Můžete se setkat s tím, že mají časově náročné zaměstnání, aby uživili rodinu, nebo mohou mít výčitky z toho, že děti přestěhovali do nové země. Neznají školní prostředí v ČR, mají potíže s porozuměním, představovali si situaci jinak. Mnohdy také bojují s tím, že jejich rodinná situace je nestandardní – mají komplikované rodinné vztahy, zvykají si na sloučení rodiny, nebo se naopak rozvádějí. Situace mohou být různé, zkuste se vcítit i do rodičů.

Pravidla komunikace s rodiči může mít škola sepsána i ve formě kodexu. Inspirujte se dobrou praxí ze ZŠ a MŠ Lyčkovu náměstí v Praze:

→ <https://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/video-volaji-vam-rodice-zakui-o-vikendu-vedeni-skoly-musi-nastavit-pravidla-1>

Úvodní schůzka s rodiči

Je velice pravděpodobné, že rodiče dítěte s OMJ nebudou (dobře) rozumět česky. Také se nemusí dobře orientovat v českém školním a vzdělávacím systému. Pro nastavení pravidel vzájemné komunikace a prvotní orientaci je proto vhodné na schůzku přizvat **tlumočnicka**. Je důležité nepodcenit jazykový faktor. Jedině tehdy, když si budou všechny zúčastněné strany plně rozumět, mohou se úspěšně domluvit.

Tlumočení je dobré zařídit i v případě, že hovoříte stejným jazykem jako rodiče. Na první schůzce není vhodné, abyste zároveň byli v roli tlumočnicka/tlumočnice. Přecházení z této role do role AP by mohlo narušit váš původní cíl schůzky – předání informací rodičům a vyjasnění rolí.

Jak a kde můžete vy nebo učitelka zařídit tlumočení pro setkání s rodiči? Bezplatné překladatelské a tlumočnické služby pro školní zařízení poskytují například:

- **NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT:**
<https://cizinci.npi.cz/tlumoceni-a-preklady/>
- **CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ:**
<https://www.cicops.cz/cz>
- **INFORMAČNÍ LINKA CHARITY ČR:**
<https://www.charita.cz/jak-pomahame/doma/integrace-cizincu/infolinky-pro-cizince/>

Využít můžete také celou řadu oficiálních dokumentů, které se týkají škol a vzdělávání. Jsou přeložené do různých jazykových verzí a zaměřují se například na:

- informace o školním systému,
- akce školy,
- žádosti,
- způsoby podpory dítěte s OMJ ve vzdělávání apod.

Najdete je například zde:

- <https://www.inkluzivniskola.cz/informace-pro-rodice-jazykove-verze>
- <https://cizinci.npi.cz/tlumoceni-a-preklady/preklady-zs/>

Můžete rodičům předat listy *Praktického rádce*. Jsou to dvojjazyčné listy (vždy česko-cizojazyčné) přinášející podstatné informace o českém školství. Tyto listy najdete přeložené do několika jazyků zde:

- <https://meta-ops.eu/prakticky-radce/informace/>

Co si potřebujete domluvit s rodiči dítěte s OMJ?

- ☐ **OSLOVOVÁNÍ:** Zvolte si, jak chcete být rodiči osloveni (tykáni nebo vykání, pane asistenta / paní asistentka nebo křestním jménem apod.).
- ☐ **SPOLEČNÉ KONZULTACE:** Domluvte si, jakým způsobem si budete průběžně předávat informace o vzdělávání dítěte. Nastavte si udržitelné hranice v komunikaci (večerní volání na osobní telefon, práce o víkendu).
- ☐ **PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA VÝUKU:** Sdělte, jaké pomůcky potřebuje dítě do výuky (tužky, pravítka, věci na výtvarnou výchovu, na tělocvik, prezůvky apod.). Předajte rozvrh hodin bez zkratk (M, ČJ) a přiřpište také, jaké učebnice potřebuje.
- ☐ **KOMPETENCE AP:** Vysvětlte zřetelně rodičům rozdíl mezi prací učitele a asistenta, s čím se mají na koho obracet.
- ☐ **INFORMACE O DÍTĚTI:** Je něco, co potřebujete o jeho vzdělávání vědět?

Pro rodiče může být také nejasná role AP/DAP. Předajte jim infosheet o těchto rolích. Je dostupný ve 12 jazykových verzích zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/infosheet-o-dvojazycných-ap-pro-ucitele-rodice>

Jak si porozumět

V případě, že nehovoříte stejným jazykem jako rodiče dítěte s OMJ, je potřeba se zamyslet nad srozumitelným způsobem vzájemné komunikace. Pro úspěšné pochopení vašeho sdělení rodiči si můžete zavést jednoduchá pravidla ve vlastním vyjadřování.

Jednoduchý a srozumitelný jazyk bude ten, který je možné snadno pomocí internetu nebo slovníku ověřit (přeložit). Zároveň neodkazuje na sdílené kulturní zvyklosti (například zkratky), které lidé z odlišného prostředí nemusí chápat. Tato srozumitelnost se bude hodit především v případech, kdy bude potřeba rodičům předat zprávu co nejdříve a kdy

nebudete mít možnost využít tlumočnické služby nebo předpřipravených překladů (viz výše). Dále i v případech, kdy se jedná o stručné organizační sdělení.

Jak se vyjadřovat srozumitelně v případě, že rodiče nemluví česky?

- Upřednostňujte psanou formu oproti ústní komunikaci, například raději pište SMS zprávy místo telefonování.
- V ručně psaných vzkazech pište vždy tiskacím písmem.
- V případech, kdy je nutné komunikovat ústně, si vždy ověřte porozumění (pouhé pokývnutí hlavou neznamena, že informaci rodiče opravdu pochopili).
- Používejte jednoduché věty. Sděľujte jen nejpodstatnější informace, buďte struční.
- Uvádějte přesná data, časy (1. 2. 2022 ve 14:00) a místo (třída 6.B, 2. patro vlevo).
- Vyhýbejte se časovým výrazům typu: pozítří, po poledni, příště, včas.
- Slovesa uvádějte pokud možno v infinitivu. Veškerá slova užívejte co nejvíce ve tvaru, ve kterém je možné je dohledat ve slovníku.
- Nepoužívejte zkratky (D. Ú., str., cv.).
- Uvádějte spíše přesnou adresu než orientační popis míst (u nás ve škole, před nádražím).

ÚKOL 2: Jak byste upravili tento text, aby byl více srozumitelný?

Pozítří se sejdeme před vchodovými dveřmi těsně před začátkem vyučování a uděláme si krásný výlet do nedalekého města Poděbrady. Vezměte si s sebou něco dobrého ke svačině a peníze na malé drobnosti. Nezapomeňte se teple obléknout, má být chladno.

Co dělat, když...

...si s rodiči dítěte s OMJ nerozumíte?

Při osobních schůzkách využívejte tlumočníka, pro krátká a neplánovaná setkání můžete využívat elektronické nebo digitální překladače, slovníky nebo komunikační karty. Pokud budete chtít rodičům předat dokument, podívejte se na internet na již vytvořené překlady (příklady viz výše).

SHRNUTÍ

Kompetence jednotlivých osob v procesu vzdělávání dětí s OMJ najdete v následující tabulce. Přehledně uvádí, na koho se s čím můžete obracet.

TAB. Č. 2: Kompetence osob zapojených do vzdělávání dětí s OMJ

ÚČASTNÍK / ÚČASTNICE	KOMPETENCE	SPOLUPRÁCE S AP
Vedení školy (ředitel/ ředitelka, zástupce/ zástupkyně ředitele)	Dokumentace o dítěti (vy- svědčení, rodný list apod.), evidence. Přijetí dítěte a zařazení do třídy. Spolupráce s organizacemi, poradenskými zařízeními, tlumočníky apod.	Vedení školy nastavuje náplň práce AP a vyhodnocuje spolu- práci mezi AP a učitelem. AP dává vedení zpětnou vazbu. Vedení školy vytváří prostor pro rozvoj kompetencí AP i uči- telů ve vzájemné spolupráci.

Třídní učitel/ učitelka	<p>Komunikace s vedením školy, s rodiči, organizace třídních schůzek.</p> <p>Vedení dokumentace – třídní kniha, evidence hodnocení dětí, spolupráce s poradenskými pracovišti.</p> <p>Sledování vztahů ve třídě, vývoj dětí.</p>	<p>Třídní učitelka spolupracuje úzce s AP, společně nastavují rámec a podobu spolupráce (i s ostatními učiteli), pravidelně hodnotí způsob podpory a zapojení AP.</p> <p>AP dává třídní učitelce podněty k podpoře jednotlivých dětí, jejich hodnocení, zapojení do kolektivu apod.</p>
Ostatní vyučující	<p>Spolupráce s třídním učitelem.</p> <p>Ve výuce sledování vývoje dětí, hodnocení.</p> <p>Účast na třídních schůzkách, podávání informací rodičům.</p>	<p>Učitelé stanovují plány, cíle výuky a konkrétní podobu podpory dětí. Před výukou sdílí plány s AP, ten může na základě toho tvořit konkrétní podpůrné materiály do výuky. Společně hodnotí zapojení dětí a jejich pokrok.</p>
Školní poradenské pracoviště	<p>Poradenské služby ve škole. Výchovná oblast prevence.</p> <p>ŠPP je tým složený z ředitelky školy, výchovného poradce, metodičky prevence, učitelů, případně i školní psycholog a školního speciálního pedagoga.</p> <p>V případě potřeby deleguje případy do PPP nebo specializovaným organizacím.</p>	<p>ŠPP je oporou pro AP při podpoře specifických potřeb dětí. ŠPP může definovat konkrétní podobu a podmínky spolupráce mezi učitelkou a asistentkou.</p> <p>AP předává ŠPP zkušenosti s podporou konkrétních dětí.</p>
Výchovný poradce/ poradkyňe	<p>Základní poradenská pomoc učitelkám, učitelům, dětem a rodičům.</p> <p>Kariérové poradenství a pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání dětí.</p> <p>Zprostředkování diagnostiky dětí s SVP, mimořádně nadaných žáků a žákyň a žáků s OMJ. Přípravuje podmínky pro jejich vzdělávání.</p>	<p>AP se na něj může obrátit v otázkách problematického chování dětí. Pokud ve škole nepracuje školní speciální pedagožka, je výchovný poradce tím, kdo poskytuje AP základní informace o znevýhodnění dětí.</p> <p>Základní metodická podpora pro práci s dětmi s SVP.</p>

Metodik/ metodička prevence	<p>Koordinace vytvoření a dohled nad dodržováním preventivního programu školy.</p> <p>Vzdělávání a metodické vedení pedagogických pracovníků v prevenci rizikového chování.</p> <p>Příprava a realizace aktivit zaměřených na multikulturní vzdělávání. Prevence rizikového chování spojeného s odlišností (rasismus, xenofobie).</p>	<p>Zabývá se ve škole prevencí sociálně-patologických jevů. Poskytuje konzultace při podezření na vznik patologií u konkrétních dětí. Zároveň je podporou pro učitele, učitelky a AP v práci s klimatem ve třídě.</p> <p>AP může s metodičkou spolupracovat na budování zdravého multikulturního prostředí v rámci celé školy.</p>
Školní speciální pedagog/ pedagožka	<p>Koordinace podpůrných opatření pro žáky a žákyně s SVP. Vytváření individuálních vzdělávacích plánů pro tyto děti.</p> <p>Metodická podpora vyučujícím při vzdělávání dětí s SVP.</p>	<p>Seznamuje AP s podpůrnými opatřeními pro děti s SVP a OMJ. Vysvětlení specifik ve vzdělávání těchto skupin dětí.</p> <p>Metodická podpora při vytváření pomůcek a hledání nových možností ve výuce.</p>
Školní psycholog/ psycho- ložka	<p>Diagnostika dětí.</p> <p>Metodická pomoc učitelům.</p> <p>Individuální případová práce s dětmi a krizová intervence.</p>	<p>Může pomoci AP při práci s dětmi, které se obtížně začleňují do kolektivu (problémy v chování, problémy s pozorností, problémy v rodinném prostředí apod.).</p> <p>AP se na něj může obrátit především v oblasti wellbeingu dětí.</p>
Rodiče dítěte s OMJ	<p>Dohlížení na plnění domácích úkolů a pomoc s přípravou pomůcek.</p> <p>Konzultace a spolupráce s vyučujícími, asistentkou a vedením školy.</p> <p>Spolupráce s organizacemi, poradenskými zařízeními, tlumočníky apod.</p>	<p>AP může zprostředkovat komunikaci mezi rodiči, školou a případně dalšími institucemi.</p> <p>Ve spolupráci s rodiči může podpořit dítě při plnění domácích úkolů a přípravě na výuku.</p>

Řešení úkolů:

ÚKOL 1 (strana 36):

1. metodik/metodička prevence,
2. výchovný poradce/poradkyně,
3. metodik/metodička prevence nebo výchovný poradce/poradkyně nebo školní psycholog/psycholožka,
4. školní psycholog/psycholožka nebo třídní učitel/učitelka.

ÚKOL 2 (strana 40):

20. 6. 2022, 7:50 Škola U Nádraží >> výlet Poděbrady. S sebou: jídlo, pití, peníze (do 150 Kč), teplé oblečení.

3. Role AP při začleňování dětí s OMJ

Dítě s OMJ zažívá v prvních dnech v nové škole velmi náročné situace. Cílená podpora v začátcích mu může pomoci překonat tzv. **pocit „vykořenění“**. Stejně jako rostlina přesazená do nového květináče, i příchozí dítě musí v novém prostředí opět zakořenit, aby se mu vedlo dobře. Potřebuje navázat nové vztahy, začít se orientovat v neznámém prostředí a cítit se bezpečně.

Jak bylo podrobně popsáno v první kapitole, můžete sehrát při podpoře žáka po jeho příchodu i později velmi významnou roli. Můžete se podílet na tom, jak mu příchod do školy a do nového prostředí co nejvíce zpříjemnit. DAP ho může velmi snadno podpořit také tím, že ovládá jeho rodný jazyk, případně zná jeho kulturní zázemí. Existují ale i jiné možnosti komunikace, které můžete využít pro překonání jazykové bariéry.

Ve všech fázích je ale především důležité věnovat pozornost práci s celým třídním kolektivem, do kterého žák přichází. Těžištěm snahy o jeho začlenění je totiž právě práce s dobrým klimatem třídy.

3.1 JAK SE PŘIPRAVIT NA PŘÍCHOD DÍTĚTE S OMJ

Žákyně 5. třídy: „Nedávno jsem se přestěhovala s rodinou z Bulharska do ČR. Do nové země, kde mi nikdo nebude rozumět, a do nové školy, kde nikoho neznám, se mi fakt nechtělo. První den ale dopadl super! Při vstupu do školy jsem viděla velký nápis „Vítejte“ v mém rodném jazyce, popisky místností ve škole byly přeloženy taky a ve třídě mě hezky přivítali. Zahráli jsme si hru na jména, abych poznala nové spolužáky, pár dětí se naučilo slovíčka v bulharštině a paní asistentka mi připravila obrázkové karty, které mi dost pomohly v porozumění.“

Nástup nového dítěte s OMJ do školy je nelehká situace jak pro samotné dítě, tak pro učitelky a třídní kolektiv. Vše se může usnadnit tím, že se škola na příchod dítěte dobře připraví.

Velmi důležitá je zejména **spolupráce celého pedagogického sboru a příprava třídního kolektivu**. Obojí může často rozhodnout o tom, jak se dítě bude v nové škole cítit, jak bude motivováno a jak se mu bude celkově dařit. Zároveň pokud nepodceníte práci se třídou, proběhne optimálně i změna dynamiky v kolektivu celé třídy. Každý nově příchozí totiž mění dynamiku již utvořené skupiny, a pokud s tímto procesem vědomě pracujete, pomůže vám to vyvarovat se nežádoucích situací do budoucna (například vyčlenění dětí, konflikty apod.).

Aktivita, kterými můžete podpořit klima ve třídě, najdete například zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/prace-s-kolektivem>

AP bývají někdy v praxi vybráni jako osoby, které zodpovídají za inkluzivní proces příchozího dítěte s OMJ. Neznamená to, že by celý proces měli rozvíjet pouze oni. Jen je vhodné, aby někdo věnoval plnou pozornost začleňování dítěte vzhledem k tomu, o jak komplexní úkol se jedná.

O příchozím dítěti potřebujete znát alespoň rámcové informace.

- ☐ Rodinné zázemí a komunikační jazyk v rodině.
- ☐ Země původu.
- ☐ Okolnosti migrace.
- ☐ Délka pobytu v ČR.
- ☐ Znalost češtiny.
- ☐ Předchozí vzdělávání.

Příprava třídního kolektivu

Na příchod nové žákyně by se ideálně měl dopředu připravit i třídní kolektiv. Cílem je umožnit hned od počátku nově příchozímu dítěti

zažít pocit, že patří mezi ostatní a že je rovnocennou součástí třídy a školy.

Společně s učitelem promyslete, co bude nové dítě potřebovat vědět, čemu rozumět i jaké základní fráze se bude potřebovat naučit a jak ho v tom všem můžete podpořit. Například pro dítě s nulovou znalostí češtiny můžete buď sami nebo se třídou vyrobit **pomůcky** (např. orientační plánec školy, komunikační kartičky, dvojjazyčné štítky označující místa ve škole nebo předměty ve třídě). Více k pomůckám najdete v další části kapitoly.

Jak může vyučující (s vaší podporou a pomocí) připravit třídní kolektiv?

- ☐ **INFORMOVAT TŘÍDU O PŘÍCHODU NOVÉHO DÍTĚTE.** Sdělte jeho budoucím spolužákům základní informace (jméno žákyně a zemi původu). Promluvte si s nimi o zemi, ze které nová žákyně přichází. Přitom se ale spíše soustřeďte na to, co máme společné, a vyvarujte se přílišného zdůrazňování kulturních rozdílů.
- ☐ **SPOLEČNĚ SE TŘÍDOU SE ZAMYSLET** (například formou brainstormingu) nad tím, jaké problémy může novému dítěti způsobovat jazyková bariéra a další okolnosti s ní spojené a jak na ně může třídní kolektiv společně reagovat, a usnadnit tak vzájemné porozumění.
- ☐ **DOMLUVIT SE S DĚTMI VE TŘÍDĚ NA SPOLEČNÝCH PRAVIDLECH,** například:
 - na podpoře žákyně se podílejí všechny děti,
 - na novou žákyni s OMJ mluvíme zřetelnou a spisovnou češtinou,
 - žákyni pomáháme s pochopením zadaných úkolů.
- ☐ **CITLIVĚ PRACOVAT S TÉMATEM MIGRACE** (záleží na věku, ale začít můžete klidně už od těch nejmenších dětí). Proberte s dětmi důvody, proč se lidé stěhují do jiných zemí. Můžete použít knížku, ukázkou z okolí školy, návštěvu nějaké osoby z okolí školy, která má tuto zkušenost (popřípadě můžete sdílet i vlastní zkušenost, pokud ji máte). Cílem je uvědomit si, že migrace je normální.
- ☐ **ZAŘADIT AKTIVITY NA PODPORU A ROZVÍJENÍ DOBRÝCH VZTAHŮ VE TŘÍDĚ.** Můžete se inspirovat aktivitami, které jsou rozřazené podle toho, jestli jsou vhodné před příchodem, při nebo po příchodu dítěte s OMJ. Najdete je zde:
 - <https://inkluzivniskola.cz/jednorazove-aktivity-pro-podporu-dobrych-vztahu-ve-tride>

- ❑ **ZKUSIT ZPROSTŘEDKOVAT ZÁŽITEK, JAKÉ TO JE, KDYŽ NEROZUMÍME VÝUCE.** Poproste učitelku cizího jazyka, staršího žáka s OMJ ze školy nebo se toho můžete ujmout vy sami (pokud dobře ovládáte cizí jazyk) a zprostředkujte kolektivu třídy zážitek (výuku) v cizím jazyce. Poté společně reflektujte, jak se při tom děti cítily a co by potřebovaly, aby lépe rozuměly.
- ❑ Navrhnout, aby se jedno až dvě děti staly **PATRONY** nové žákyně a v prvních týdnech jí pomáhaly s orientací ve škole, ve výuce a ve školních povinnostech, případně se zapojením do mimoškolních aktivit (více o tématu patrona najdete v další části kapitoly). Je to také dobré z toho důvodu, že vy nemusíte být přítomní na všech hodinách nebo můžete chybět.

Pro mladší děti můžete při práci s tématem migrace použít publikaci **Carly**:

→ <https://inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/putovani-s-carly>

Pro starší děti můžete při práci s tématy uprchlictví, identity, předpokládů, stereotypů či bezpečného prostředí školy využít příručku **Hello Czech Republic – Doma v nové zemi**:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/hello-czech-republic/>

DAP

Jako dvojjazyčná asistentka pedagoga možná máte vlastní zkušenost s tím, jak příjemné může být slyšet ve školním prostředí svůj mateřský jazyk. Představte si, jaké by pro vás bylo, kdyby vás ostatní vyučující nebo děti ve škole zdravili vaším jazykem či se v něm pokusili naučit pár základních frází, nebo kdyby nápisy ve škole byly ve vaší mateřštině.

Zkuste učiteli navrhnout, že si někdy při vyučování vyměníte role – můžete chvíli učit ve svém jazyce (přečíst příběh, vést jazykovou hodinu apod.). Pociť, že chvíli v daném jazyce vynikáte (můžete například opravit někomu výslovnost), je právě to, co by potřebovalo alespoň někdy zažít dítě s OMJ.

3.2 PRVNÍ DNY DÍTĚTE S OMJ VE ŠKOLE

Žák 8. třídy: „Když jsem tady v České republice nastoupil do sedmé třídy, neuměl jsem ani slovo česky. Byl jsem moc nervózní, nevěděl jsem, co si o mně říkají a co na mě mluví. Když se o přestávce všichni začali bavit a postupně všichni mizeli ze třídy, vůbec jsem nevěděl, co mám dělat, a neuměl jsem si říct ani o pomoc. Bylo mi hrozně, ale nakonec k nám do třídy začala chodit na pár hodin paní asistentka a díky ní jsem si začal víc a víc věřit, pomohla mi s porozuměním, nosila mi různé pomůcky a já se do školy konečně začal těšit. Brzy jsem si našel i kámoše.“

Příjít do nového kolektivu není snadné pro nikoho. Dospělí si mohou představit situaci příchodu do nového zaměstnání – seznamování s kolegy, pochopení organizační struktury, zaběhnutí do standardního pracovního rytmu apod. První dny toho může být opravdu mnoho na vstřebání.

Ještě složitější je ale situace ve chvíli, kdy přichází nemluví jazykem nového prostředí. Většina dětí s OMJ nastupuje do českých škol bez znalosti českého jazyka, ale mnohdy i z odlišného kulturního prostředí nebo ze země, kde je odlišný vzdělávací systém.

Pokud pracujete jako dvojjazyčný asistent pedagoga a máte vlastní migrační a integrační zkušenost, nebo dokonce hovoříte stejným jazykem jako příchozí žák, je to velice přínosné. Díky tomu můžete u něj v prvních dnech posílit pocity bezpečí a důvěry tím, že na něj budete mluvit jeho mateřským jazykem. Zároveň pokud pocházíte ze stejné země, můžete najít mnoho společného a můžete zprostředkovat i učitelce a třídě jeho kulturní zázemí. Z dlouhodobého hlediska však nezapomeňte, že vaším záměrem je osamostatnění žáka, které nutně povede přes znalost nového jazyka. Postupně se tedy od vaší vzájemné komunikace v mateřštině pokoušejte vzdalovat.

Zajímá vás, jak funguje škola v jiných zemích? Dozvíte se v publikaci *Jaká je škola u mě doma*:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/jaka-je-skola-u-me-doma/>

Představte si, že do vaší třídy nastoupila nová žákyně, která vůbec neumí česky. Jak byste jí v prvních dnech mohli pomoci? Co vše jí ve škole ukážete?

Představení dítěte s OMJ

Chlapec holandského původu, Paol, přišel domů ze školy a jeho maminka se ho zeptala, co nového se ve škole naučil. Paol řekl mamince, že se naučil psát své jméno: „Podívej, Pavel.“ Matku to rozzlobilo, šla do školy a řekla učitelce, že přestože neumí dobře mluvit ani psát česky, ví velmi dobře, jaké jméno dala svému synovi.

První den zodpovědná osoba (třídní učitel, adaptační koordinátorka, popřípadě někdo z vedení) nové dítě přivítá a představí ho ostatním vyučujícím. Je vhodné myslet i na to, aby všechny osoby ze školy (i nepedagogické) byly informovány o tom, že se ve škole pohybuje dítě s neznalostí češtiny. To může být vaše role – dejte to vědět pracovníkům a pracovnícím kuchyně, recepce, údržby a jiným.

Spolužáci (stejně jako všechny osoby ze školy) by měli dbát na **správnou podobu a výslovnost jména** příchozího žáka s OMJ. Tímto se symbolicky uznává nejen jeho osobnost, ale i jeho kulturní a jazykový původ. Pro ostatní děti to také může být užitečná zkušenost, která posílí jejich empatii v případě, že budou mít potíže se správnou výslovností. To je totiž situace, ve které se běžně ocitá právě dítě s OMJ.

Při seznamování žáka s OMJ s třídním kolektivem je dobré zařadit **seznamovací aktivitu**. Vyhnete se tak nepříjemné situaci, kdy by nový žák stál sám před tabulí a musel se sám celé třídě představovat. Pokud seznamovací aktivitu nestihne učitel při hodině, můžete ji jako AP zařadit do přestávky.

Příklad aktivity: Děti sedí v komunitním kruhu a hází si mezi sebou klubíčko. Kdo ho chytne, představí se, drží provázek a hodí ho dál. Takto mezi dětmi vznikne pavučina (sít), která představuje propojení mezi dětmi, pospolitost.

Pomůcky pro komunikaci

Základem úspěšného začlenění dítěte s OMJ do kolektivu je komunikace. Učitelka, stejně jako vy, potřebuje s dítětem navázat vztah. To je možné, jen pokud najdete společnou cestu ke vzájemnému porozumění.

Je důležité, abyste ze všeho nejdříve porozuměli základním potřebám dítěte. Nemělo by se stát, že bude celý den plakat a nikdo nebude vědět proč (zda ho něco bolí, má hlad nebo se mu stýská). Pro základní komunikaci mohou být velmi užitečné tzv. **komunikační kartičky** využívané pro děti s autismem. Ideální je mít kartičky připravené dopředu a mít je k dispozici již v prvních dnech po příchodu žákyně do nové školy. V tu dobu je totiž komunikace pro všechny strany nejdůležitější, ale také nejnáročnější.

Nejvíce potřebné jsou především základní sady kartiček zaměřené na:

- osobní potřeby (*mám hlad, potřebuji si odskočit, ztratila jsem se apod.*),
- instrukce (*napiš, doplň, zakroužkuj apod.*),

- školní pomůcky a školní potřeby (tabule, sešit, pravítko apod.),
- názvy místností ve škole (třída, tělocvična, sborovna, jídelna, šatna apod.).

Komunikační kartičky je možné si obstarat v již připravených sadách. Můžete si je ale také zkusit vyrobit sami na míru dítěti s OMJ, se kterým pracujete (podle jeho věku, jazykových potřeb apod.).

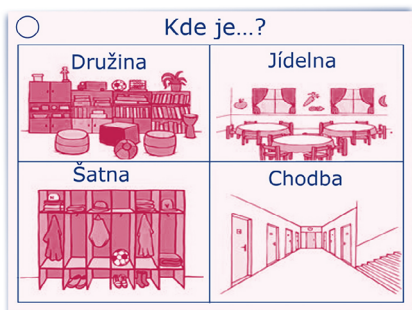
Více k tématu najdete zde:

→ <https://www.inkluzivniskola.cz/komunikace-s-ditem>

Příklady komunikačních kartiček připravených k využití najdete na příklad zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/meta-komunikacni-karticky>

OBR. Č. 1: Komunikační karty

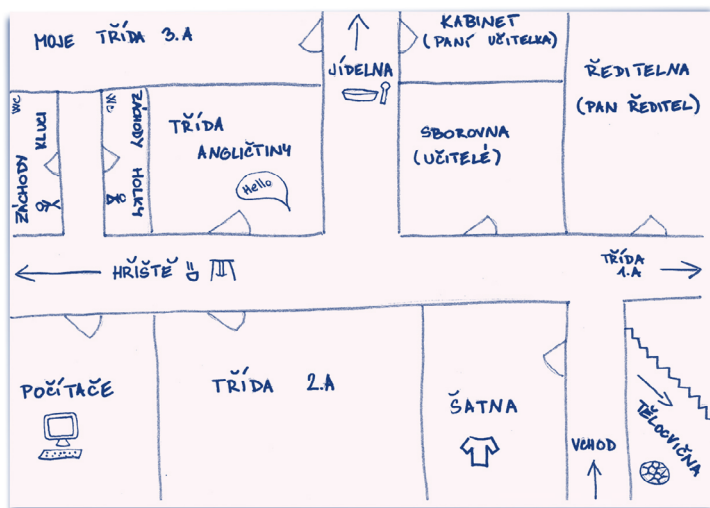
Orientace v budově školy

V prvních dnech je také potřeba provést dítě školou. Ukažte mu, kde najde záchody, vchody, východy, jídelnu, sborovnu a další důležitá místa. Tato prohlídka plní za prvé funkci orientační. Cílem je, aby dítě umělo najít to, co potřebuje, a aby zvládlo přesuny po škole. Za druhé plní i funkci bezpečnostní. Všichni žáci potřebují znát nouzové východy a únikové cesty ve škole. Je proto dobré žákovi s OMJ při prohlídce vysvětlit i bezpečnostní pokyny.

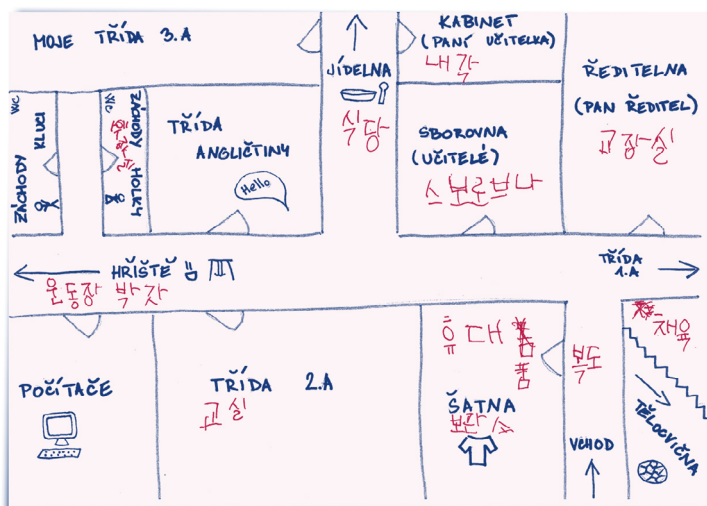

Velmi užitečná je mapa budovy školy. Připravit ji můžete dopředu sami. Můžete ji ale také vytvořit při aktivitě s dětmi ve třídě v rámci přípravy kolektivu na příchod nové žákyně s OMJ. K mapě můžete vytvořit otázky nebo úkoly, které děti plní ve dvojicích (například: „Jdi do jídelny a zjisti, co je ve středu k obědu.“ nebo „Jdi do šatny a spočítej skříňky 5.A.“ apod.). Děti se tak skamarádí, užijí si legraci a žákyně s OMJ pozná školu a zorientuje se v ní.

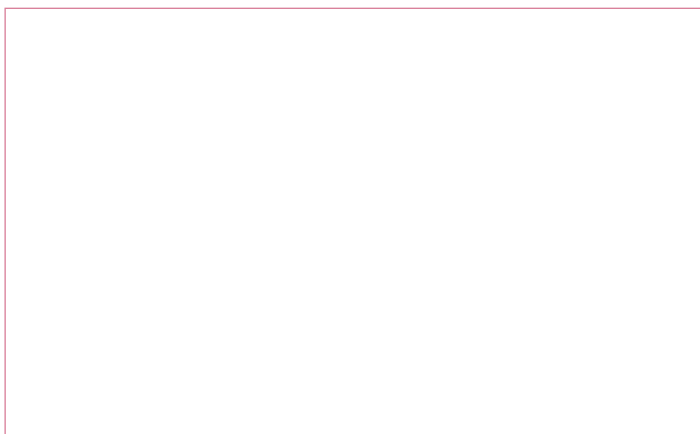
OBR. Č. 2: Plánek budovy

OBR. Č. 3: Plánek budovy s popisky v mateřštině (zde korejština)

Nakreslete plánec vaší školy s popisem místností. V plánu vyznačte, kde žák najde důležité osoby (např. vedení školy, učitelka ČDJ, učitelé, knihovník, recepční apod.).

Sledování osobní pohody dítěte s OMJ

V první kapitole jsme podrobně vysvětlili, proč je důležité zajímat se i o to, jak se dítě má a jak se cítí. Aby mohlo dělat pokroky ve výuce, je zásadní, aby se cítilo v bezpečí a mělo pocit osobní pohody (**wellbeing**).

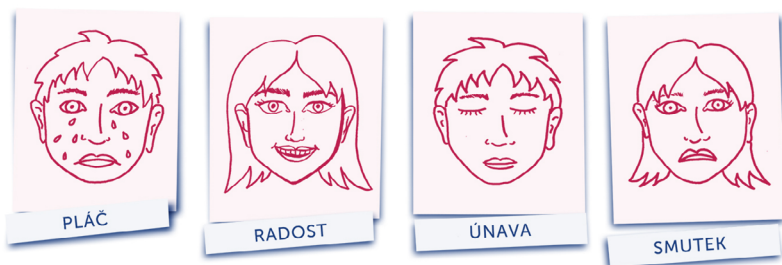
Pro sledování nálady a pocitů můžete využít tzv. **emoční karty**. Tyto obrázkové karty jsou skvělou pomůckou při práci s dětmi s OMJ, protože bez znalosti češtiny nedokážou vyjádřit slovy, jak se cítí. Mohou mít také často naučená jen základní slova („dobře“/„špatně“). Prostřednictvím obrázků jim půjde lépe vyjádřit jejich pocity a nálady.

Emoční karty můžete využít i při práci s celým kolektivem. Všechny děti si potřebují prohlubovat emoční inteligenci, trénovat uvědomování emocí a jejich otevřenou komunikaci. Například při evaluaci různých aktivit děti snadno kartami vyjádří, jaké to pro ně bylo, jak se u toho cítily apod.

Jak karty použít:

- na začátku hodiny – „*Jak se teď cítíte?*“, „*Jaký byl víkend?*“ apod.,
- během třídnických hodin – „*Co vám běží hlavou?*“, „*Co vás trápí?*“, „*Jak se cítíte ve třídě, v kolektivu?*“ apod.,
- jako reflexi jakékoliv aktivity – „*Jak se vám pracovalo ve skupině?*“, „*Jaký pocit máte z této hodiny?*“, „*Jak hodnotíte svoji práci za čtvrtletí, za týden, za měsíc?*“ apod.

OBR. Č. 4: Emoční karty

To, jak se bude žákovi v novém kolektivu dařit, závisí také na jeho spolužácích a spolužačkách. Čím dříve s nimi naváže **vztahy** (najde si mezi nimi kamarády, kamarádky a zapadne do kolektivu), tím dříve se bude ve škole cítit dobře a bude motivovaný k učení.

Vyučující může podpořit třídu zařazením **adaptačních aktivit**, a to nejlépe do programu třídnických hodin. Dobře vybrané aktivity povedou mezi dětmi k porozumění dané situaci a navázání nových vztahů. Vzhledem k tomu, že vy jste ve třídě často i o přestávkách, můžete učitelce poskytnout vzácný pohled na atmosféru a chování dětí v kolektivu.

Adaptační aktivity musí být vybrány tak, aby jim žák s OMJ rozuměl. Také v tom můžete být velmi nápomocní. Připravte si například různé **názorné pomůcky** – obrázky, videa, piktogramy, pracovní listy apod. Aktivity mohou být i pohybové, můžete také využívat miku nebo prvky divadla.

Více k adaptačním aktivitám najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/adaptacni-aktivity>

3.3 DLOUHODOBÁ PODPORA DÍTĚTE S OMJ A JEHO SOCIALIZACE

Po určité době se žákyně s OMJ bude dobře orientovat v budově školy a v celém harmonogramu dne. Neustále je ale potřeba pracovat s třídním kolektivem. K tomu mohou sloužit pravidelné **třídnické hodiny**, které vede učitel. Vy mu můžete navrhnout témata třídnických hodin, která povedou k lepším vztahům ve třídě.

Asistent pedagoga v ZŠ: „O přestávkách jsem pozoroval, jak se děti v kolektivu chovají, a pokud jsem viděl nežádoucí chování, které přetrvávalo, navrhl jsem vždy své paní učitelce aktivitu na stmelení kolektivu. Líbí se mi, že o přestávkách také s dětmi navazuji přátelské vztahy, zajímá mě, co dělaly o víkendu, jak se mají, jaké mají záliby...”

Všímejte si chování žákyně s OMJ v kolektivu. Běžně mohou nastat například tyto situace:

- žákyně je osamělá a straní se kolektivu,
- spolužáci využívají toho, že žákyně neumí dostatečně česky,
- s žákyní nikdo nechce spolupracovat,
- spolužáci žákyni slovně napadají, hraničí to s rasismem/xenofobií/šikanou.

Publikace *Třída v pohodě aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky* nabízí celou řadu aktivit pro třídnické hodiny:

→ <https://www.inkluzivniskola.cz/napadnik-scio>

Také můžete zkusit ukázky třídnických hodin, které najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/prakticke-ukazky-tridnicke-hodiny>

Více k tématu najdete zde:

→ <https://www.inkluzivniskola.cz/dlouhodobá-podpora-socializace>

Systém patrona

V hodinách bychom měli maximálně využívat toho, aby žák s OMJ pracoval na zadaných úkolech ve dvojici nebo v malé skupině. Můžete požádat nějakého spolehlivého spolužáka, který se stane jeho **patronem** a bude mu nápomocný (např. při přípravě na výuku). O tomto úkolu je ale potřeba si s dětmi promluvit a rozhodně je do toho nenutit. Skupiny, dvojice nebo patron by se měli pravidelně střídát, aby patron nebyl přetížený a také aby si i ostatní spolužáci vytvořili vztah s nově příchozím žákem a zjistili, co už umí, co ho baví a zajímá.

Více informací k tématu najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/pomoc-patronu>

Volnočasové aktivity

Při dlouhodobém začleňování velice pomáhá zařazení volnočasových aktivit. Na kroužku se dítě věnuje tomu, co ho baví a zajímá. Rozvíjí svůj potenciál. Zároveň se seznamuje se stejně naladěnými dětmi a rozšiřuje si svoji slovní zásobu.

Zeptejte se dětí ve třídě na záliby a zjistěte, jestli chodí na kroužky. Třeba by někdo z nich mohl nového žáka s OMJ vzít s sebou na ukázkovou hodinu.

Zjistěte, zda vaše škola nebo jiné organizace v okolí, například nízkoprahové kluby, domy dětí a mládeže (DDM), neziskové organizace apod. nabízejí nějaké kroužky, které by bavily žáka s OMJ. Sepište si seznam, který potom můžete předat jeho rodičům.

Co dělat, když...

- a) ...žákyně s OMJ je ve škole tři měsíce a odmítá mluvit česky?
- b) ...žák s OMJ se necítí ve škole dobře a často pláče?
- c) ...učitelka se nevěnuje nové žákyni s OMJ a ignoruje ji?

- a) I to je běžná situace a je to v pořádku. Je potřeba být trpělivý a dát žákyni čas a prostor. Pokuste se vcítit do její situace: jaké to asi je ocitnout se v jiné zemi, v novém prostředí, kde vás nikdo nezná a vy nikomu nerozumíte? Žákyně může zažívat tzv. tiché období, které trvá různě dlouho (je to individuální u každého dítěte). Zahraniční literatura uvádí i půlroční tiché období.⁵ Pokud by tato etapa trvala déle než půl roku, je dobré se domluvit s rodiči na návštěvě pedagogicko-psychologické poradny. Ještě před tím ale můžeme na schůzce s rodiči probrat, jak je na tom dítě s mateřským jazykem a zda je vývoj mateřského jazyka dítěte v pořádku. Důležité je na žákyni netlačit a především se snažit jí vytvářet bezpečné prostředí. Pomoci může komunikace prostřednictvím komunikačních kartiček a slovníku.
- b) Zkuste zjistit příčinu, proč se to tak děje. Mohou pomoci obrázkové karty emocí, komunikační kartičky anebo si sjednejte schůzku s rodiči. Adaptační období je pro každého náročné. Ukažte dítěti, že do třídy patří, zapojte ho do kolektivu. Vytvořte bezpečné prostředí, ve kterém se nemusí bát udělat chybu.
- c) Sdělte učitelce své obavy, že si žákyně může připadat ostrčená. To má negativní dopad na její motivaci k učení a na její dobrý pocit (nikomu není příjemné, když se o nás ostatní nezajímají). Stačí někdy i maličkosti typu: „otevři okno“, „zalij kytky“, „smaž tabuli“ nebo přijít párkrát k lavici a podívat se, jak žákyně pracuje. Přístup učitelky kopíruje celá třída. Pokud žákyni ignoruje, brzy bude ignorována i spolužáky. A to by se učitelce určitě nelíbilo.

SHRNUTÍ

Jakožto asistentky či asistenti jste v procesu vzdělávání většinou osobami, které mají s dětmi nejbližší vztah. Oproti učitelům totiž nejste tolik zatížení hodnocením. Tím, že často trávíte s třídním kolektivem i neformální chvíle (přestávky), znáte dynamiku vztahů a povahy dětí kolikrát lépe než vyučující. Přesně to činí vaši profesi někdy hodně náročnou, ale přitom velmi naplňující. Je ale dobré si vědomě hlídat své hranice a dbát stejně tak, jako to děláte u dětí, i na svou osobní pohodu.

Zároveň jste pomyslnou prodlouženou rukou učitelky, což znamená, že svým způsobem pracujete s celou třídou. Vaše role není

5 IGOA, C. The Inner World of the Immigrant Child. New York: Routledge, 1995.

asistovat neustále jednomu nebo několika dětem s OMJ, které viditelně potřebují největší podporu, ale být po boku učitelce tak, aby mohla úspěšně vzdělávat i tyto žáky, a pomáhat jí v práci s dobrým klimatem v celé třídě. Tipy a nápady uvedené v této kapitole pro vás mohou být dobrým vodítkem, jak na začleňování. Každé dítě a každý dospělý člověk jsou ale pochopitelně jiní. Nebojte se tedy uzpůsobit veškerá doporučení vaší konkrétní situaci a dětem, se kterými pracujete. Nemusíte splnit vše, o čem jste se dočetli hned, úspěšné začleňování je dlouhodobý proces a každý malý krůček vpřed se počítá.

TAB. Č. 3: Kompetence osob zapojených do začleňování dětí s OMJ a role AP

ÚČASTNÍK / ÚČASTNICE	KOMPETENCE	SPOLUPRÁCE S AP
Třídní učitelka/ učitel	<p>Připravuje třídu na příchod dítěte s OMJ, nastavuje základy multikulturní výchovy ve třídě, svým postojem a chováním jde příkladem.</p> <p>Sleduje vztahy ve třídě, vývoj jednotlivých dětí i kolektivu.</p> <p>Připravuje třídnické hodiny s aktivitami pro podporu klimatu ve třídě.</p>	<p>Úzce spolupracuje s AP, společně nastavují klima třídy a pečují o něj.</p> <p>AP dává podněty k podpoře jednotlivých dětí, informuje učitele o jejich zapojení do kolektivu a vztazích mezi dětmi (např. o přestávkách).</p> <p>Třídní učitel může poprosit DAP, aby ve třídě fungoval jako představitel jiné kultury.</p>
Spolužáci/ spolužačky	<p>Pomoc s orientací ve škole.</p> <p>Navazování přátelských vztahů, tvoření bezpečného klimatu ve třídě.</p> <p>Patronství.</p>	<p>AP sleduje dění a podporuje zdravé klima ve třídě, může iniciovat patronství, být oporou všem dětem při zvládání komunikace, navazování vztahů.</p>
Dítě s OMJ	<p>Pracuje díky podpůrným opatřením na svých vyjadřovacích schopnostech.</p> <p>Postupně si buduje přátelské vztahy v kolektivu.</p> <p>Dává vědět, když nerozumí zadání, výuce, ale i když se něco děje, když se necítí dobře.</p>	<p>AP podporuje dítě při zvládání úkolů, vysvětluje případné zadání. Je dítěti oporou při začleňování do kolektivu a pravidelně monitoruje jeho situaci a pocity. AP podporuje dítě v utváření vztahů s ostatními spolužáky.</p>

4. Role AP při zapojování dětí s OMJ do výuky

Když se věnujete podpoře žákyň a žáků při výuce, možná si často kladete otázku, jakými způsoby podpořit ty z nich, které/kteří nerozumí česky, tj. nerozumí vyučovacímu jazyku. Není snadné udržet jejich pozornost při výkladu nebo je nechat dělat samostatně úkoly, když se češtinu teprve učí. Jenže pokud děti s OMJ nejsou zapojovány do výuky, může to vést k tomu, že jsou myšlenkami jinde. To se projevuje jejich neklidem, ležením na lavici, kreslením obrázků apod. A samozřejmě i školní neúspěšností.

Existují však způsoby, jak můžete zařídit efektivní výuku pro všechny děti. Nejprve je dobré pochopit roli jazyka ve vyučovacím procesu, potom už si jen stačí osvojit správné zásady práce a získat přehled o vhodných materiálech.

4.1 JAZYK V PROSTŘEDÍ ŠKOLY

Jim Cummins, profesor na Ontarijském institutu pro studium pedagogiky na univerzitě v Torontu, si už v roce 1984 všimnul, že žáci, kteří dobře mluvili ve vyučovacím jazyce, přesto dosahovali špatných výsledků v testech a při psaní. Začal se tomuto tématu více věnovat a následně rozdělil jazyk na dvě oblasti: **komunikační a akademický jazyk**.⁶

Když přijde do českého prostředí dítě bez znalosti češtiny, potřebuje se nejprve učit češtinu **komunikační**, tzv. pro přežití. K rychlejšímu rozvoji komunikačního jazyka pomůže **výuka češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)**. Dítě, které tuto rovinu češtiny již zvládlo, se porozumí se spolužáky o přestávce, lépe chápe pokyny učitelky nebo se například umí česky omluvit, pokud zapomene pomůcky na hodinu.

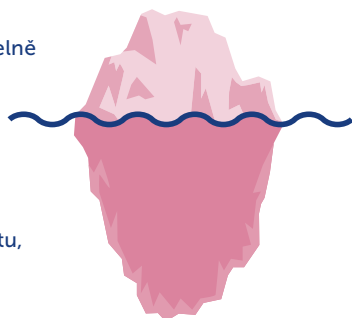
⁶ Excellence and Enjoyment: learning and teaching for bilingual children in the primary years, Unit 1: Planning and assessment for language and learning. Department for Education and Skills, 2006.

KOMUNIKAČNÍ JAZYK

- naučit se ho trvá 2–3 roky
- o přestávce, omlouvání, v jídelně
- např. slovo „ruka“

AKADEMICKÝ (ODBORNÝ) JAZYK

- naučit se ho trvá 5–7 let
- výklad učitele, otázky k tématu, učebnice, referát, zkoušení
- např. slovo „končetina“

Jestli jste se vy sami někdy učili cizí jazyk, například španělštinu, a pojedete na dovolenou do Španělska, jistě se tam dokážete porozumět v hotelu, v restauraci, v obchodě apod. Umíte si ale představit, že byste se ve španělštině učili o láčkovcích nebo koloběhu vody? Dá se předpokládat, že vaše odpověď bude záporná, a je to zcela pochopitelné. K tomu, abyste mohli porozumět odborným tématům, potřebujete totiž znalost akademického jazyka.

Komunikační jazyk se děti mohou naučit poměrně rychle. Uvádí se, že **plynule konverzovat v češtině dokážou po dvou až třech letech** (jiné teorie uvádějí dobu od půl roku do dvou let) – záleží na různých faktorech a proměnných. Naučit se akademický jazyk ale dětem s OMJ trvá přibližně pět až sedm let i více.⁷

Znalost akademického jazyka je velice důležitá pro zvládnutí školní výuky. Bez ní nemůže být dítě s OMJ plně zapojeno do školního vzdělávacího procesu, nebude rozumět obsahu učiva a po čase se může stát, že bude demotivováno a bude ztrácet pozornost. Jak ale uvidíte dále v kapitole, s podporou a realistickými cíli to i bez perfektní znalosti akademického jazyka zvládnout lze.

⁷ Tamtéž.

ÚKOL 1: Které z následujících slov a frází jsou využívány v komunikačním a které z nich v akademickém jazyce? Napište si:

JE, PANOVAŤ, NOHA, VODA, ŽIVOČICH, KONČETINA, KRÁL, ROSTLINA, PŘÍTOK, NACHÁZÍ SE, PES, VEGETACE

a) Komunikační jazyk:

b) Akademický jazyk:

Běžně se objevují názory, že by se děti nejprve měly naučit dobře česky, než budou začleněny do základního vzdělávání. Obvykle trvá i několik let, než se děti s OMJ dostanou na jazykovou úroveň stejně starých dětí. Proto by bylo velmi problematické a kontraproduktivní, aby se do té doby věnovaly pouze vzdělávání jazykovému, tj. výhradně výuce češtiny. A navíc, i kdyby se odděleně učily měsíce nebo i rok výhradně český jazyk, neosvojily by si potřebný akademický jazyk, tudíž by poté i tak potřebovaly podporu ve výuce.

Zahraniční zkušenosti ukazují,⁸ že se studující chtějí co nejdříve dostat do běžné třídy a absolvovat běžnou výuku. Oddělená výuka, při níž se věnují pouze jazyku, je jim po čase nepříjemná. Navíc to neumožňuje jejich začleňování do výuky. Když se dítě učí obsah hodiny, mělo by se spolu s ním učit i potřebný jazyk, aby mu porozumělo a umělo se v něm vyjádřit. Říká se tomu **všímavost k jazyku**.

Vyučující by si měli vždy stanovit nejen to, jaký obsah chtějí předat, ale i jaká **slovní zásoba a klíčové jazykové fráze** jsou pro jeho pochopení

⁸ Integrating Students from Migrant Backgrounds Education and Training Eurydice Report into Schools in Europe. National Policies and Measures. Evropská komise, 2018.

potřeba. Nakonec každý učitel či učitelka je zároveň učitelem jazyka, nejsou jimi jen ti, kdo vyučují češtinu nebo jiné jazyky.

Výuka stojí na důležitém principu: celá třída pracuje na stejném tématu, ale dítě s OMJ má téma zjednodušené a přizpůsobené i pro rozvoj znalosti jazyka.

V praxi může příprava na výuku vypadat takto:

- Učitelka stanoví obsah a cíle výuky, které pak s vámi zkonultuje. Předá vám potřebné informace, jak bude hodina vypadat.
- Na základě toho můžete pomoci učitelce vytipovat slovní zásobu a jazykové fráze a stanovit si, jak dítě naučíte slovní zásobu (více v části 4.3).
- Zamyslete se vždy také nad tím, jaké další **podpůrné materiály** budou potřeba k zapojení dítěte do výuky. Tyto materiály mu pomůžou dosáhnout lepšího porozumění (více o jazykových úkolech, klíčových vizuálech a pracovních listech dále v této kapitole).

Uvedené tipy jsou vhodné nejen pro žáky a žákyně s OMJ, ale i pro ostatní děti. I jim se bude lépe učit, pokud budou učitelky při výuce využívat vizualizace, výuka tak bude přehledná a srozumitelná. Neznamená to tedy, že vytváříme něco navíc jen pro děti s jazykovou bariérou.

Více k tématu najdete zde:

- <https://inkluzivniskola.cz/zapojeni-do-vyuky>

4.2 JAK OVĚŘIT ZNALOST JAZYKA

Když nastoupí do základní školy nový žák s OMJ, nevíte, s jakými znalostmi a zkušenostmi přichází, a ani nemusíte znát jeho úroveň českého jazyka. Ke zjištění dané úrovně může posloužit **jazyková diagnostika**.

Jazykovou diagnostiku by měl primárně provádět **učitel češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)**. Pokud ve škole není, mohl by jazykovou diagnostiku realizovat jiný pedagogický pracovník (např. třídní učitelka,

učitelka jazykového předmětu, speciální pedagog, koordinátor pro žáky s OMJ anebo asistentka pedagoga, pokud je jediná, kdo má podporu dítěte s OMJ na starosti).

Přečtěte si, jaký postup volí na ZŠ Strossmayerovo náměstí v Praze. Učitelka 1. stupně: „Vždy když k nám do školy nastoupí nový žák s OMJ, provedeme mu komplexní jazykovou diagnostiku a zprávu s výsledky našdílíme na školní společné úložiště, kde si všichni vyučující daného žáka mohou přečíst, jakou má žák znalost češtiny, jakou slovní zásobu ovládá, jak se s ním bude pracovat, zda si umí říct o pomoc apod.“

Pro učitelky například můžete připravit podklady, najít vhodné doplňující obrázky, materiály či texty z učebnice pro pokročilejší. Můžete také diagnostiku „administrovat“ (pořídít nahrávku, zapisovat do archu). Vyhodnocení diagnostiky je na učitelce, která má podporu dětí s OMJ na starosti. Vy můžete přispět s vlastními postřehy a sepsat na základě poznámek finální výstup: jakým způsobem bylo dítě diagnostikováno, co z diagnostiky vyplývá (jakou má úroveň češtiny, co už zná a umí, co se naopak ještě potřebuje naučit), jaké byly stanoveny cíle na příští tři měsíce apod.

K tématu jazykové diagnostiky se více dozvíte zde:

→ <https://www.inkluzivniskola.cz/cdj-jazykova-diagnostika>

4.3 PRÁCE SE SLOVNÍ ZÁSOBOU

Co vám pomáhá naučit se novou slovní zásobu, když se učíte cizí jazyk?

Práci se slovní zásobou je vždy dobré vztáhnout k **vlastní zkušenosti**: vzpomeňte si, jak dlouho vám trvá naučit se nová slovíčka, jaký osvědčený způsob používáte k jejich zapamatování či kolikrát si potřebujete danou slovní zásobu zopakovat, než jste schopni ji začít aktivně využívat. Gairns a Redman udávají, že se dítě může aktivně naučit denně 8–12 nových slov.⁹ To je ovšem hodně individuální. Záleží na jeho věku a na intenzitě, s jakou se nová slovní zásoba procvičuje a používá v kontextu, aby se slova přenesla do dlouhodobé paměti.

Jak naučit vybranou slovní zásobu a fráze

► SLOVO + OBRÁZEK:

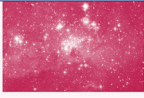
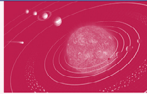

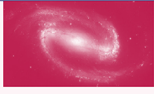
- žákyně přiřazuje slova k obrázkům,
- pokud kartičky rozstříháte, hraje s nimi pexeso a jiné hry, např.:
 - **pantomimu** – předvádíme beze slov a zvuků dané slovo a ostatní musí uhádnout, o které se jedná,
 - **chňapačku** – rozprostřeme obrázky po lavici, a až děti uslyší dané slovo, musí po obrázku co nejrychleji chňapnout.

OBR. Č. 6: Práce se slovní zásobou

Vesmír

1. Přiřaďte pojem k obrázku.

globus – Země – Měsíc – galaxie – Slunce – hvězdy – kometu – planeta – sluneční soustava

		
__ M __	__ S __	_ L _ _ _
		
__ _ N __	__ _ T _	H _ _ _ _
		
S _ _ _ _ _ S _ _ _ _ _	Tato P _ _ _ _ _ má kolem sebe prstenec	_ _ _ _ X _ _

9 GAIRNS, R., REDMAN, S. *Working with Words. A guide to teaching and learning vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

► **FLASHCARDS:**

- na jedné straně karty je napsáno slovo v češtině a na druhé straně v mateřském jazyce.

► **TVORBA SLOVNÍKŮ:**

- podporujte děti v tvorbě slovníků, jejichž pomocí si slovo přeloží do mateřského jazyka,
- můžete tvořit rozšířenější slovník, v němž bude kromě překladu také obrázek a slovo napsané v kontextu, protože samotný překlad nemusí stačit v porozumění.

Můžete využívat již vytvořené překladové slovníky pro jednotlivé předměty nebo překladače (elektronické, v mobilu/tabletu). Překladové slovníky najdete například zde:

- <https://inkluzivniskola.cz/prekladove-slovnicky>

4.4 JAZYKOVÉ ÚKOLY A PROSTOR PRO KOMUNIKACI

Pokud vy nebo učitel necháte děti jen přiřazovat obrázky ke slovům a zůstanete pouze u práce se slovní zásobou, brzy to pro ně bude demotivující a nudné. Potřebují se **rozvíjet i jazykově**. K tomu je důležité poskytnout prostor, aby měly možnost o daném tématu mluvit. Čím více jazyk samy aktivně používají, tím více se v něm rozvíjí.

Každý, kdo se někdy učil jiný než mateřský jazyk, mohl zpočátku zažít obavy z mluvení doprovázené i strachem, že udělá před ostatními chybu. To zažívají i děti s OMJ. Proto je pro ně vhodnější komunikovat buď v malých skupinách (ne před celou třídou), anebo ve dvojici s asistentem.

Můžete předem psát slovní zásobu a fráze (do sešitu nebo na tabuli), kontrolovat porozumění, dodat dítěti sebevědomí. Velkou podporou může být například to, že mu úkol nejprve zkontrolujete, než bude učitelem vyvolán.

Pokud je v učebnici, pracovním sešitě nebo v pracovním listě cvičení, ve kterém mají děti spojovat slova, vybídnete je k tomu, aby pod cvičení napsaly celé věty.

OBR. Č. 7: Ukázka jazykového úkolu

16. Spojte část rostliny a její funkci. Poté tyto informace napište do vět.

LIST	rozdává vodu a živiny po celé rostlině.
KVĚT	upevňuje rostlinu v půdě.
KOŘEN	rozmnožuje rostlinu.
STONEK	provádí fotosyntézu.
	nasává vodu z půdy.
	spojuje kořen, listy a květy.

Příklad: Kořen upevňuje rostlinu v půdě.

.....

.....

4.5 KLÍČOVÉ VIZUÁLY A JEJICH TVORBA

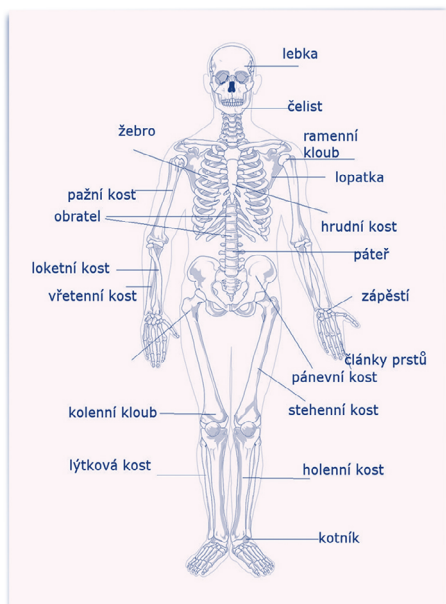
Učebnice, pracovní sešity, knihy, encyklopedie, internet – to vše je plné akademického (odborného) textu, kterému děti s OMJ nemusí rozumět. Velmi pomůže, pokud obsah vyjádříte tzv. klíčovým vizuálem. Ten díky své názornosti zasazuje informace do jasné a přehledné struktury.

Klíčové vizuály (KV) mají několik funkcí:

► ROZVÍJÍ SLOVNÍ ZÁSOBU:

→ většinou je jejich součástí popis obrázků či schémat.

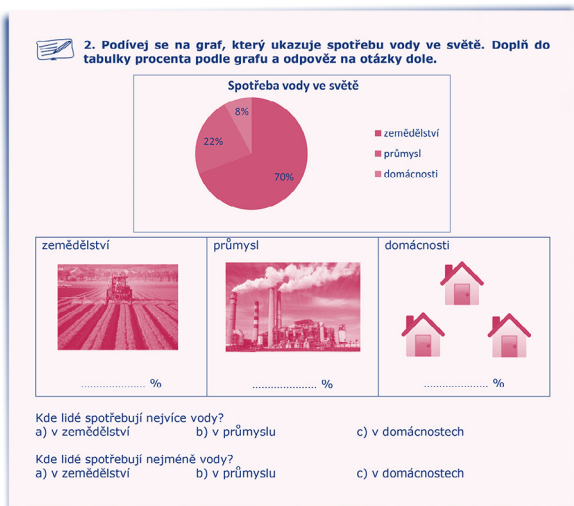
OBR. Č. 8:
Ukázka klíčového
vizuálu 1

► **ZVÝŠUJÍ POROZUMĚNÍ OBSAHU:**

→ jsou jasné a přehledné, na rozdíl od většiny textů.

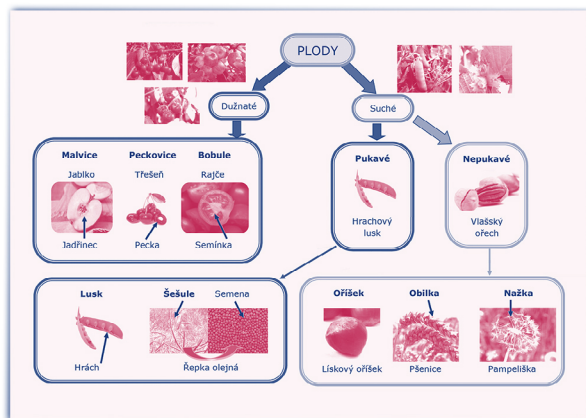
OBR. Č. 9:
Ukázka
klíčového
vizuálu 2

► **USNADŇUJÍ VYJÁDŘENÍ O OBSAHU:**

- pokud ke klíčovému vizuálu žákyně s OMJ dostane 1-3 fráze (...se dělí na..., ...patří mezi...), je pak schopna o obsahu mluvit a rozvíjí ji to jazykově.
- Příklad: „Plody se dělí na dužnaté a suché.“, „Pampeliška patří mezi nepukavé suché plody.“

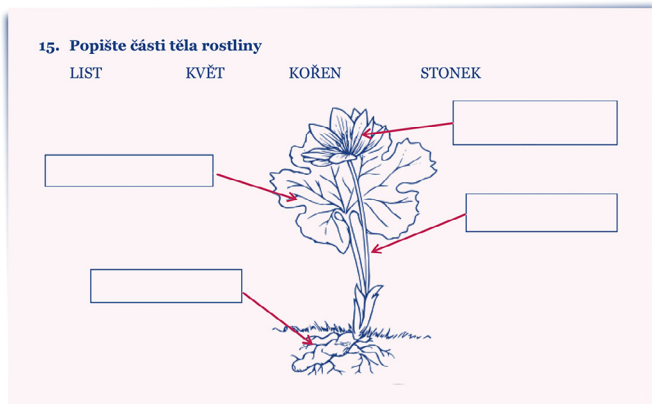
OBR. Č. 10:
Ukázka
klíčového
vizuálu 3

► **KONTROLUJÍ POROZUMĚNÍ JAZYKA I OBSAHU:**

- můžeme je použít znovu k samostatné práci, např. bez popisků nebo některých informací k doplnění.

OBR. Č. 11: Ukázka klíčového vizuálu 4

► **POMÁHAJÍ STRUKTUROVAT ÚKOLY:**

- často pomáhají rozfázovat úkol, zřehlednit zadání například u slovní úlohy nebo v níže uvedené ukázce na shodu přísudku s podmětem.

OBR. Č. 12:
Ukázka klíčového vizuálu 5

Shoda podmětu s přísudkem
zakončení -li / -ly / -la (v minulém čase)

Jaká koncovka se píše ve větě:

Dívky zpívaly krásné písničky. ?

POSTUP:

Jak postupuji? Co musím udělat, abych napsal správnou koncovku (li/ly/a)?

1. Najdu ve větě PODMĚT

Podmět říká, **KDO** nebo **CO** něco dělá, vykonává činnost v přísudku, je tzv. původcem děje.
Ptáme se otázkou: **Kdo (co)** (doplníme přísudek, tedy sloveso)?

Příklad: Kdo zpíval krásné písničky? Odpověď (= podmět) → DÍVKY

2. Podmět si dám do JEDNOTNÉHO ČÍSLA

Jednotné číslo označuje 1 věc (1 kus).
X
Množné číslo označuje více stejných věcí (více kusů)

množné číslo = DÍVKY jednotné číslo = DÍVKY

3. Určím ROD podmětu

	MUŽSKÝ rod		ŽENSKÝ rod	STŘEDNÍ rod
Ukazovací edmjmeno:	TEN		TA	TO
Rozdělení:	Životný (žijí – lidé a zvířata)	Neživotný (neživé věci a rostliny – ne lidé a zvířata)		
Slovo končí na:	- souhlásku (konsonant, -l-, -m-, -t-, s, d...) student, muž, ředitel, pes, kamarád	- souhlásku (konsonant, -l-, m, t, s, d...) čaj, banán, počítač, batoh	- a žena, káva, ruka, hlava, voda - e ta růže, televize, práce, židlie	- o auto, město, impyvalin, pivo - o / - e nádraží, topení to pole, moře, kuře, letiště

 DÍVKY → ženský rod

4. Do věty ZAPÍŠU koncovku podle rodu

Podmět (rod)

MUŽSKÝ ŽIVOTNÝ

↓

- li

MUŽSKÝ NEŽIVOTNÝ

↓

- ly

ŽENSKÝ ROD

↓

- la

STŘEDNÍ ROD

↓

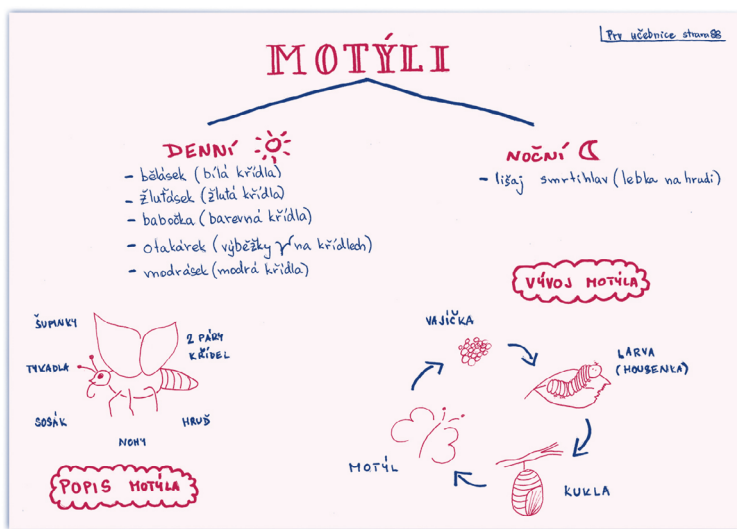
- la

Dívky zpívaly krásné písničky.

Asistentka pedagoga ze ZŠ: „Jednou mi na hodině přírodopisu v 6. třídě dala paní učitelka pokyn, aby se děti naučily stranu 88–89 z učebnice, protože příští týden z toho budou psát test. Na dvou stranách v učebnici byly popsány různé druhy motýlů a ke každému zástupci byl přiřazen obrázek. Žákyně s OMJ z Vietnamu ale učebnicovému textu nerozuměla, a tak jsem během pár minut navrhla klíčový vizuál, který shrnoval vše podstatné a sloužil jako podklad k učení. Když jsem s paní učitelkou konzultovala, jestli takový materiál můžu žákyni nabídnout, líbil se jí natolik, že jej nakopírovala celé třídě.“

OBR. Č. 13: Ukázka podpůrného materiálu

Jak mohou děti s tímto podpůrným materiálem pracovat?

- Dokreslí motýly z učebnice,
- najdou si o nich informace ve svém mateřském jazyce (na internetu, v encyklopedii, v učebnici),
- jednoho motýla si vyberou a zjistí o něm základní informace – výstupem pak může být plakát nebo myšlenková mapa,
- popíší motýla s podporou klíčového vizuálu (potom bez něj – fixace, procvičování),

- popíšu vývoj motýla (opět nejdřív s podporou klíčového vizuálu, poté bez). Začátečnickům poskytněte ještě podporu ve formě jazykových frází:

„Z je Potom je Nakonec je“

(Z vajíček je larva. Potom je kukla. Nakonec je motýl.)

Pokročilý by mohl použít fráze:

„Z se stane , z se stane , z se vyklube“

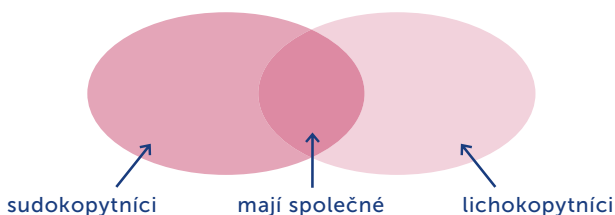
(Z vajíček se stane larva, z larvy se stane kukla, z kukly se vyklube motýl.)

Tvorba klíčových vizuálů

Jak tvořit klíčové vizuály na základě odborného nebo literárního textu?

- 1) Přečtete si výukový text a podívejte se, jaké obrázky nebo grafické prvky už k textu máte. Jak by mohly pomoci porozumění? Stačí přidat více popisků nebo je zjednodušit? Pomůže k porozumění shrnující nadpis obrázku? Pomůže přidat do obrázku klíčový dialog? Je na obrázku srozumitelná tabulka, nebo jsou informace v ní obsažené příliš akademické a potřebujeme je zjednodušit?
- 2) Pokud obrazové či podpůrné materiály chybí nebo jsou nedostatečné pro porozumění, potřebujete zjistit, o jaký typ informací se jedná a co nejlépe pomůže obsah vizualizovat.
 - Je text popisem nějaké osoby, zvířete, rostliny, věci? Pomůže dodat obrázek/obrázky s popisky? Nebo zjednodušená tabulka popisující znaky? Nebo Vennův diagram popisující rozdílné a shodné znaky?

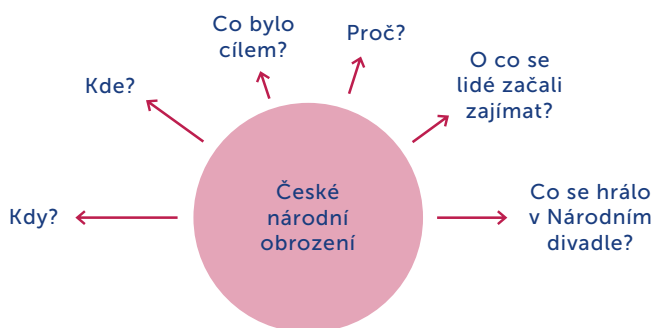
OBR. Č. 14: Ukázka – Vennův diagram

- Jedná se o popis nějakého procesu, děje? Pomůžou sekvence obrázků se šipkami a popisky dějů? Nebo video s krátkým shrnutím či komiks?

- 3) Popisuje text nějaké vztahy? Pomůže myšlenková mapa, klasifikační strom (příklad viz klíčový vizuál *Plody...*, obr. č. 10) nebo rodokmen?

OBR. Č. 15: Ukázka myšlenkové mapy

4.6 PRACOVNÍ LISTY

Další podporu při zapojování do výuky představují speciálně upravené pracovní listy (PL). Můžete je sami tvořit nebo opět vyhledávat a využívat již vytvořené vhodné PL. Používají se buď pro daného žáka (a ostatní dělají něco jiného, například pracují s učebnicí) anebo pro celou třídu s tím, že dítě s OMJ má upravený PL. V PL se objevuje práce se slovní zásobou, jazykové úkoly, klíčové vizuály, porozumění textu apod.

Návod k vytvoření PL najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/tvorba-pracovnich-listu>

Seznam dostupných, již vytvořených PL najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/pracovni-listy-predmety>

4.7 PODPOROVÁNÍ VÍCEJAZYČNOSTI

Mozek využívá mateřský jazyk jako zdroj pro učení i chápání, proto je při učení složitějšího obsahu vhodné pracovat právě v mateřském jazyce. Ačkoli je v českých školách na rozdíl od zahraničí spíše výjimkou, aby byl k dispozici někdo, kdo může pomoci s vysvětlením obsahu v mateřském jazyce, i tak lze dětem tuto zkušenost zprostředkovat, obzvlášť když je ve třídě DAP, který ovládá stejný jazyk.

Pokud máte ve třídě více dětí hovořících stejným jazykem, mohou si v pochopení pomoci navzájem. Děti s OMJ také mohou dostat výukové materiály a online zdroje v mateřském jazyce (jako zdroje lze využít Wikipedii, učebnice a encyklopedie v mateřském jazyce apod.).

Více o významu mateřského jazyka naleznete například zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/vicejazycnost>

Vícejazyčností se zabývá Jim Cummins, který uvádí **vzdělávací aktivity**, jež slouží k navázání kvalitního vztahu mezi žáky a učitelkou. Tyto aktivity dokazují, že lze začlenit mateřské jazyky dětí do výuky tak, aby se zlepšily ve vyučovacím jazyce a rozvíjely své kognitivní dovednosti.

→ Každý den se děti s OMJ mohou **podělit se svými spolužáky a učitelkou o slovo nebo frázi ze svého mateřského jazyka**. Vysvětlí, co slovo (fráze) znamená a proč si ho vybrali. Spolužáci i učitelka k němu najdou vhodný ekvivalent ve vyučovacím jazyce. Vybraná slova lze zapisovat na „vícejazyčnou nástěnku“ ve třídě. Takovým způsobem může dítě s OMJ naučit ostatní i zdvořilostní fráze ve svém mateřském jazyce, případně ukázat i zápis vybraných slov.

→ Můžete žáky a žákyně s OMJ povzbuzovat v tom, aby si na internetu **vyhledávali informace související s probíranou látkou ve svém mateřském jazyce**, což vede k upevnění nových informací a jejich rozšíření. Díky tomu budou učební texty ve vyučovacím jazyce pro dítě srozumitelnější a podpoří se obousměrný přenos mezijazyky.

- **Zapojit můžete i rodiče**, které pozvete do školy a požádáte je, aby povyprávěli o svých zkušenostech (např. o příchodu do nové země) nebo o své zemi v mateřském nebo jiném jazyce. Při použití mateřského jazyka je nutné přizvat tlumočníka.

Více o významu mateřského jazyka naleznete například v článku Jima Cumminse, který je dostupný zde:

- <https://inkluzivniskola.cz/j-cummins-prakticke-tipy-pro-vzdelavani-vicejazycných-zaku>

nebo ve sborníku *Existuje-li to, je to možné*:

- <https://meta-ops.eu/publikace/existuje-li-to-je-to-mozne-inspirace-pro-vzdelavani-deti-s-odlisnym-materskym-jazykem-meta-slavi-15/>

4.8 DESATERO JEDNODUCHÝCH TIPŮ PRO ZAČÁTEK (NEJEN) PRO AP

- 1) **Pište a kreslete** – do sešitu, na papír, na tabuli apod. Stačí napsat, nakreslit či jinak znázornit téma, klíčová slova, to, o čem se mluví, první příklad, který zjednoduší porozumění. Nestačí totiž nové slovo jen slyšet, děti ho musí i vidět, aby je mohly najít ve slovníku a správně se je naučit.
- 2) **Buďte názorní** – používejte obrázky, klíčové vizuály, tabulky a vše, co je graficky znázorněné. Nejprve je zkuste vyhledat v učebnicích a k nim můžete přidávat úkoly – přiřadit slova, naučit se věty, popisovat obrázky. Pokud v učebnicích obrázky nejsou, vytvořte je, anebo je najdete jinde. Výuka by se neměla odehrávat jen ve slovech.
- 3) **Zařazujte úkoly, které nutně nevybízí k mluvení** – děti přiřazují nebo doplňují slova, obrázky, klíčové vizuály, tvoří myšlenkové mapy, kreslí apod.
- 4) **Znalost slov nebo vět, které má dítě s OMJ říci, zajistíte tak, že:**
 - jsou přesně napsané na tabuli, v učebnici,
 - dítě opakuje to, co řeklo dítě před ním,

- dítě si sdělení připraví (s pomocí spolužáků) při skupinové práci,
 - dítě si sdělení připraví při samostatné práci a vy mu je zkontrolujete před tím, než má mluvit před třídou.
- 5) **Zajistěte dětem s OMJ slovník** – pro nečtenáře existují i obrázkové slovníky, vybízejte ale i k vedení vlastního slovníčku. Starší děti mohou také využít tzv. překladové slovníčky¹⁰ pro ZŠ pro různé předměty přeložené do několika jazyků.
- 6) **Ujistěte se, že jsou děti schopny se zapojit** – je důležité, aby věděly, co se od nich očekává, jak mají dělat konkrétní cvičení a jakých cílů mají dosáhnout. Učení je mnohem smysluplnější a více motivující, pokud děti rozumí tomu, co se budou učit. Pokud nerozumí instrukci či obsahu výuky, měly by mít možnost dát to (i nenápadně) najevo. Po zadání práce je dobré si u každého dítěte porozumění ověřit. Nestačí ovšem otázka: „Rozumíš?“ Dítě se totiž často stydí říci, že nerozumí. Lepší je udělat pár kroků společně s dítětem.
- 7) **„Předučujte“** – dávejte dětem možnost k „předučení“, kdykoli je to možné. Když plánujete číst příští týden článek, ukázkou z knihy apod., dejte jim text již teď. Jakmile mají možnost připravit se předem, zvyšuje to významně jejich porozumění a zapojení v hodinách. Pokud měly čas se na materiály podívat předem, budou se v hodinách cítit mnohem lépe a jistěji. Toto však není možné provádět se všemi tématy a materiály – je třeba dávat pozor, aby děti nebyly přetíženy.
- 8) **Děti zapojte do výukových i společenských aktivit** – je velmi důležité, aby všechny bez ohledu na svůj mateřský jazyk byly schopny zapojit se do aktivit ve třídě i ve škole. Jde o zásadní věc zejména pro jejich psychickou pohodu, ale i pro výukové cíle a jazykový rozvoj. Například je důležité, aby se i děti, které se teprve učí jazyk na komunikativní úrovni, mohly zapojit do exkurzí, výletů či sportovních aktivit.

¹⁰ <https://inkluzivniskola.cz/prekladove-slovnicky>

- 9) **Děti nenechávejte mluvit za celou jejich kulturu či zemi původu** – děti mají svůj unikátní příběh a zkušenosti. Je třeba mít na paměti, že stejně jako ani v Česku nežijí všichni stejně, ani ony nejsou reprezentanty své země původu. Pro výuku však mohou být zajímavé jejich osobní zkušenosti. Pokud plánujete do výuky zařadit téma, které se přímo týká jejich země původu nebo má s dětmi s OMJ kulturní souvislost, nejprve si s nimi promluvte, zda se chtějí aktivně zapojit. Některé to ocení, zatímco jiné právě naopak. Ty by měly mít možnost vaši nabídku s díky odmítnout.
- 10) **Spolupracujte s ostatními pracovníky a pracovníky školy** – (např. s učitelkou ČDJ, výchovným poradcem, speciální pedagogkou, školním psychologem apod.).

Desatero je volně upraveno pro asistenty z:

- <https://inkluzivniskola.cz/10-jednoduchych-tipu-pro-zacatek-aneb-jak-zacit>
→ <https://inkluzivniskola.cz/12-tipu-pro-systematickou-podporu>

Co dělat, když...

- a) ...mi učitel neřekne téma a cíle hodiny a já kvůli tomu nejsem připraven/a na výuku? Nemám potřebné pomůcky a materiály.
- b) ...žákyně nechce spolupracovat? Nechce se jí nic dělat a učit se.
- c) ...učitelce vadí, že jsme s žákem moc hluční (moc mluvíme) a rušíme hodinu?
- d) ...mám tendence vypracovávat úkoly za dítě s OMJ?

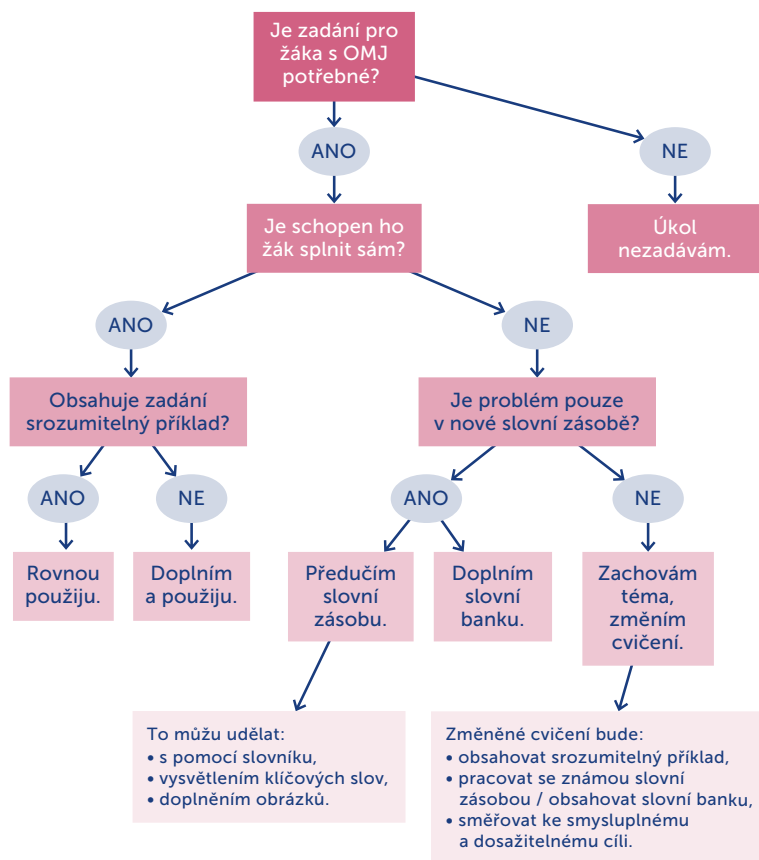
a) Můžete se podívat do učebnice nebo do pracovního sešitu, jestli v nich nejsou zvýrazněná (vytučněná) slova anebo jestli na konci kapitoly není důležité shrnutí. Na základě toho potom můžete vytipovat slovní zásobu a fráze anebo vytvářet klíčové vizuály. Po hodině se ale s učitelem domluvte, abyste takové situaci společně předcházeli.

b) Nejprve zkuste zjistit, čím by to mohlo být. Důvodů, proč nespolupracuje, je totiž mnoho. Jedna z možných a častých příčin je, že výuce nerozumí, přestože se nám zdá, že už umí dobře česky. Uváděli jsme na začátku kapitoly, že trvá dlouho, než se děti naučí akademický jazyk. Proto potřebují při výuce podporu, jinak nejsou zapojené do výuky, to je brzy demotivuje a nevybízí k činnosti. Můžete také zjednodušit úkoly a rozčlenit je do jednotlivých úkolů. Je dobré, když se nastaví pravidla, co představuje minimum, které musí žákyně zvládnout a naučit se, a co už je pro ni rozvíjející. Také si s ní nastavte pravidlo, co se bude dít, když nebude plnit úkoly. Pokud ani to nepomůže, je na místě schůzka s rodiči.

c) Domluvte si s učitelkou způsoby komunikace a pobavte se o tom, jestli ústní komunikace mezi vámi a žákem není až příliš intenzivní. Místo ústního vysvětlení cvičení (zadání práce) můžete žákovi napsat první příklad. Jiná slova můžete vyjádřit třeba gesty nebo obrázky.

d) Možná někdy cítíte tlak zodpovědnosti za zvládnutí zadaného úkolu či dokonce testu. Někdy může být složité zvážit, kdy je vaše podpora ještě potřeba a kdy už není. Jasné je to, že AP vede dítě k samostatnosti a ve vzdělávání jej podporuje, ale nestuduje za něj. Pokud například dítě neví odpověď na otázku, hledejte cesty a způsoby, jak jej k odpovědi přivést tak, aby si na ni přišlo samo.

SCHEMA Č. 3: Úprava zadání pro děti s OMJ

SHRNUTÍ

Asistenti a asistentky mohou pedagogovi výuku ulehčit v mnoha směrech. Kapitola vám poskytla základní přehled o tom, jaká může být vaše role. Pro každého vyučujícího bude přínosné, když mu pomůžete s vytipováním slovní zásoby a jazykových frází, které děti s OMJ ve vaší třídě potřebují. Také ocení, když se budete podílet na samotné práci se slovní zásobou (předučování, procvičování, fixování apod.).

Můžete také vyhledávat nebo sami vytvářet potřebné pomůcky a materiály (obrázky ke slovům, pracovní listy apod.), které přispějí ke zlepšení porozumění obsahu výuky. Pokud ovládáte mateřský jazyk dítěte s OMJ, můžete této výhody využít pro podporu vícejazyčnosti ve třídě/škole (např. zavedení vícejazyčných textů ve třídách a na chodbách, vyhledávání textů/čteny v mateřském jazyce žáka).

Řešení úkolů:

ÚKOL 1 (strana 63)

1. *Komunikační jazyk:* je, noha, voda, král, pes.
2. *Akademický jazyk:* panovat, živočich, končetina, rostlina, přítok, vegetace, nachází se.

5. Role AP při hodnocení dětí s OMJ

Na první pohled by se mohlo zdát, že hodnocení se týká výhradně učitelů, ale není tomu tak. Osob zapojených do hodnocení je celá řada. Mohou jimi být rodiče,¹¹ školní psychology, speciální pedagogové, vedení školy, inspektoři a v neposlední řadě také vy, asistentky a asistenti.

Zastáváte v celkovém hodnocení klíčovou roli, protože dítě s OMJ dobře znáte, trávíte s ním hodně času, zblízka pozorujete, jak pracuje, jaké dělá pokroky či jakou má motivaci a chuť do učení. Poznáte také den, kdy není na učení naladěno pozitivně, což může být důvodem jeho případného neúspěchu. Hlavní zodpovědnost je ale vždy na učiteli či učitelce.

5.1 VÝZNAM HODNOCENÍ

Hodnocení je **proces stálého pozorování a posuzování**. V praxi má nej-různější formy. Volba formy by měla být vždy v souladu s koncepcí školy. Ta je uvedena ve **školním vzdělávacím programu (ŠVP)**.

Přečtěte si popis následující situace. V čem vidíte problém? Co by mohlo být jinak? *(řešení se dozvíte dále v textu této kapitoly)*

Žákyně 6. třídy: „Přijela jsem do Česka z Bulharska před rokem a půl. Jsem teď v šesté třídě a máme nové a obtížnější předměty jako dějepis a biologie. Jsou to zajímavé předměty, jenže neumím dostatečně česky na to, abych jim dobře porozuměla. Učitelé mě ale zkoušejí a testují z toho samého jako mé spolužáky a já dostávám samé špatné známky. Přestává mě to bavit.“

11 Rodiče hodnotí přípravu na výuku, jak dítě vypracovává domácí úkoly nebo si připravuje pomůcky, a to se potom odráží v hodnocení žáka ve škole.

I toto může být realita na českých školách. Učitelé by se měli při hodnocení řídit vyhláškou č. 48/2005 Sb. § 15 odst. 2 a 4, kde se uvádí: „*Klasifikace zahrnuje ohodnocení přístupu žáka ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon.*“

Neznalost češtiny ovlivňuje žákův výkon, a proto je potřeba **přihlédnout k této neznalosti a hodnotit děti individuálně**. To znamená, že je hodnotíme za osobní pokrok a nesrovnáváme je s ostatními spolužáky.

Pokud dítě dostane špatnou známku jen kvůli tomu, že neumí dostatečně česky, bude to pro něj velmi demotivující. Stejně tak jako když nebude hodnoceno vůbec. Nebude vědět, jaké udělalo pokroky, v čem se zlepšilo nebo v čem se ještě může zlepšit.

Hodnocení by mělo být vždy motivující. Důležitá je psychická pohoda dítěte a vytváření kladného vztahu k učení, k českému jazyku a školnímu prostředí. Vždy je možné najít něco dobrého, co dítěti jde a za co ho můžete pochválit.

Specifika hodnocení dětí s OMJ

Užitečným nástrojem pro hodnocení jsou plány, které se nastaví individuálně podle potřeb konkrétního žáka nebo žákyně. Jedná se o **plán pedagogické podpory (PLPP)** nebo o **individuální vzdělávací plán (IVP)**.

Učitelkám můžete pomoci připravit plány na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny (PPP).

V plánech si společně s vyučující, případně vyučujícími nastavíte v konkrétních předmětech cíle, které by měla žákyně za stanovené časové období zvládnout. Potom ji za splnění či nesplnění těchto cílů budete adekvátně hodnotit.

Více informací k plánům podpory a také jejich ukázky pro inspiraci najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/plany-podpory>

Více o činnosti PPP najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/spoluprace-ppp-se-skolou>

Role AP při hodnocení

Jak už bylo uvedeno na začátku kapitoly, i vy máte velký vliv na hodnocení dětí ve škole. Nehodnotíte výsledek, ale **proces učení**.

Asistentka pedagoga v ZŠ: „Vždy, když žák s OMJ dokončil úkol, který měl být ohodnocen, připsala jsem pod cvičení, jak při tom pracoval. Zda jej zvládl bez pomoci, s menší mírou pomoci, jakým slovům nerozuměl apod. Paní učitelka takovou pomoc nadšeně uvítala.“

Hodnocení výsledku (úkol, referát, zkoušení, test, závěrečná klasifikace) záleží už víceméně na učitelce. Může to s vámi ale konzultovat a poradit se, zda s hodnocením souhlasíte či zda k tomu máte nějaké návrhy a připomínky.

Můžete využít různé formy, jak dítě s OMJ v procesu učení hodnotit, povzbudit a motivovat:

- slovně: „Ty to dokážeš!“, „Jen tak dál!“,
- neverbálně: úsměv, zdvižený palec nahoru apod.,
- s využitím obrázků, rozdáváním samolepek se smajlíky apod.,
- sepište si své hodnocení žáka a předejte je učitelce.

Napadají vás další možnosti hodnocení žáků a žákyň v průběhu výuky?
Jaké způsoby hodnocení využíváte vy? Jak děti motivujete?

5.2 FORMY HODNOCENÍ

Představte si jeden proběhlý školní den a napište, jakými způsoby bylo dítě s OMJ hodnoceno.

Žádná podoba hodnocení není sama o sobě špatná nebo dobrá. Vždy záleží na způsobu a souvislostech, v nichž je využívána. Každá forma hodnocení má svůj smysl a vyžaduje zvláštní způsob práce i pozornosti. Učitelky a učitelé v praxi uplatňují všechny typy hodnocení, některé častěji, jiné méně.

Níže uvádíme přehled nejčastějších způsobů hodnocení. Až si text přečtete, zamyslete se sami nad jejich výhodami a nevýhodami a sepište si je do tabulky, kterou najdete v další části kapitoly.

1) Znamky (klasifikace)

Znamkuje se číslý od 1 (nejlepší) do 5 (nejhorší).

→ **Role AP/DAP:** Znamkuje vždy učitel. Vy se ovšem také účastníte výuky, dítě dobře znáte, víte, jak v hodinách pracuje. Je proto přínosné, když se na klasifikaci budete podílet. Konzultujte spolu s učitelem, sdělte mu svůj názor na to, jakou známku by podle vás dítě mělo dostat.

2) Sebehodnocení

Při sebehodnocení dítě vyplňuje dotazník (každá škola k tomu má vytvořené vlastní dotazníky, někdy jsou součástí žákovské knížky). Díky tomu si dítě uvědomuje proces svého učení a výsledky, kterých dosáhl. Slouží zároveň i jako zpětná vazba pro učitele při posuzování sebevědomí dítěte i jeho sebedůvěry.

→ **Role AP/DAP:** Můžete pomoci s překladem otázek v sebehodnotícím dotazníku. Pokud dítě neumí číst a psát, nemusí být v dotazníku slova, ale smajlíci, obrázky, hvězdičky apod.

3) Slovní hodnocení

Jde o konkrétní vyjádření o dosaženém cíli dítěte. Může být buď ústní („ano/ne, dobře/špatně, dnes ses moc snažila“ apod.) nebo písemné.

→ **Role AP/DAP:** Platí to samé jako u klasifikace/známek.

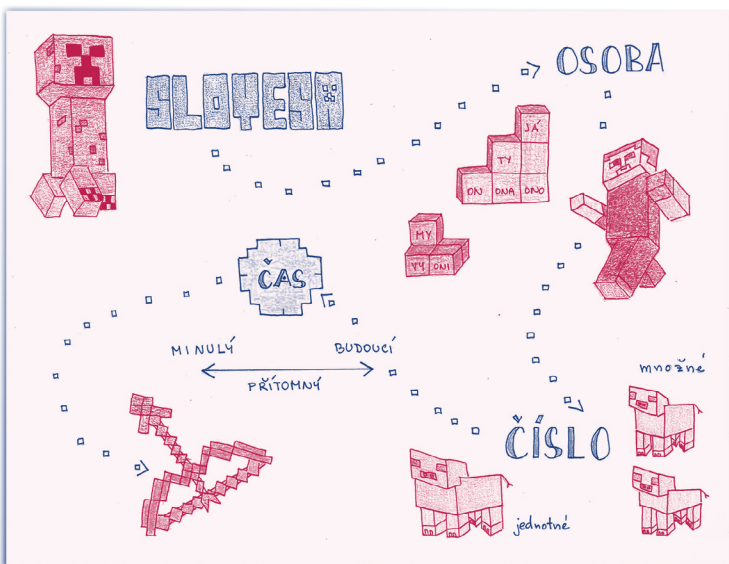
Více informací najdete zde:

→ <https://inkluzivniskola.cz/slovni-hodnoceni>

4) Mapy učebního pokroku

Zachycují sled kroků, kterými dítě při učení daného předmětu prochází. Na mapě vidí, co vše už zvládlo a v čem se ještě potřebuje zlepšit, aby se dostalo na další úroveň. I v případě minimálních pokroků je to více motivující, než když je hodnoceno špatnou známkou.

→ **Role AP/DAP:** Mapy můžete vytvořit sami třeba podle toho, co danou žákyni nebo žáka baví.

Velkým hitem u dětí je počítačová hra Minecraft. Proto byla na toto téma vytvořená minecraftová mapa učebního pokroku. Pro-
vádí děti kategoriemi u sloves. „Putují“ po mapě po jednotlivých
kategoriích. Pokud je všechny zvládnou, dostanou na konci luk,
kterým mohou zneškodnit záporáka Creepera. Děti tak vidí, co
všechno se ještě se slovesy budou učit a co už se naučily.

Další mapy učebního pokroku s podrobným návodem najdete zde:

→ <https://www.inkluzivniskola.cz/mapy-ucebniho-pokroku>

Jaké téma má rádo „vaše“ dítě s OMJ? Co ho baví a zajímá? Zkuste si načrtnout vlastní mapu učebního pokroku. Níže si napište poznámky pro vytvoření obrázku:

5) Portfolio

Do desek se vkládají všechny pracovní listy, úkoly, mapy učebního pokroku, testy, ale třeba i kresby. Dítě vidí, čeho všeho již dosáhlo a jaké dělá pokroky.

→ **Role AP/DAP:** Podporujte děti ve vytváření a zakládání portfolio. Ved'te je k odpovědnosti a k pořádku – zvláště mladší děti mají tendence materiály ztrácet, mačkat apod. Pokud děti podpoříte ve vedení portfolio, posílíte jejich motivaci k učení a jejich sebevědomí (uvědomí si, co vše už dokázaly). Vedením portfolio se naučí i systematickosti.

ÚKOL 1: Napište do tabulky výhody a nevýhody jednotlivých forem hodnocení.

FORMA HODNOCENÍ	VÝHODY	NEVÝHODY
KLASIFIKACE	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

*SLOVNÍ
HODNOCENÍ*

*MAPY
UČEBNÍHO
POKROKU*

PORTFOLIO

5.3 PRÁCE S CHYBOU

Chybovat je lidské a mýlit se může každý. Vy, stejně tak učitelky a děti. Pokud ale k chybě dojde, je dobré se s ní naučit pracovat – analyzovat její příčinu a najít způsob, jak je možné chybu napravit. Je důležité se nebát chybovat, a to platí jak pro vás, tak pro děti. Kárání za chyby totiž může vést ke stagnaci v učení, stresu z testů a zkoušení apod.

Sešit plný červené barvy žádné dítě nepotěší. Pokud chybuje, nemělo by ho to úplně odradit od další snahy. Chybování by naopak mělo motivovat ke hledání poučení.

Jak můžete děti s OMJ opravovat?

- Reagujte pozitivně. Pokud si děti s OMJ stěžují na češtinu, oceňte, že se učí tak těžký jazyk a že to zvládají,
- podporujte je v produkci. Vymezte si jen některé situace, kdy je budete opravovat (někdy je prioritou plynulost vyjádření a hlavním kritériem je v tom případě srozumitelnost),
- zkuste zopakovat zadání jiným způsobem, jinou otázkou (nechte dětem dostatek času na samostatnou opravu),
- veďte je k používání přehledů a slovníků,
- řádku, ve které je něco špatně, označte tečkou nebo čárkou, děti samy musí odhalit chybu a text přepsat správně.

AKTIVITA REPORTÉR

Téma: „Každý jsme jiný“. **Cíl:** uvědomění, co nás spojuje, co máme stejné a co naopak jinak (a čím se můžeme navzájem obohatit). Tato jednoduchá hra má mnoho variant, například:

1. varianta: Každé dítě si napíše na papír odpovědi na konkrétní otázky. Například: *Na jaký hudební nástroj hraju? Jaký dělám sport? Čemu se rád/a věnuji (koníček, kroužek)? Co umím? Jakým/jakými jazyky mluvím?*

Během cca 15 minut se pak děti snaží obejít co nejvíce spolužáků a najít ty, kteří mají stejné odpovědi. Odpovědi si zapisují. Cílem je najít co nejvíce dětí ve třídě, které mají stejné odpovědi.

2. varianta: Každé dítě si napíše na papír konkrétní otázky: *Kdo hraje na hudební nástroj? Kdo dělá nějaký sport (a jaký)? Kdo rád (rychle, dobře) čte? Kdo rád kreslí? Kdo rád zpívá? Kdo mluví cizím jazykem? Kdo umí naslouchat druhým?*

Otázky ideálně zadávejte podle toho, co děti v dané třídě umí. Například: literární nadání – spisovatel/spisovatelka, IT odborník/odbornice apod. Děti se pak během cca 15 minut snaží obejít co nejvíce spolužáků a najít ty, kteří na dané otázky odpoví „já“. Odpovědi si zapisují. Cílem je najít co nejvíce dětí ve třídě, které umí stejné věci.

a) Spolužáci pravděpodobně dosud nerozumí tomu, že žákyně s OMJ má jiné potřeby a potřebuje další podporu. Je to tedy určité téma, kterému je vhodné věnovat se s kolektivem při třídnických hodinách. Domluvte se na tom spolu s učitelem.

Děti by si měly uvědomit, že všichni nemají stejnou startovní čáru, a proto je každý hodnocen individuálně. Také by si měly uvědomit, že co je pro ně lehké, může být pro druhé těžké. Je možné, že se s tím setkáváte i u jiných dětí.

Na třídnické hodině můžete zařadit různé aktivity zaměřené na všechny žákyně a žáky bez toho, že byste upozorňovali přímo na řešení potřeb dětí s OMJ. Tipy na aktivity najdete dále v této kapitole (jde o aktivity na rozvíjení tématu „Každý jsme jiný“).

Více k tématu třídnické hodiny a práce s kolektivem najdete ve třetí kapitole.

b) Popřemýšlejte, proč se to děje. Je tomu opravdu tak, že žák zneužívá vaši podporu, nebo je toho na něj prostě moc a úkoly samostatně nezvládá? Můžete zkusit nalepit na lavici semafor a žák se bude s pomocí figurky pohybovat na barvách podle toho, jakou potřebuje podporu – červená barva znamená: „nezvládnou to, prosím o podporu“, zelená barva „zvládnou to vyplnit sám“.

c) Naším cílem je hodnotit dítě za pokrok. Díky tomu děti většinou nemají špatné známky, pokud skutečně dosahují pokroku. Rodiče ale potřebují vědět, že učitelky k dětem s OMJ přistupují individuálně a v hodnocení je nesrovnávají s vrstevníky. Způsob podpory, včetně upraveného hodnocení u dětí s OMJ, je potřeba diskutovat s rodiči hned od začátku, stejně jako s nimi probírat postupné pokroky a nastavování další podpory. Je důležité jim vysvětlit, že i když má dítě dobré známky, neznamená to, že už další podporu nepotřebuje. Jazyk je totiž potřeba rozvíjet dlouhodobě.

SHRNUTÍ

Ve škole existuje celá řada způsobů hodnocení. Může být obtížné se v nich zorientovat a rozhodnout se, kterou variantu zvolit. V této kapitole jste se dozvěděli jen o těch nejčastěji využívaných formách. Jen praxí ale zjistíte, které formy se osvědčují vám a jak můžete z vaší pozice k hodnocení přispět.

Všichni, kdo se na hodnocení podílí, by neměli zapomínat na jeho hlavní smysl a efekt. Hodnocení neslouží k tomu, abychom děti mezi sebou porovnávali nebo jen ukazovali jejich chyby a neúspěchy. Naopak hodnocení by mělo být pro dítě pokud možno vždy motivující.

Hodnocení funguje jako zpětná vazba, kterou spolu s učitelkami dětem poskytujete. Aby byla tato zpětná vazba motivující, měla by být pozitivní. Vyzdvihujte, co se dětem daří, ukažte jim cestu, v čem by se ještě mohly zlepšit a dále rozvíjet.

Řešení úkolů

ÚKOL 1 (strana 89):

FORMA HODNOCENÍ	VÝHODY +	NEVÝHODY -
KLASIFIKACE	Rychlé. Škála známek je srozu- mitelná pro děti a rodiče, kteří neumí česky.	Známka nevypovídá o tom, co se dítě naučilo nebo v čem se ještě potřebuje zlepšit. Špatná známka děti nemotivuje a může způsobovat strach, napětí, frustraci. Známkování způsobuje tendenci srovnávat výkony všech dětí ve třídě a škatulkovat děti na „jedničkáře“ a „pětkaře“.
SLOVNÍ HODNOCENÍ	Děti dostanou zpětnou vazbu o svých studijních výsledcích. Zjistí, jaký pokrok udělaly, co vše se naučily, co se jim daří nebo na čem ještě musí zapracovat. Hodnocení je konkrétní a individuální.	Děti a rodiče slovním hodnocení nemusí rozumět a mohou vyža- dovat známku, která je jednoznačná.
MAPY UČEBNÍHO POKROKU	I když děti nemusí umět dobře česky, na mapě pomocí obrázků vidí, co už se vše zvládly naučit a co je ještě čeká, nebo v čem by se měly zlepšit. Zábavné, kreativní.	Časově náročné.
PORTFOLIO	V portfoliu děti vidí, čeho už dosáhly, co se vše naučily a jak se zlepšují.	Časově náročné. Vyžaduje organizační schopnosti a systema- tičnost. Ve velkém množství materiálů se můžete ztrácet.

6. Specifika práce AP

V předchozích kapitolách jsme ukázali na konkrétních situacích, jak velký význam a přínos má vaše práce pro děti i jejich vyučující. Asistentky jsou v podpoře dětí s OMJ ve školách nepostradatelné. Také byla nastíněná pestrost role AP v jednotlivých oblastech vzdělávání žákyň a žáků s OMJ. Právě s touto pestrostí souvisí případná úskalí vaší práce, která se mohou objevit. Nemusí být vždy jednoduché si ujasnit, co vše ještě spadá do požadavků na AP a co už ne.

Vaše práce je založená na intenzivním kontaktu a komunikaci s lidmi, především s dětmi a mládeží, ale i ostatními učiteli a rodiči. S tím souvisí požadavek na vysokou míru empatie z vaší strany. Lidé vykonávající pomáhající profese (učitelé, lékařky, sociální pracovníci, psychologové apod.) jsou vystaveni značné stresové zátěži a vyčerpání, které se může rozvinout až do syndromu vyhoření.

Pokud vás vaše práce baví a naplňuje, neměla by vás tato možná úskalí odradit. Stačí věnovat dostatek pozornosti prevenci těchto jevů. Ačkoliv nastavení pracovních podmínek vyplývá z vaší pracovní pozice a také závisí na domluvě s vaším učitelem nebo učitelkou, je řada možností, jak se vy samy můžete věnovat psychohygieně a osobnímu rozvoji.

Nezapomínejte, proč jste se rozhodly tuto práci vykonávat, jak vás naplňuje a co vás na ní těší. Pečujte o vlastní motivaci a o vaši osobní pohodu. Pokud chcete, aby se děti, se kterými pracujete, měly dobře a aby vaše práce s nimi přinášela výsledky, měly byste být v pohodě i vy.

6.1 VYMEZENÍ HRANIC A PÉČE O SEBE

Napište si, jak vypadá váš běžný pracovní den. K tomu si dále napište, jak trávíte svůj volný čas. Na závěr se zkuste zamyslet nad tím, jak se vám daří sladit váš osobní a pracovní život.

Napsali jste si například, že po večerech připravujete pracovní listy pro žáky nebo že ráno přijdete do školy dříve, abyste pro třídní učitelku okopírovaly materiály do hodiny? Pomáháte rodičům žákyně s OMJ hledat místo na výlet o víkendu, protože se v ČR ještě neorientují, a řešíte s nimi po telefonu jejich obavy a pocity? Takhle i jinak může (ale nemusí) vypadat pracovní realita vás, asistentek a dvojazyčných asistentek.

V řadách učitelů byste našly mnoho kolegů, kteří to mají stejně. Pokud vám to vyhovuje, je to naprosto v pořádku — je zcela na vás, jak přistupujete ke své profesi. Není však od věci zamyslet se například nad tím, co vlastně máte v popisu práce. Také je dobré zhodnotit, zda je náplň vaší práce nastavená reálně ve vztahu k času, který vám zabírá. Především je ale zásadní, zda se takto cítíte dobře, a mějte na paměti, že pokud vás tato práce baví, je třeba myslet na udržení vaší energie a motivace v dlouhodobém horizontu. V neposlední řadě se to, jak se cítíte v práci, odráží i ve vašem osobním životě a naopak.

Je důležité položit si tyto otázky. Již bylo zmíněno riziko syndromu vyhoření, které je vlastní pomáhajícím profesím, i to, že specifikum práce AP je často nejasně definovaná pracovní náplň.¹² Podle typu vaší povahy můžete mít potíže vymezit si, co budete dělat a co už je nad vaše možnosti. Dobrým základem k tomu, aby se vám dobře pracovalo, může být ujasnění toho, co máte a chcete ve své práci dělat.

Vymezení pracovní náplně a osobních hranic

Ve druhé kapitole jste se dočetli, že s vedením školy si nastavujete poměr přímé a nepřímé činnosti. S učitelem si plánujete práci, domlouváte

12 Specifickou situací je zaměstnávání dvojazyčných asistentů a asistentek prostřednictvím tzv. šablon (projektů), kdy je tato práce formálně definovaná jako nepedagogická. Pracovní činnost je vymezena zadáním v projektu. I v tomto případě ale platí vše zmíněné, tj. že je nutné se s vedením školy domluvit na konkrétní pracovní náplni a sepsat ji do dokumentu (např. pracovní činnost, součást pracovní smlouvy apod.).

přípravu pomůcek a materiálů a vaše zapojení do činností mimo výuku (přestávky, akce školy). Kolik času vám zabírá práce, kterou jste si po domluvě s nimi stanovili, víte ale v důsledku jen vy.

Proto je dobré si o tom **vést záznamy**, například ve formě výkazu práce. Budete mít přehled o své pracovní době a činnostech, které děláte. Pokud uvidíte, že pracujete nad rámec toho, co máte domluveno, nebojte se říkat „ne“ na další požadavky. To není jednoduché a každý si s tím neumí poradit, i tak je ale důležité se to naučit.

Znáte-li se a víte, že je pro vás těžké se proti požadavkům učitelů nebo rodičů vymezit, řekněte si o pomoc. Můžete se obrátit na vedení školy nebo poprosit o pracovní supervizi. Pokud zjistíte, že nastavení vaší pracovní náplně není reálné, nebojte se ozvat a za pomoci učitele a vedení školy jej vymyslet lépe.

Skvělý způsob, jak předejít nereálným požadavkům, může být i pravidelná spolupráce s dalším pracovníkem školy, který sleduje, co ve své praxi řešíte. Asistent pedagoga v ZŠ: „Hodnocení u mě probíhalo formou každoměsíčních schůzek se školní psychologkou. Bavili jsme se o dětech, které jsem měl aktuálně na starosti, hodnotili jsme jejich pokroky, případně řešili vznikající problémy.“

Pravidla komunikace a vztah s rodiči

Specifické a někdy náročné situace v práci AP se mohou vyskytnout ve vztahu k rodičům dětí s OMJ. Zde více než jinde platí, že je třeba si hlídat hranice a přemýšlet o tom, jak má vaše komunikace vypadat, aby pro vás byla dlouhodobě udržitelná. Domluvte si s rodiči, jakým způsobem si budete průběžně předávat informace o vzdělávání dítěte. Zvažte, zda rodičům dávat své osobní telefonní číslo, nebo si nastavte čas, kdy vám mohou volat.

Asistentka pedagoga v ZŠ: „Poskytla jsem rodičům na sebe kontakt na WhatsApp s tím, že se můžeme domlouvat i mimo školu. Rodiče využili tuto možnost a psali mi ve dne v noci a i o víkendu. Zasahovalo to do

mého osobního života a místo toho, abych si od práce odpočinula, řešila jsem neustále problémy v této rodině. Nakonec jsme si s rodiči promluvili a domluvili se na pravidlech, kdy mě mohou kontaktovat. Od té doby je vše v pořádku, hodně se mi ulevilo.”

AP má k rodině žáka s OMJ často blízký vztah. Přestože je zřízení této pozice v systému většinou vázáno na konkrétního žáka, někdy je potřebné rodičům připomínat, že nejste osobní asistentkou jejich dítěte. Dále je třeba si s rodiči ujasnit, že vaše přítomnost a podpora ještě nezaručuje, že bude jejich dítě ve škole úspěšné. Vaše role je být nápomocna učitelce ve vzdělávání všech dětí ve třídě. Nakolik bude dítě s OMJ prospívat, záleží na jeho snaze, podpoře rodiny a vhodně nastavených systémových podmínkách ze strany školy. Pokud rodiče spatřují nedostatky v podpůrných opatřeních, které jejich dítě má předepsané, jejich stížnosti neřešíte vy, ale nasměrujete je buď na pedagogicko-psychologickou poradnu nebo speciálního pedagoga ve vaší škole (pokud tam působí).

Jestliže spolupracujete s rodinou, s níž máte společný jazyk, nebo dokonce zemi původu, pravděpodobně to velmi ovlivní váš vztah k rodičům a dětem. Na začátku budete pro rodinu nedocenitelnou pomocí, můžete jim pomoci pochopit české školství a jeho zvyklosti, můžete pomáhat s jazykovou bariérou a obecně pomoci rodičům s orientací v nové kultuře a zemi. Ale stejně tak jako se snažíte dovést dítě s OMJ k osamostatnění, neměli byste ani rodičům pomáhat napořád. Hlídejte si své možnosti a udržujte s nimi vztah na profesionální úrovni tak, aby vám v něm bylo komfortně.

Pokud se rodiče nachází ve složité situaci a vy cítíte, že potřebují více podpory, než jim můžete poskytnout, poradte se ve škole s metodickou prevencí. Může vám doporučit organizace, na jejichž služby by bylo možné rodiče nasměrovat. Případně je můžete sami na organizace poskytující sociální, právní a další poradenství pro migranty a migrantky odkázat.

V Praze například:

- **SASKIA, META** — sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi:
<https://meta-ops.eu/cizinci-rodice-deti/od-cervna-nabizime-rodinam-deti-s-odlismym-materskym-jazykem-novou-socialni-sluzbu-saskia/>
- **INBÁZE** — právní, sociální, psychologické a další poradenství a služby:
<https://inbaze.cz/>
- **INTEGRAČNÍ CENTRUM PRAHA:**
<https://icpraha.com/>
- **AMIGA** — organizace pro zapojení migrantů do dobrovolnických aktivit:
<https://amiga-migrant.cz>

V Praze i regionech ČR například:

- **CIC** (Praha, Středočeský a Liberecký kraj) — Centrum pro integraci cizinců:
<https://www.cicops.cz/cz/>
- **SIMI** — Sdružení pro integraci a migraci:
<https://www.migrace.com/>
- **KRAJSKÁ INTEGRAČNÍ CENTRA** — poradenství, přehled o službách a možnostech v regionu:
<https://www.integracnicentra.cz/>

Vztah s dětmi

Nejbližší vztah ve vaší práci máte rozhodně s dětmi samotnými. V něm je důležité udržet míru vaší pomoci tak, aby vedla k jejich osamostatnění. Velká míra individuální podpory může vést k tomu, že se dítě naučí spoléhat na vás v každé situaci a nebude vyvíjet snahu rozvíjet se samostatně. V některých případech to může přerůst i v **záměrné zneužívání vaší pomoci** ze strany dítěte.

Naopak se ale můžete ocitnout v situaci, kdy ani všechna vaše podpora nebude stačit. Existují případy, kdy učitel neodvádí dobře svou práci s dětmi s OMJ. Jsou na ně přehnaně přísní nebo jsou vůči nim lhostejní, ignorují je kvůli jazykové bariéře. Vy se pak snažíte situaci zachránit. To však není možné a ani při nejlepší vůli se vám nepodaří nahradit špatně pracujícího učitele nebo učitelku. Dbejte na to, abyste nepřejímali zodpovědnost za vše, co se dítěte s OMJ týká jen proto, že k vám má dítě nejbližší vztah z podstaty vaší role.

Asistentka pedagoga v ZŠ: „Asistovala jsem v hodinách dějepisu. Výuka probíhala pouze frontálně a učitelka nesnesla jakékoliv vyrušování. Já jsem sice seděla vedle své žákyně, ale nemohla jsem jí nic říct. Jen jsem jí tiše ukazovala, kde jsme a co má případně dělat nebo napsat. Dělala jsem si poznámky a z těch jsme se pak společně učily. V hodinách jsem se spíš snažila dělat, že tam nejsem. Pak se na naší škole zřídily pravidelné měsíční schůze, které vedla speciální pedagožka, a všichni asistenti jsme tam sdíleli své situace ve třídách. Nakonec jsem se s paní učitelkou dějepisu domluvila na kompromisech, jakým způsobem budu s žákyní komunikovat, a ukázala, jak jí můžu na hodinách být nápomocná.“

Péče o vlastní osobní pohodu

Dáváte si ráno v klidu snídani, než vyrazíte do školy? A použít si k tomu třeba příjemnou hudbu, která vás dobře naladí? Máte po cestě z domova do školy park? Chodíte tam někdy na procházky? Jak zpracováváte náročný den v práci? Máte někoho, komu se můžete s těžkými situacemi svěřit? Nebo vám pomáhá se z nich vypsát? Když skončí vyučování, máte chvíli čas na sebe a uzavření dne, nebo hned někam spěcháte?

Možná vám připadá, že se tyto otázky týkají vašeho osobního života a s prací ve škole příliš nesouvisí. Opak je ale pravdou. To, jak pečujete o sebe a svou osobní pohodu, je přímo spojené s tím, jak dobře svou práci zvládáte a jak se v ní cítíte.

Syndrom vyhoření je stav naprostého vyčerpání. Projevuje se především psychicky, ale může mít i tělesné projevy. Většinou se rozvine v případech, kdy je jedinec v práci vystaven chronickému stresu, vysokému nároku na výkon a velkým obavám z vlastního selhání. Rozvinout se může také u lidí, kteří si ve své práci udržují vysoké nasazení a vnímají ji jako své životní poslání.

Společnost Nevypuště duši se věnuje duševnímu zdraví s důrazem na školní prostředí (žáci i učitelé). Na jejich stránkách najdete přehledné infografiky i jednoduché techniky, jak o sebe pečovat:

→ <https://nevypustduši.cz/infografika/>

Přečtěte si informační materiál *Syndrom vyhoření u učitelů – jak vzniká a jak se mu bránit* a inspiруйте se uvedenými zásadami:

→ <https://nevypustdusi.cz/2019/09/09/syndrom-vyhoreni-u-ucitele/>

Další doporučení této organizace se věnuje tomu, jak udržitelně poskytovat pomoc druhým a přitom dbát na své duševní zdraví:

→ <https://nevypustdusi.cz/2022/03/06/pomoc-druhym-a-nase-dusevni-zdravi/>

Organizace také nabízí vzdělávání pro pedagogické pracovníky a pracovnice:

→ <https://nevypustdusi.cz/program-pro-ucitele/>

Nejlepším způsobem, jak vyhoření předcházet, je věnovat pozornost jeho **prevenci**. Zásadní je uvědomit si vlastní postoj k práci, ale také jakou péči člověk v životě věnuje vztahům (rodina, přátelé, kolegové), jak tráví volný čas a jestli se věnuje svým zájmům. Stejnou péči, kterou věnujete pozorování a podpoře wellbeingu u svých žáků, věnujte i své osobní pohodě.

Jaké zásady můžete dodržovat pro svou duševní pohodu?

- ☐ Soustředit se na svůj dech (dělat dechová cvičení), na chvíli zpomalit.
- ☐ Chodit pravidelně na procházky nebo dělat nějakou fyzickou aktivitu.
- ☐ Uvědomit si své myšlenky a pocity (odpojit se od telefonů a obrazovek, zapisovat si).
- ☐ Pěstovat vztahy se svými blízkými nebo se svěřit příteli.
- ☐ Dopřávat si odměny.
- ☐ Poslouchat hudbu.
- ☐ Dělat si přestávky.
- ☐ Vyhledat pomoc v případě potřeby.
- ☐ Věnovat se manuálně kreativní činnosti.

Pokud toho na vás bude opravdu hodně, nebojte se říci si o pomoc. Seznam kontaktů, kam se obrátit, najdete například zde:

→ <https://nevypustdusi.cz/kde-hledat-pomoc/>

Prospěšným nástrojem pro sladování pracovního a osobního života a udržení osobní pohody je **časové plánování (time-management)**. Pedagogická práce je povolání se specifickým časovým rozvrhem a vysokými nároky na **sebeřízení**. Učitelky a AP se přizpůsobují rozvrhu hodin, krátkým přestávkám i práci nad rámec přímé pedagogické činnosti (přípravy, další vzdělávání, komunikace s dětmi, rodiči apod.).

Stres vám pomůže snížit, když si promyslíte, co a kdy děláte. Navíc vytvoření rutiny (ranní, pracovní apod.) je velmi prospěšné pro duševní zdraví. Do plánování vašeho dne/týdne nezapomeňte zahrnout i nepracovní činnosti, tím se zasadíte o zdravou rovnováhu vaší osobní a pracovní pohody.

Existuje široká nabídka kurzů, na kterých si můžete osvojit základy time-managementu. Některé se dokonce specializují na časové plánování pro vyučující. Podívejte se třeba na nabídku profesního institutu Jahodovka:

→ <https://1url.cz/5ri27>

Jak si sestavit vlastní časový plán si přečtete například zde:

→ <http://navybranou.cz/dusevni-zdravi/time-management-a-dusevni-zdravi-jak-na-zdravy-to-do-list/>

Kromě postupů, které můžete zavést do svého osobního života, je užitečným nástrojem prevence syndromu vyhoření **pracovní supervize**. Při supervizi pro vás vzniká bezpečný prostor, ve kterém můžete řešit potíže při spolupráci s kolegy, kolegyněmi, problémy s dětmi ve škole nebo při komunikaci s rodiči. Supervizor zpravidla není zaměstnanec školy a je vůči vám vázán mlčenlivostí. Je to profesionál, který má absolvovaný psychoterapeutický nebo supervizní výcvik. Supervizi můžete absolvovat individuálně nebo skupinově. Pokud u vás ve škole supervize dosud není zřízena, zkuste se zeptat na její zřízení vedení školy. Můžete se také kolegů a kolegyně zeptat, zda by něco takového uvítali a zda byste to společně mohli vedení školy navrhnout.

Asistentka pedagoga v ZŠ: „Strašně důležité jsou všechny okolnosti, které asistenta obklopují. Učitelé, ředitelka, vedení školy. Tam je spousta aspektů, které když do sebe nezapadají, tak to prostě nefunguje. Já jsem měla obrovské štěstí, že jsem měla výbornou paní učitelku, se kterou si rozumíme, a skvěle jsme si sedly. Když i děti vidí, že máte hezký vztah, jak se domlouváte a spolupracujete, tak potom panuje pohoda v celé třídě.“

V neposlední řadě ovlivňuje vaši pohodu na pracovišti to, jaký máte **vztah s třídní učitelkou**. Ten je potřeba dobře a důkladně nastavit na jeho začátku, ale i nadále na něm průběžně pracovat. Pokud vaše spolupráce nefunguje, projeví se to na atmosféře celé třídy. Proto neváhejte a zbytečně neodkládejte řešení případných problémů nebo neshod mezi vámi. Pracujte spolu na vzájemné komunikaci a organizaci práce, absolvujte spolu tandemový workshop, poproste vedení školy o pomoc nebo si zažádejte o supervizi.

Pokud u vás ve škole supervize zavedená není, můžete využít nabídku těchto organizací:

→ **ČLOVĚK V TÍSNI:**

<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/kurzy-pro-ucitele#aktualni-nabidky&komunikace-ve-skole-10-actual-themes>

→ **SUPERVIZE DO ŠKOLY:**

<https://supervizedoskoly-cz.webnode.cz/>

→ **THE PRAGUE PEAK EDUCATION FUND:**

<https://www.ppef.cz/ucitelske-kruhy/>

→ **ČESKÝ INSTITUT PRO SUPERVIZI:**

<https://www.supervize.eu/>

6.2 OSOBNOSTNÍ ROZVOJ A PRÁCE S PŘEDSUDEKY

Při jakékoliv pedagogické činnosti je potřeba mít na mysli, z jakého postavení na děti působíte. Jako pedagogický pracovník s nimi nikdy nejste ve zcela rovnocenném vztahu. Vždy mezi vámi v rámci školní struktury panuje mocenský vztah. Pro děti jste autoritou a v ideálním případě i vzorem. Vaše chování nastavuje rámec toho, co je a co není dovolené či přijatelné. To platí i v případě, kdy učitelka ve své praxi k dětem uplatňuje partnerský přístup. Vždy je v pozici, které školní systém dává větší moc – např. rozhodovací právo, známkování, ale i právní zodpovědnost za bezpečnost dětí.

Na všechny pedagogické pracovníky to klade velkou zodpovědnost, která přímo vyžaduje, aby vědomě pracovali na svém osobním rozvoji, svých hodnotách, postojích a chování. Nedílnou součástí je i **práce s vlastními stereotypními představami a předsudky** vůči jiným.

Slyšeli jste někdy učitelky naznačovat, že žákyně jsou v předmětech přírodních věd intelektuálně omezenější, protože „holky prostě na matiku nemají hlavu“? Dělají si děti legraci z přízvuku DAP, když mluví česky? Odmítla ředitelka vaší školy přijmout děti kvůli jejich neznalosti češtiny?

Ve školním prostředí je každodenní realitou jednání vedené předsudky, v horším případě i přítomnost **diskriminace nebo šikany**. Není ve vaší moci odstranit veškeré předsudky, jedná se o systémové záležitosti, které jednotlivec nemůže zcela změnit. Můžete ale například spolu s učitelkou pracovat na rozvoji dobrého klimatu třídy, budovat pro děti otevřené prostředí a pěstovat v něm pocity důvěry a vzájemného respektu.

Důležité je vytvořit struktury, které se v případě potřeby (diskriminace, šikana) stanou funkční **záchytnou sítí**, bezpečným prostorem. Tou je například **schránka důvěry**, kam mohou děti napsat vzkaz (anonymní, pokud chtějí). K tomu je vhodné **určit důvěryhodnou osobu**, které se osoba zažívající diskriminaci může svěřit. Na úrovni školy může fungovat malý pracovní tým, který s tématem umí pracovat a pravidelně se v něm vzdělává. Na každé škole by měl zároveň působit metodik prevence, který je přímo pověřený řešením situací tohoto typu.

Přečtěte si tipy pro dlouhodobou práci s kolektivem, které vám pomohou budovat dobré klima ve třídě:

→ <https://inkluzivniskola.cz/dlouhodobá-práce-s-kolektivem>

Genderově informační centrum NORA se věnuje mimo jiné tématu genderově citlivého vzdělávání, podívejte se na jejich infografiku:

→ <https://www.gendernora.cz/nase-temata/>

Učitel v MŠ: „Měli jsme holčičky z Uzbekistánu, které k nám přišly před dvěma lety. Jim tehdy byly čtyři a byly v naší školce v létě, kdy je u nás hodně dětí. A měli jsme polévku v takové ploché misce, byl to nějaký vývar a ony jsou zvyklé to pít, protože tam jsou maximálně nějaké těstoviny. Takže ony uchopily misku a normálně to vypily. Tehdy jsme měli jednu paní vychovatelku a ta stála a jenom zírala, nemohla tomu uvěřit, protože pro ni to byl fakt šok. Nebyla na to zvyklá a bylo to pro ni tak trochu barbarství. A holky zase nechápaly, proč mají uchopit tu lžici, když takhle je to rychlejší.“

Je přirozené, že většina lidí preferuje to, co je jim podobné a známé. Jinakost se pro nás na nevědomé úrovni může rovnat nebezpečí, na tom není nic špatného. Je ale dobré vědět, že vnímání odlišnosti vychází z přístupu rodiny, z médií, ze vzdělávacího systému, kolektivu, ve kterém vyrůstáme, a dalších okolností.

Pokud jste vyrostli s mediálním obrazem, ve kterém jsou Afričané opakovaně vykreslováni jako lidé žijící v podmínkách extrémní chudoby a nemoci, je pochopitelné, že je vnímáte jako slabé a potřebné charitativní pomoci. Přitom obyvatelstvo celého kontinentu rozhodně není jednodílná skupina, která by se dala zařadit do takovéto škatulky. Podobně pokud v médiích a společnosti kolem sebe pouze slyšíte mluvit o Afghánistánu v souvislosti s válkou a terorismem, těžko si k takové zemi a jejím obyvatelům vytvoříte pozitivní konotace. Přitom třeba ani netušíte, kde tato země leží, jakým se tam mluví jazykem, a nikdy jste nepoznali osobu, která z Afghánistánu pochází.

Každé dítě přirozeně vyrůstá pod vlivem společenské shody o tom, jací jsou či mají být příslušníci jednotlivých etnik nebo minorit. Tyto názory si osvojuje jako **nevědomou zaujatost**.

ÚKOL 1: Doplňte, co podle vás znamenají následující pojmy. Jak byste je vysvětlili dětem ve třídě? Napadají vás k nim i konkrétní příklady?

a) PŘEDSUDEK

b) STEREOTYP

c) FAKT

d) ŠIKANA

e) DISKRIMINACE

f) RASISMUS

Anti-bias přístup

Jak již bylo řečeno výše, každý má své stereotypní představy. Generalizace je zdravý mechanismus mozku, který nám pomáhá zjednodušovat

realitu, abychom se v ní lépe a rychleji orientovali. Problém je, že jde o zobecnění určitých charakteristik pro celou skupinu, které přitom nemusí být platné pro její jednotlivé členy. Když předpokládáme, že všichni jednotlivci z dané skupiny tyto charakteristiky mají, nevidíme lidské individuality.

Máte zkušenost s tím, že si o vás někdo udělal domněnku pouze na základě jedné části vaší identity? Například na základě vaší barvy pleti, genderu, původu, sexuální orientace, vašeho náboženského vyznání?

Stalo se vám někdy, že jste si vy o někom udělali názor na základě jazyka, kterým hovořil, jeho pohlaví, vzhledu, povolání nebo vzdělání, a když jste ho poznali blíže, zjistili jste, že váš předpoklad nebyl správný? Překvapil vás někdo tím, že se lišil od očekávání, která jste od něj měli na první pohled?

Je potřeba naučit se **vědomě pracovat se stereotypy a předsudky**. Neměli bychom dopustit, aby kdokoliv byl na jejich základě znevýhodňován či diskriminován. Pokud jste vyrostli ve velkém městě v rodině vysokoškolsky vzdělaných lidí, kde třeba rodiče rádi vyprávěli vtipy o „vidlácích“ (hloupých lidech z venkova), možná vám to nikdy nepřipadalo urážlivé, ale spíše humorné. Když se ale zamyslíme, jak stereotypy a předsudky vznikají, můžeme vidět, že i tyto „nevinné“ vtipy jsou skrytými předsudky. Podporují vznik nerovného prostředí a mohou být pro druhé zraňující.

Máte možnost **svou zkušenost reflektovat** a uvědomit si, zda si s sebou z rodiny (či jiného prostředí) tato přesvědčení nepřinášíte a neaplikujete je například na lidi kolem sebe nebo i na své žáky. Můžete se potom naučit vnímat, zda nemáte tendenci považovat žáka, který se přestěhoval

z vesnice, za méně schopného či samostatného (i kdyby to mělo znamenat, že mu budete na základě toho více pomáhat, plnit za něj úkoly apod.).

Všechno toto jsou ve stručnosti cíle a postupy, o které usiluje tzv. **anti-bias přístup**. Tento směr uznává osobní předsudky a nerovnosti, ale důraz klade na širší souvislosti. Poukazuje na to, že náš pohled na svět a naše pozice jsou ovlivněny rodinou, kulturou a strukturami moci ve společnosti. Anti-bias přístup vychází z přesvědčení, že pokud si nerovné podmínky neuvědomujeme a nereflktujeme je, ve společnosti se udržuje nebo vytváří rasismus, sexismus a další předsudky — především prostřednictvím kulturních zvyků a institucí.

Pro tento přístup je charakteristická jeho **aktivizační rovina**. Znamená to, že vzhledem k nespravedlnosti a nerovnostem ve světě nestačí pouze nediskriminovat a pozorovat. Je třeba se aktivně zapojit a postavit se proti chování, které vytváří útlak.

Je dobré, abyste si jakožto osoby pracující s dětmi a mládeží byly vědomy své zaujatosti a svého vlastního příběhu. Svě postoje a hodnoty může každý změnit. Je ale třeba se pro to **vědomě rozhodnout** a mít na mysli, že jde o dlouhodobou kontinuální práci. Váš osobnostní rozvoj je základem toho, abyste mohly rozpoznat situaci, ve které k předsudečnému jednání dochází, a aktivně se podílet na tom, aby k diskriminaci nedocházelo.

Jak můžete sebe nebo děti ve škole naučit principy anti-bias přístupu? Zkuste si ze seznamu vybrat dvě oblasti, na které se můžete jako AP zaměřit.

- ☐ **POSILOVÁNÍ VLASTNÍ IDENTITY:** sebereflexe jednotlivce, sebevědomí, sounáležitost.
- ☐ **ROZVÍJENÍ RESPEKTU K DRUHÝM:** přijímání lidské diversity, výměna zkušeností, empatie.
- ☐ **UVAŽOVÁNÍ NAD PŘEDSUDEKY A DISKRIMINACÍ:** reflexe nad nespravedlivostí, uvědomění si vlastních předsudků.
- ☐ **PŘEDSUDEKY V PEDAGOGICKÉ PRAXI:** uvědomění si zavedených stereotypů v přímé činnosti i při výkladu látky (pokud má učitel sám skryté předsudky vůči svým žákyním a žákům, nemůže je vést ke kooperaci, naslouchání a toleranci).
- ☐ **AKTIVIZACE:** rozpoznání, že k diskriminaci dochází, rozvoj schopností vystoupit proti diskriminaci.

Co dělat, když...

- a) ...učitel nechce vzdělávat děti s OMJ a má k nim negativní postoj?
- b) ...si rodiče české žákyně nepřejí, aby seděla s žákyní s OMJ v lavici?

a) Tato situace je krajně problematická, protože vychází z jednání učitele, který zastupuje školu. Můžete zkusit prověřit více dopodrobna, co ho k jeho postoji vede, a sdílet vlastní pohled, ideálně způsobem, který v dotyčném vyučujícím vzbudí chuť se nad situací zamyslet bez soudů a hodnocení. Pokud není komunikace s učitelem na toto téma možná, zkuste oslovit jiného člověka, kterému ve škole důvěřujete a se kterým najdete vhodný způsob, jak téma citlivě otevřít a komunikovat vedení. Mluvte i o svém diskomfortu se situací a o tom, že se škola tímto způsobem skrze jednání učitele profiluje diskriminačně. S negativními postoji vůči dětem s OMJ je třeba dlouhodobě a koncepčně pracovat v rámci týmu školy nebo si nechat poradit od externích odborníků (workshopy, konzultace, supervize).

b) Tuto situaci byste ideálně měli řešit v týmu s třídním učitelem, školním metodikem prevence a vedením (nebo širším učitelským sborem). S rodiči žákyně je potřeba komunikovat citlivě a s respektem, ale zároveň je třeba jasně vymezit hodnoty, na kterých vzdělávání ve vaší škole stojí (zákonná povinnost vzdělávat každé dítě bez ohledu na jeho národnost). Je dobré si vyslechnout, proč rodiče tento požadavek mají, a na základě toho pak situaci adresovat. Škola by měla vystupovat jasně a pevně proti diskriminaci. Vy se jako AP můžete zaměřit na to, jaký dopad má tato situace na kolektiv třídy, a můžete přijít s opatřením pro ošetření dobrého klimatu mezi dětmi. Obecně je potřeba stát na straně dítěte s OMJ a normalizovat jeho přítomnost v kolektivu.

Role DAP v práci s předsudky

Dvojazyčný asistent vnáší do školního prostředí jednoznačné výhody. Sám je představitelem vícejazyčnosti, čímž může být pro děti vzorem. Může mít vlastní migrační zkušenost. Pokud pracujete jako DAP, můžete dětem díky svému osobnímu příběhu pomoci pochopit fenomén migrace. Tím, že vás znají a jsou zvyklí s vámi spolupracovat, pro ně bude příběh vaší migrace hmatatelnější než jakékoliv příběhy z knih a filmů, které se jim dají v rámci vyučování představit. Nespornou výhodou je i to, že vám mohou rovnou klást otázky a k tématu se ve třídě (nebo škole) může rozvinout debata.

Pro vás je ale velmi důležité mít vlastní migrační zkušenost zpracovanou nebo si uvědomit to, že ji naopak ještě zpracovanou nemáte. Když budete dětem vyprávět svůj příběh a ony se vás budou ptát, můžete se snadno zamatat do kolotoče nepříjemných vzpomínek. Pokud budete pomáhat rodině dítěte s OMJ, která pochází ze stejné země jako vy, a budete svědky těžkých situací, které pro ně příchod do ČR znamená, zřejmě pro vás bude velmi těžké zachovat si odstup a neprožívat jejich problémy skrze optiku toho, čím jste prošli vy. Veškeré vaše pocity, které s vaší migrační zkušeností souvisí, jsou přirozené a naprosto v pořádku. Pro vaši práci není podstatné, nakolik máte zpracovanou svou zkušenost. Důležité je, abyste zohlednili, že je to pro vás živé téma a že je dobré k němu přistupovat vědomě a tak, abyste se při tom cítili bezpečně.

Dvojazyčná asistentka v ZŠ: „Doted' vnímám začátky v Praze jako nejtěžší období svého života. V Praze jsem zase nastoupila do 1. ročníku prezenční formy studia na vysoké škole. Spolužáci věkově byli mladší, omezená jazyková vybavenost propletena s kulturní odlišností. Toto období bylo pro mě spojeno s hodně negativními emocemi. Zažívala jsem pocity úzkosti, strachu, bezradnosti a stesku. Cítila jsem, že nikam nepatřím, a věděla jsem, že se v tom musím naučit samostatně fungovat.“

Reflektovat a pracovat s vlastní nevědomou zaujatostí se týká pochopitelně i osob s migrační zkušeností. To, že někdo sám migroval, neznamená, že nutně ví, jaké to je být migrantem nebo migrantkou v české společnosti pro jiné lidi. Osoba přicházející ze zemí východní Evropy,

jejíž mateřský jazyk je jedním ze slovanských jazyků, se bude v českém prostředí začleňovat zcela jinak než například osoba původem ze Sýrie. Každý z nich bude narážet na jiné systémové předsudky. Pro každou z nich bude mít získávání gramotnosti v češtině jiná úskalí. Podobu migrační zkušenosti každého člověka může navíc ovlivňovat konkrétní rodinná situace, důvody pro přestěhování, genderová příslušnost, věk, sociální a ekonomická situace a mnoho dalších faktorů.

Při práci s dětmi je třeba nestavět pouze na jednom (vašem) příběhu, byť je tzv. z první ruky. Vaším cílem je dětem rozšířit co nejvíce pohled na různost, nikoliv nadále prohlubovat stereotypy a předsudky. Proto je vhodné zvát do školy na různé akce a přednášky lidi s různými příběhy a zkušenostmi.

Přečtěte si inspirativní osobní příběhy DAP v příručce *Dvojazyční asistenti pedagoga. Příběhy úspěšné integrace*:

→ <https://meta-ops.eu/publikace/dvojjazycni-asistenti-pedagoga-pribehy-uspesne-integrace/>

Nebo se podívejte se na videa s protagonisty z této publikace:

→ https://www.youtube.com/watch?v=AQc8XV4Obb4&list=PLtG-KFnrMcbgEem84Xad__80c1F3FLHe

Pokud jde o jazyk, i v tom se DAP oproti jiným AP pohybuje v odlišné situaci. Je pochopitelné, že pro všechny děti ve škole přirozeně fungujete jako vzor vícejazyčnosti. Pro děti s OMJ je tu ale i další, významný aspekt – svým příběhem jim ukazujete příklad úspěšné jazykové integrace. Vždy to ale nemusí být takto jednoduché. Například pokud jste zažili negativní reakce okolí při užívání svého mateřského jazyka, možná se tomu vědomě (nebo nevědomě) vyhýbáte. Nebo máte naopak pocit, že úroveň vaší češtiny ještě není dostatečná a stydíte se za ni, což se do vaší běžné komunikace také promítá.

Někdy se v praxi bohužel setkáváte s učiteli, pro které je těžké přijmout za kolegyni cizinku. Taková situace může pramenit z předsudků, které vůči cizincům mají, nebo právě jen z diskomfortu, který jim působí váš přízvuk. Odvolávají se na význam správné výslovnosti při výuce dětí. Úroveň vaší jazykové znalosti, především výslovnosti přitom nevypovídá o tom, jak dobře svou práci umíte. Zkuste při společných

poradách učitelského sboru poukazovat na dobré výsledky vaší práce s dětmi. Pokud budou pokračovat potíže ve vaší spolupráci, obraťte se na metodičku prevence nebo vedení školy.

Dvojazyčná asistentka pedagoga v ZŠ: „Když jsme přišly do školy a mluvily jsme s učiteli, slyšeli hlavně náš přízvuk. Teď na konci projektu už poslouchají i to, co říkáme.“

Pokud se vy sami nebo rodiče vašich žáků a žákyň potýkáte s nějakou formou diskriminace nebo jste se ocitli ve složité životní situaci, vyhledejte pomoc, obrátit se můžete například na tyto organizace:

- **JUSTÝNA** – bezplatná právní poradna organizace In IUSTITIA pro lidi, kterých se dotýká předsudečné násilí a nenávislné projevy:
<https://in-ius.cz/poradna/>
- **PORADNA PRO OBČANSTVÍ A LIDSKÁ PRÁVA** – právní a sociální služby:
<https://poradna-prava.cz/cz/>
- **PRÁVNÍ PORADNA ORGANIZACE GENDER STUDIES** – bezplatná právní poradna pro lidi zažívající diskriminaci na základě pohlaví nebo věku, poradenství v oblasti odchodu/návratu na mateřskou/rodičovskou dovolenou a flexibilní pracovní uspořádání:
<https://rovneprilezitosti.cz/>

6.3 PROFESNÍ ROZVOJ

Pracujete-li jako asistentka pedagoga, máte za sebou (nebo před sebou) s největší pravděpodobností kvalifikační kurz pro AP, který vás opravňuje pracovat jako pedagogický pracovník. Většina těchto kurzů se skládá z 80 hodin teorie a 20–40 hodin praxe.¹³ Pro srovnání

¹³ Více k tomu viz: <https://www.asistentpedagoga.cz/asistent-pedagoga/kvalifikacni-predpoklady>

si představte, že každý učitel má za sebou tříleté, nebo dokonce pětileté studium pedagogiky na vysoké škole.

Ve výsledku ale pracujete se stejnou cílovou skupinou. V tomto ohledu je naprosto pochopitelné, že po vás vedení školy vyžaduje, abyste si doplňovali své znalosti a dovednosti účastí na dalších kurzech či seminářích. Stejně jako je pochopitelné, že vás studium kurzu pro AP nepřipraví dostatečně na všechny situace, které budete v praxi zažívat. Děti se SVP a děti s OMJ představují spektrum tak různorodých potřeb, že ani nelze být připraven na jednotlivé příběhy, se kterými budete pracovat.

Profesní rozvoj prostřednictvím dalšího vzdělávání vám pomůže i metodicky ve vaší práci. Účastnit se kurzů, kde se budete inspirovat zkušenostmi z jiných škol nebo se dozvídat „jak na to“ vám přinese novou energii a motivaci do další práce. Nejlepší školou ale i tak bývá praxe. Proto je užitečné vyhledávat příležitosti ke sdílení s dalšími lidmi. Když od jiných AP nebo vyučujících uslyšíte, že ve své praxi řeší podobné situace jako vy a jak se s nimi vypořádávají, pomůže vám to budovat vaši expertízu a připravenost.

Připravenost a motivace

Nastupuje k vám do třídy dítě s částečným mutismem a vy jste o této diagnóze nikdy neslyšeli? Nebo k vám přišla žákyně s OMJ, která už předtím byla bilingvní, a čeština proto bude její třetí jazyk? Pokládáte si otázku, jakým způsobem ji podporovat – tím, že jí pomůžete slovní zásobu překládat jen do jednoho z jejích jazyků, nebo do obou?

V praxi určitě narazíte na řadu výzev a nových situací. Není možné být na všechny připravena. Váš kvalifikační kurz je dobrým základem, nezbytným minimem do začátků, ale ani kdyby jeho studium trvalo deset let, pravděpodobně by to nestačilo k pokrytí různorodosti, se kterou se pak v praxi jedné jediné školy setkáte. Proto má smysl se vzdělávat jednorázovými kurzy (v prezenční i online formě) nebo si dlouhodobě prohlubovat znalosti, a tím zvyšovat šanci, že si dokážete poradit v nečekaných situacích. Je dobré vybírat si kurzy nebo semináře tematicky podle vašich potřeb nebo podle toho, jaké děti se vám ve třídě sešly a co s nimi zrovna potřebujete rozvíjet.

Organizace, které pořádají vzdělávací aktivity pro AP, zároveň připravují různé praktické a informační materiály nebo metodické příručky. Určitě se vám proto bude hodit znát alespoň některé z nich.

Nabídka kurzů pro AP po celé ČR je velmi pestrá. Pro začátek uvádíme několik organizací, které nabízí specializované kurzy pro AP a další tematicky blízké vzdělávací aktivity:

- **ČLOVĚK V TÍSNI:**
<https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/kurzy-pro-ucitele>
- **META, O.P.S.:**
<https://inkluzivniskola.cz/seminare-pro-pedagogy>
- **NOVÁ ŠKOLA, O.P.S.:**
<http://www.novaskolaops.cz/nase-kurzy/>
- **NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR (NPI):**
<https://www.npi.cz/vzdelavani/vzdelavaci-programy>
- **ČOSIV:**
<https://cosiv.cz/cs/aktualni-skoleni/>
- **EDUPRAXE, S.R.O.:**
<http://www.edupraxe.cz/index.php/prehled-kurzu-pro-zs-prezencne>
- **NÁRODNÍ ÚSTAV PRO AUTISMUS, Z.Ú. (NAUTIS):**
<https://vzdelavani.nautis.cz/cz>
- **SYSTÉMOVÁ PODPORA INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ:**
<http://www.inkluzie.upol.cz/portal/klicove-aktivity/modul-dalsi-vzdelavani-pedagogickych-pracovniku/kurzy-dvpp/>

Přečtěte si reference DAP, které absolvovaly specializační kurz v METĚ:

- <https://inkluzivniskola.cz/reference>

Motivace je jedním ze základních stavebních kamenů, na kterých stojí celá práce AP. Je důležitá proto, abyste vydrželi nápor, který k vašemu povolání patří. Je zároveň motorem, díky němuž si hledáte tvůrčí cesty jak k jednotlivým žákům, tak i ke třídě jako celku. Stejně tak je základem efektivní spolupráce a dobrého vztahu s učitelem.

Pravděpodobně nejvíce se vaše motivace dobíjí díky úspěchům vašich žákyň a žáků a také pokud se daří ve vaší třídě udržet zdravé, harmonické prostředí a atmosféra. Někdy ovšem mohou nastat období, kdy vám i přes dílčí úspěchy bude motivace ubývat, nebo kdy se

z různých důvodů nebude dařit dětem dobře a nebude ve vaší moci to změnit. Představte si, že motivace je jako benzín a vaše práce je auto, do kterého ji musíte pravidelně doplňovat, obzvlášť při dlouhých a náročných cestách.

Jak bylo řečeno výše, další vzdělávání může být jedním ze způsobů, jak posílit vlastní motivaci k další práci. Naučte se třeba nové techniky a aktivity, které budete chtít vyzkoušet s dětmi. Dobrou motivací ale také může být zpětná vazba od druhých. Zkuste najít příležitost, jak ji získat od lidí, jejichž názoru si vážíte (jiní AP, učitelé, rodiče, vedení školy apod.). S učitelkou byste také mohli vymyslet způsob, jak získat zpětnou vazbu na vaše fungování ve třídě a spolupráci přímo od dětí.

Kdy jste se ve své práci cítili velmi motivovaní? Co byl hlavní zdroj této motivace nebo čím byla způsobená? Zkuste si napsat alespoň tři příklady.

Sdílení praxe

Možná jste někdy zažili srovnání toho, když jste zkoušeli vařit podle složitějšího receptu z kuchařky a když jste pak jídlo vařili s někým, kdo ho zkušeně připravuje už roky. Nebo jste se někdy svěřili kamarádce s tím, jak vás zlobí vaše děti nedojídáním večeře, a ulevilo se vám, když vám přiznala, že ji tím její děti dohání k šílenství. Někdy je prostě příjemné zjistit, že se máte na koho obrátit nebo že podobné situace zažívá i někdo jiný.

V pedagogické praxi to funguje stejně. Existuje mnoho zkušených asistentek, které vám mohou pomoci překonat složité překážky, na které narazíte. Stejně tak vás některé mohou inspirovat pomůckami nebo aktivitami, které pro třídu připravují. Sehrané dvojice učitelů

a AP vám zase mohou prozradit, jak se jim podařilo se pracovním sládit. Naopak by se vám třeba mohlo ulevit, když uslyšíte, že hodně asistentek řeší nefunkční spolupráci s učitelem. Pochopíte, že v tom nejste sami.

Ředitel jedné ZŠ v Praze se rozhodl zaučovat nové asistenty pedagoga tak, že je přiřadil k těm zkušenějším AP, kteří už ve škole pracovali: „Osvědčilo se nám zaškolení nových asistentů systémem peer-to-peer. Tím, že jsem měl přehled o průběhu asistence ve škole, věděl jsem, v jakém momentě a ke komu ze zkušených asistentů můžu přiřadit nově nastupující. Využil jsem toho, že zkušený asistent může být „prodlouženou rukou“ supervizora.“

Sdílení může mít mnoho podob. Najděte si ve škole jinou asistentku, se kterou si rozumíte, nebo si vyhledejte sdílecí či podpůrné skupiny pro AP. Na internetu existují poradny, kam můžete napsat, nebo skupiny, ve kterých si můžete přečíst, co řeší jiní AP. Nikdo neporozumí vaší práci tolik jako lidé, kteří ji také vykonávají a kteří si ji především také vybrali. Výhoda sdílení je, že se rovnou potkáte se skupinou lidí, kteří zažívají podobné situace jako vy, a s největší pravděpodobností se vám povede v těchto řadách najít i lidi, kteří mají hodnoty a názory blízké vašim. Sdílení praxe je skvělým nástrojem profesního růstu i vlastní pracovní psychohyieny.

Člověk v tísni organizuje zdarma supervizní sdílecí skupiny pro AP a učitele:

→ <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/kurzy-pro-ucitele/supervizni-setkani-pro-ucitele-a-asistenty-pedagoga-280c>

Web, který je celý věnovaný práci AP, zajišťuje online poradnu, do které můžete napsat své dotazy a zároveň si přečíst dotazy jiných:

→ <https://www.asistentpedagoga.cz/poradna/otazky>

META organizuje pravidelná setkávání neformální otevřené skupiny pro AP a DAP pracující s dětmi s OMJ (tzv. *Platforma DAP*). Zde můžete načerpat inspiraci, sdílet s ostatními své zkušenosti a zážitky z praxe nebo se zúčastnit tematických workshopů:

→ <https://inkluzivniskola.cz/platforma-dap>

Můžete se také přidat do facebookové skupiny *Čeština na druhou: metodická podpora DAP a učitelů ČDJ*.

Řešení úkolů:

ÚKOL 1 (strana 107):

STEREOTYP — generalizace, zobecnění určitých charakteristik pro celou skupinu, tuto skupinu posuzujeme zkratkou nebo skrze vlastnosti, které připisujeme všem členům skupiny.

PŘEDSUDEK — negativní stereotyp, zakořeněný úsudek, názor, který není založen na spolehlivém poznání, obvykle vychází z neoprávněného zobecnění nebo zjednodušení zkušenosti.

FAKT — pozorovatelná/hmatatelná realita, fakt se většinou považuje za objektivní. To, jak náš mozek vyhodnocuje, co vidí, a jaké tomu dává významy, je společensky a kulturně podmíněno. Objektivita faktu tedy může být v některých případech také zpochybnitelná.

ŠIKANA — úmyslné ubližování, znevýhodňování, zesměšňování nebo zneužívání moci, ke kterému dochází opakovaně. Jedná se o cílené fyzické nebo psychické útočení jedincem nebo skupinou na jedince nebo skupinu, která se neumí nebo nemůže bránit. Součástí šikany je velmi často i třetí „tichá“ strana, která se útoků neúčastní přímo, ale ani jim nezabráňuje nebo nepomáhá obětem vyhledat pomoc.

DISKRIMINACE — jednání na základě předsudků, systémové znevýhodňování na základě jazyka, barvy pleti, náboženství, genderu nebo příslušnosti k etnické menšině. Může být pro členy majoritní většiny neviditelné (mimo jiné i proto, že je negativně neovlivňuje).

RASISMUS — přímá nebo nepřímá diskriminace na základě rasové teorie. Z biologického hlediska lidské rasy neexistují a odlišnost (např. intelektuální nebo fyzické schopnosti) jednotlivých ras není prokazatelná. Rasismus se projevuje verbálními nebo fyzickými útoky, v historii lidstva byl často nástrojem k legitimizaci nadřazenosti jedné skupiny lidí nad jinou. Rasismus se prolíná strukturami společenského systému jako je vzdělávání, politika, mezinárodní vztahy i kultura.

Příloha č. 1:

Plakát Raketa o roli (D)AP ve třídě

Plakát je připraven ve formátu A3, můžete si jej vytisknout a vyvěsit ve třídě. Ke stažení na tomto odkaze:

→ https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2022/07/meta_prirucka_asistujeme_raketa.pdf

NÁHLED:

Příloha č. 2:

Popis a aktivity k plakátu Raketa

ÚVOD

Plakát Raketa jsme vytvořili pro učitele a učitelky i děti, se kterými ve třídě pracuje (dvojazyčný) asistent pedagoga. Je určený třídám, ve kterých se vzdělávají děti s OMJ. Cílem je prostřednictvím kresleného příběhu dětem vysvětlit přítomnost (D)AP ve třídě, jeho funkci, roli a činnost. Hlavní sdělení, která by děti měly získat, jsou:

- AP je podporou pro celý třídní kolektiv a nikoliv jen pro jedno dítě,
- AP poskytuje podporu převážně pedagogovi.

Plakát je rovněž určen pro učitele, kteří se setkávají s AP poprvé. Představí jim návrhy aktivit, jakými mohou AP poskytovat podporu.

Níže uvádíme doprovodné aktivity, které mají za cíl stmelovat kolektiv, přispívat k adaptaci dětí s OMJ a pomáhat dětem naladit se na práci s plakátem Raketa.

POPIS

Příběh se odehrává v raketě, která má uvnitř sedm pater. Každé patro zobrazuje jiné časové období dne.

- 1) **7:45** — Učitel (U) sedí s asistentem pedagoga (AP) v kokpitu (velín = kabinet ve škole) a připravují se spolu na výuku. AP vytváří obrázkové karty k pohádce O červené Karkulce.
- 2) **8:30** — Děti staví stavebnici podle plánu, který drží U. Pro některé děti je ale stavba moc složitá a potřebují podporu AP, který stavbu zjednoduší.
- 3) **9:00** — Na hodině matematiky děti počítají příklad. Žák s OMJ ale úlohu nerozumí, a tak AP rozfázuje úkol. Přidá první příklad, který pomáhá k lepšímu porozumění, a tak dítě přijde na řešení samo a má ze svého úspěchu velkou radost.

- 4) **10:15** — Na hodině zeměpisu jsou děti rozděleny na dvě skupiny – s jednou pracuje U jen s mapou, u druhé skupiny je AP a používá pomůcky: globus, atlas, kompas. Díky podpoře v podobě pomůcek jsou děti s OMJ lépe zapojeny do výuky.
- 5) **11:00** — U čte v křesle pohádku O červené Karkulce. Děti sedí na koberci a poslouchají, AP drží s žákem s OMJ obrázky, které mu pomáhají k lepšímu porozumění.
- 6) **12:15** — U rozdává testy a děti se radují. AP stojí u tabule vepředu třídy a ukazuje palec nahoru, protože má radost, že děti uspěly a jsou nadšené.
- 7) **13:30** — U a AP sedí v kabinetě, pijí spolu kávu a povídají si o proběhlém dni. Reflektují, co se přihodilo, co se jim podařilo, a plánují spolu výuku na další den.

PŘEDPLAKÁTOVÉ AKTIVITY

Naladění

- Rozhovor o vesmíru – příklady otázek: Co je vesmír? Jaké známe planety a hvězdy? Jak se jmenuje naše planeta a jak vypadá? Kdo je to kosmonaut? Jak vypadá? Co nosí na sobě, když je v kosmu? Čím létá?
- Výlet na jinou planetu:
 - <https://inkluzivniskola.cz/vylet-na-jinou-planetu>

Hry

1) **Hra na nekonečno (1.–5. třída)**

Pomůcky: lavička

Vesmír je nekonečný, proto si zahrajeme na nekonečno. Děti sedí na lavičce obkročmo. První dítě přeběhne ke konci lavičky, pohladí (či předá jiný dohodnutý signál) dítě před sebou. Pohlazení putuje „vesmírem“ až k prvnímu dítěti. Aby mohlo pohlazení předat dál, běží zase na konec řady a pohlazení předá před sebe. Pohlazení (signál) tak nikde nekončí – je nekonečné.

2) **Zpátky do rakety (1.–5. třída)**

Pohybová hra. Po třídě volně leží velké barevné kostky – raketo-plány. Děti jsou kosmonauti, kteří volně poletují vesmírem. Na

zvuk činelu (představuje vesmírný třesk) se děti musí vrátit do svého raketoplánu, bez narážení do kamarádů a kostek. Obměna hry: vracejí se děti jen té barvy, která je volaná.

Cíle hry:

- rychlé reagování na změny,
- poznávání barev,
- dodržování pravidel – vyhýbání a nenarážení.

3) Podpora (5.–9. třída)

Děti ve třídě rozdělíme do skupin po čtyřech nebo pěti. Na tabuli napíšeme slovo **PODPORA** nebo **POMOC**. Každé dítě má za úkol samo vymyslet jedno slovo, které se mu k tomu vybaví. Děti následně ve skupince porovnávají a prodiskutují slova, která je napadla. Vyberou za celou skupinku jedno slovo. Formou scénky pak předvádí zbytku třídy slovo, které si vybraly. Třída hádá.

Téma: Hru můžete podle potřeby buď zaměřit na téma vesmíru a podpory mezi kosmonauty, hrát ji na téma školy nebo na obecné úrovni.

4) Kosmonautský plášť (5.–9. třída)

Děti se posadí do kruhu. Na úvod vysvětlíme, co je to stres a že je součástí života každého člověka. Také vysvětlíme, že existují způsoby, jak stres zvládat (samí, podpůrnými mechanismy, říci si o pomoc). Vysvětlování vedeme jako debatu, necháme děti doplňovat jejich názory, pokud chtějí.

Každý žák si přidělá na záda prázdný papír A4 – kosmonautský plášť (jako mají kosmonauti na plakátu *Raketa*). Potom všechny děti chodí po třídě a vybírají si dvojici. Ve dvojici si povídají o tom, s čím potřebují při vyučování nejčastěji pomoci. Snaží se spolu vymyslet, co jim v tom nejvíce pomáhá, jakou strategii mohou zvolit, aby si s tím poradily. Zjištění si vzájemně napíší na plášť. Dvojice se mohou podle počtu dětí ve třídě libovolně prostřídát, nejlépe alespoň dvakrát nebo třikrát.

Po prostřídání se děti sejdou opět v kruhu, sundají si své pláště a spolu sdílejí, co na nich mají. Nakonec společně sepíší jeden veliký třídní plášť, kde shrnou, co se objevovalo na jednotlivých pláštích. Třídní plášť si mohou ve třídě vyvěsit nebo ho předat vyučujícímu a AP.

Básnička – Raketa

Podívejte, támhle, děti, (stoj + ukazujeme prstem)
raketa tam vzduchem letí, (běh na místě)
na zemi vystartovala, (z dřepu výskok do stoje)
na dlouhou cestu se dala. (běh po třídě)
Letí, letí na Měsíc, (běh po třídě)
vidíte ji? Už je pryč. (stoj + díváme se nahoru)

Výtvarná výchova

1) **Mimozemšťan**

Děti si vezmou papír a nakreslí si vlastního mimozemšťana. Mohou mu vymyslet jméno a název jeho planety.

2) **Třídní planeta**

Všichni budou sedět před prázdným papírem. Mají za úkol nakreslit bez povídání jednu společnou třídní planetu, kde každý má své místo. Pak si nad obrázkem budou povídat – co se dětem na planetě líbí, kde by se všichni mohli potkávat, kam by se chtěli podívat apod.

PLAKÁTOVÉ AKTIVITY

Diskutujte s dětmi nad otázkami, co se v každém patře rakety děje:

- *Ve kterém patře poskytuje AP podporu jednomu dítěti a ve kterém poskytuje podporu více dětem?*

ODPOVĚĎ: Jednomu dítěti poskytuje podporu pouze v patře č. 3, v patrech 2, 4, 5 a 6 poskytuje všem dětem.

→ Vysvětlete dětem, že AP poskytuje podporu celé třídě, nejenom jednomu dítěti.

- *Kdy pracuje AP s učitelem či učitelkou a co dělají?*

ODPOVĚĎ: V patře č. 1 a 7 spolupracuje AP s učitelem. Ráno se spolu připravují na výuku, AP si připravuje materiály na čtení (pohádka O červené Karkulce). Odpoledne po výuce spolu popíjí kávu, reflektují celý den a připravují se na další.

- ▶ **Patro č. 2: *Jak se liší obrázek, který drží AP, od toho, který drží učitel?***

ODPOVĚĎ: Učitel ukazuje nákres stavby, kterou mají děti postavit. AP přizpůsobí stavbu dětem tak, aby byly do výuky zapojeny všechny a byly schopny úkol také splnit.

- ▶ **Patro č. 3: *Co v této místnosti dělá AP?***

ODPOVĚĎ: Děti budou pravděpodobně vykřikovat, že radí. AP ale podporuje dítě takovým způsobem, díky kterému na řešení úkolu přijde samo.

- ▶ **Patro č. 4: *Jaké pomůcky má AP k dispozici? Jaké učitel?***

ODPOVĚĎ: Je hodina zeměpisu a učitel drží mapu světa, ale AP pracuje s vícero pomůckami – s kompasem, globusem, atlasem světa, což opět vede k zapojení všech dětí do výuky.

- ▶ **Patro č. 5: *Proč používají obrázkové karty?***

ODPOVĚĎ: Při čtení pohádky by žák bez dostatečné znalosti českého jazyka nerozuměl, a proto AP při práci s ním používá obrázkové karty, které vedou k lepšímu porozumění a soustředění.

- ▶ **Patro č. 6: *Jakou náladu vidíš ve třídě? Chtěl/a bys v takové třídě být?***

MOŽNÉ ODPOVĚDI: Všichni se radují, děti se objímají, mají radost, AP má taky radost.

Literatura a informační zdroje

Legislativní zdroje

- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. (ve znění novelizace Nařízení vlády č. 195/2019).
- Vyhláška č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Materiály a nástroje METY

- <https://inkluzivniskola.cz/>
- <https://meta-ops.eu/>
- <https://www.jakoty.cz/>
- Příručka a metodické materiály *Hello Czech Republic – Doma v nové zemi*. Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/content/hello-czech-republic-doma-v-nove-zemi>.
- Vzdělávací projekt *Putování s Carly*. Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/putovani-s-carly>.

Literatura

- BENDA, M., VODŇANSKÁ, Z. (ed.). *Dvojjazyční asistenti pedagoga. Příběhy úspěšné integrace*. Praha: META, 2016. Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_dvojjazycni_asistenti.pdf.
- BERNKOPFOVÁ, M., TITĚROVÁ, K. (ed.). *Průvodce začleňováním žáků s OMJ: pro základní školy*. Praha: META, 2019. Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2020/03/pruvodce_zaclenovanim_zaku_s_OMJ_META.pdf.
- DERMAN-SPARKS, L., THE A.B.C. TASK FORCE. *Anti-Bias Curriculum. Tools for empowering young children*. Washington: NAEYC, 1989.
- *Excellence and Enjoyment: learning and teaching for bilingual children in the primary years, Unit 1: Planning and assessment for language and learning*. Norwich: Department for Education and Skills, 2006. Dostupné na: https://www.naldic.org.uk/Resources/NALDIC/Teaching%20and%20Learning/pri_pubs_bichd_213206_014.pdf.
- GRAMELOVÁ, L. *Jak vyzrát na cizí jazyky: 3T: techniky, tipy a triky*. Praha: Jazykový koutek, 2017.
- HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010.

- HARALDSSON, K., PERSSON, L. *Health promotion in Swedish schools: school manager's view*, in: *Health promotion international*, Volume 32, Issue 2, April 2017, pages 231–240. Dostupné na: <https://academic.oup.com/heapro/article/32/2/231/2950909>.
- HAWKINS, P., SHOHEET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2016.
- IGOA, C. *The Inner World of the Immigrant Child*. New York: Routledge, 1995.
- *Integrating Students from Migrant Backgrounds Education and Training Eurydice Report into Schools in Europe. National Policies and Measures*. Evropská komise, 2018. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/39c05fd6-2446-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en>.
- JIROUTOVÁ, M., KENDEROVÁ, K., TITĚROVÁ, K. *Průvodce světem vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem na SŠ*. Praha: META, 2022.
- JARKOVSKÁ, L., LIŠKOVÁ, K., OBROVSKÁ, J., SOURALOVÁ, A. *Etnická rozmanitost ve škole*. Praha: Portál, 2015.
- KLEPÁČKOVÁ, O., KREJČÍ, Z. *Trauma-informovaný přístup v sociální práci*. Praha: Grada, 2020.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Diskriminace do školy nepatří*. Praha: META, 2016. Dostupné na: <https://meta-ops.eu/publikace/diskriminace-do-skoly-nepatri/>.
- MORÁVKOVÁ VEJROCHOVÁ, M. a kol. *Standard práce asistenta pedagoga*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Dostupné na: <http://inkluzi.upol.cz/ebooks/standard-pap/standard-pap.pdf>.
- NĚMEC, Z., MARTINOVSKÁ, P. *Asistent pedagoga v mateřské škole*. Praha: Raabe, 2020.
- NOSÁLOVÁ, B. a kol. *Učíme češtinu jako druhý jazyk. Průvodce pro učitele*. Praha: META, 2020. Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2021/01/metodika_sazba_v12_dotisk_naweb_jednostrany.pdf.
- POTMĚŠILOVÁ, P. *Integrace a inkluze. Co by měl začínající pedagog vědět o dětech se speciálními vzdělávacími potřebami*. Studijní text k projektu: *Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné na: http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/INTEGRACE_A_INKLUZE.pdf.
- PÝCHOVÁ, S. *Je důležité vidět každého žáka a jeho potřeby*. In: *Řízení školy*. Odborný měsíčník pro ředitele škol, 6/2021. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Dostupné na: <https://www.rizeniskoly.cz/cz/aktuality/je-dulezite-videt-kazdeho-zaka-a-jeho-potreby.a-7823.html>.
- RADOSTNÝ, L., TITĚROVÁ, K. a kol. *Děti s OMJ v mateřských školách*. Praha: META, 2011.
- REDAKCE ŘÍZENÍ ŠKOLY. *Wellbeing ve škole*. In: Příloha učitelského měsíčníku 2/2022. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Dostupné na: https://static.cream.sk/rizeniskoly.cz/webroots/online/content/mediagallery/aprs_system/file/article/file/5566.pdf.
- SMETÁČKOVÁ, I. (ed.). *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, 2006. Dostupné na: <https://www.otevrenaspolecnost.cz/knihovna/otevrenka/prosazovani-genderove-rovnosti/gender-ve-skole-ucitele.pdf>.

- SMETÁČKOVÁ, I., VLKOVÁ, K. *Gender ve škole: příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, 2005. Dostupné na: <https://www.otevrenaspolecnost.cz/knihovna/2955-gender-ve-skole-prirucka-pro-vyucujici-predmetu-obcanska-vychova-obcanska-nauka-a-zaklady-spolecenskych-ved-na-zakladnich-a-strednich-skolach-2005>.
- STRAKOVÁ, J. (ed.). *Otevírání školy dětem — možnosti a příklady práce se sociálně a kulturně znevýhodněnými dětmi (pilotní verze)*. Praha: Aisis, 2008. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Otevirani_skoly_-_10_principu_inkluzie.pdf.
- SVOBODOVÁ, R. *Supervize pro učitele jako cesta k řešení náročných situací*. In: RVP Metodický portál. Dostupné na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/17755/SUPERVIZE-PRO-UCITELE-JAKO-CESTA-K-RESENI-NAROCNYCH-SITUACI.html>.
- TANNENBERGEROVÁ, M. *Průvodce školní inkluzí aneb Jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?* Praha: Wolters Kluwer, 2016.
- TITĚROVÁ K. (ed.). *Hledá se dvojjazyčný asistent...* Praha: META, 2014. Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_hleda_se_dvojjazycny_asistent.pdf.
- TITĚROVÁ, K., RADOSTNÝ, L., BRUMLICHOVÁ, Z., HORÁČKOVÁ, K., VÁVROVÁ, P. *Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem – systémová doporučení*. Praha: META, 2014. Dostupné na: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_systemova_doporuceni.pdf.
- VALDROVÁ, J., KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, B., PACLÍKOVÁ, P. *Kultura genderově vyváženého vyjadřování*. Praha: MŠMT, 2010. Dostupné na: <https://docplayer.cz/1475835-Kultura-genderove-vyvazeneho-vyjadrovani.html>.

Další doporučené online zdroje

- <https://www.adl.org/resources/glossary-term/what-anti-bias-education>
- <https://www.adl.org/resources/tools-and-strategies/creating-anti-bias-learning-environment>
- <https://www.anti-bias.cz/>
- https://arpok.cz/novy/wp-content/uploads/2017/01/Anti_bias-metodika-v-cj.pdf
- <https://www.asistentpedagoga.cz/prace-asidenta/spoluprace-s-poradenskymi-pracovniky>
- <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-reditel/1118-supervize-ve-skolach-a-jeji-vztah-ke-spolecnemu-vzdelavani>
- <https://mup.scio.cz/Home/Faq>
- <https://partnerstvi2030.cz/wp/wp-content/uploads/2021/09/Oblasti-podpory-wellbeing-Tabulka.pdf>
- <https://www.podporainkluze.cz/tag/wellbeing/>
- https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%c5%a0koln%C3%AD_psycholog

Osobní výpovědi, které označujeme piktogramy „Situace z praxe“ nebo „Inspirace“ jsou zkušenosti AP a DAP, se kterými META, o. p. s. spolupracuje. V první a šesté kapitole se jedná o přímé citace z publikace *Hledá se dvojjazyčný asistent...* (2014). V ostatních kapitolách jsme si dovolili vlastními slovy parafrázovat situace, které vychází z naší poradenské praxe, ze situací sdílených na našich kurzech i z naší vlastní pedagogické práce ve školách.

Přehled obrázků a ilustrací

Schémata

1. ŠUVARSKÁ, K. *Pyramida potřeb dítěte ve škole*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
2. TITĚROVÁ, K. *Spolupráce ve škole*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
3. KENDEROVÁ, K. *Úprava zadání pro děti s OMJ*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/intotext/web_7_doplneny2_is.png.

Obrázky

1. META. *Komunikační karty*. [cit.2022-06-23]. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/meta_komunikacni_karticky.pdf.
2. PROKOPOVÁ, Z. *Plánek budovy*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
3. PROKOPOVÁ, Z. *Plánek budovy s popisky v mateřštině*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
4. PROKOPOVÁ, Z. *Emoční karty*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
5. CUMMINS, J. *Jazykové oblasti vysvětlené na teorii ledovce*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/teorie-ledovce>.
6. META. *Práce se slovní zásobou*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/z_vesmir_0.pdf.
7. META. *Ukázka jazykového úkolu*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pri_stavba_tela_rostliny.pdf.
8. META. *Ukázka klíčového vizuálu 1*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pri_lidske_telo_organy_0.pdf.
9. META. *Ukázka klíčového vizuálu 2*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pri_z_spotreba_vody.pdf.
10. META. *Ukázka klíčového vizuálu 3*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/kv_plody_opvvv_1_0.pdf.
11. META. *Ukázka klíčového vizuálu 4*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pri_stavba_tela_rostliny.pdf.

12. META. *Ukázka klíčového vizuálu 5*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/cjl_shoda_podmetu_s_prisudkem.pdf.
 13. PROKOPOVÁ, Z. *Ukázka podpůrného materiálu*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
 14. META. *Ukázka – Vennův diagram*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/sudokopytnici-lichokopytnici>.
 15. META. *Ukázka myšlenkové mapy*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022. Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/vyvoj-cz-2-ceske-narodni-obrozeni>.
 16. PROKOPOVÁ Z. *Mapa učebního pokroku*. Grafická úprava Matěj Růžička, 2022.
- CHMELÍKOVÁ K., PROKOPOVÁ Z. *Raketa* (Příloha č. 1), autor ilustrace Vojtěch Šeda, 2022.

Seznam použitých zkratk

AP	asistent/asistentka pedagoga
CIC	Centrum pro integraci cizinců
ČDJ	čeština jako druhý jazyk
ČOSIV	Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání
ČR	Česká republika
DAP	dvojjazyčný asistent/asistentka pedagoga
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
IVP	individuální vzdělávací plán
KV	klíčový vizuál
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NPI ČR	Národní pedagogický institut České republiky
OMJ	odlišný mateřský jazyk (ve smyslu žák/žákyně s odlišným mateřským jazykem)
PL	pracovní list
PLPP	plán pedagogické podpory
PO	podpůrné opatření
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
RVP	rámcový vzdělávací program
SVP	speciální vzdělávací potřeby (ve smyslu žák/žákyně se speciálními vzdělávacími potřebami)
ŠPP	školní poradenské pracoviště
ŠPZ	školské poradenské zařízení
SŠ	střední škola
ŠVP	školní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

META, o.p.s. je nevládní nezisková organizace, která od roku 2006 podporuje děti a žáky s odlišným mateřským jazykem (OMJ) a osoby s migrační zkušeností v rovném přístupu ke vzdělávání a v pracovní integraci. Nabízíme jim sociální služby, dobrovolnickou podporu, kurzy češtiny jako druhého jazyka různých formátů, zaměření a úrovní i volnočasové aktivity. Školám, ve kterých se děti a žáci s OMJ vzdělávají, nabízíme metodickou podporu, poradenství, akreditované vzdělávání i semináře na míru a materiály do výuky. Školám nabízíme i workshopy pro žáky věnované tématu integrace cizinců a začleňování dětí a žáků s OMJ. Od roku 2009 pro pedagogickou veřejnost spravujeme portál www.inkluzivniskola.cz, na kterém zveřejňujeme veškeré dostupné informace a materiály k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s OMJ. Navrhujeme a prosazujeme systémová opatření, která koncepčně, kontinuálně a v odpovídající míře reagují na vzdělávací potřeby dětí a žáků s nedostatečnou znalostí češtiny a která napomáhají rozvoji jejich potenciálu a začlenění do společnosti. Prostřednictvím našich aktivit pro veřejnost se snažíme podpořit otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.

...META Publishing